NIKOLAI KONDRATJEV

Luotettava Toveri

NIKOLAI KONDRATJEV

Luotettava toveri

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS

MOSKOVA—PETROSKOI

Николай Кондратьев
НАДЕЖНЫЙ ТОВАРИЩ

На финском языке

SUOMENTANUT TYYNE PERTTU

Taiteilija G. Tšutšelov

TEKIJÄLTÄ

Ensimmäisen viisivuotiskauden aikoina meillä Krasnogvardejets-tehtaan nuorisoliittolaisilla oli verrattain usein iltamia ja muita tilaisuuksia kerhotalollamme. Vanhoja bolševikkeja kävi luonamme ja he olivat aina odotettuja vieraita. Aika on tietysti kuluttanut jo paljonkin muistista, mutta eräs tapaaminen on syöpynyt mieleeni lujasti. Näen nytkin selvästi edessäni keskikokoisen, kumarahkon, korkeaotsaisen miehen. Hän puhui yksinkertaisesti ja vakuuttavasti. Miten me silloin kadehdimmekaan häntä! Miehen nimi oli Eino Rahja. Vallankumousvuotena 1917 Rahja oli V. I. Leninin yhteysmiehenä, oli hänen uskollinen seuralaisensa ja ystävänsä. Vladimir Iljitšin viimeisellä maanalaisen toiminnan kaudella tämä suomalainen työmies toimitti Leninin turvaan pieneen Jalkalan kylään Karjalan kannakselle ja sittemmin järjesti Vladimir Iljitšin paluun Viipurista Pietariin, missä upseerit ja Väliaikaisen hallituksen urkkijat etsiskelivät häntä sisukkaasti mutta tuloksettomasti. Bolševikkien johtajan päästä oli luvattu 200 000 kultaruplaa. V. I. Leniniä suojasi ja puolusti pietarilainen bolševikki, vallankumouksen uskollinen soturi Eino Rahja.

Muistan miten siinä tilaisuudessa toverini ja minä kuuntelimme Rahjaa henkeä pidättäen, ettemme menettäisi sanaakaan hänen

kertomastaan, miten kauan sitten sateli kysymyksiä ja miten koko joukolla saatoimme hänet kotiin...

Siitä on kulunut nyt paljon aikaa, mutta muistan hyvin sen erinomaisen tilaisuuden. Olen kirjoittanut useita kirjoja kansalaissodan sankareista: Jan Fabritiuksesta, Karl Petersonista, Vladimir Azikista, Ivan Vahramejevista, Jan Lacisista, Semjon Nahimsonista ja Ans Daumanista. Tätä kirjaa Eino Rahjasta kirjoitin aivan erikoisella innostuksella ja sain siitä suurta tyydytystä. Halusin kertoa siinä V. I. Leninin yhteysmiehen vallankumouksellisesta lujuudesta, miehuudesta, neuvokkuudesta ja puhdasmielisyydestä.

Nik. Kondratjev

"...Toveri Eino Rahijan olen tuntenut jo kauan henkilökohtaisesti ja vanhana luotettavana puoluetoverina hän ansaitsee täydellistä luottamusta.

Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja
V. ULJANOV (LENIN)."

■ Täysosuma

Eino jäi kuulostelemaan tuttuja laahustavia askelia. Äiti oli tulossa. Olikohan hän saanut jotain torilta?

Äiti paukautti oven kiinni, heitti tyhjän ostoskorin kuperalle rakoilevalle arkun kannelle ja kiskaisi kirjavan kretonkihuivin vihaisena päästään. Hän meni pienelle ruokakaapille verkalleen, vaivalloisesti, aivan kuin jalat olisivat käyneet lyijyisiksi. Ja Eino käsitti, ettei tänäänkään keittoon tule lihannokarettakaan. Äidin näppärät voimakkaat kädet taikovat kauan kattilan yllä, hän panee liemeen jotain juuria ja lehtiä, ja isän tuloksi keittiössä leijailee kevyt, maukkaalle tuoksuva höyrypilvi.

Isä katsahtaa muutamia syvällä lautasella uiskentelevia rasvapisaroita ja sanoo tavalliseen tapaansa:

— Taas on tätä laihaa luirua.

Ja äiti vastaa vihaisesti:

— Tilistä keitän rasvaisempaa. Nyt on paastoviikko.

Äiti tekee kaikki ostokset itse. Hän ei kuluta turhaan kopeekkaakaan. Almua pyytäville kerjäläisille äiti vastaa lempeästi:

— Jumala antaa sinulle, ihmisparka, meillä ei ole...

Äiti uurastaa aina: ompelee, kutoo, pesee naapureille pyykkiä ja ehtii vielä pitää pihan ja kadun kunnossa. Talon omistaja, virkaeron ottanut kenraali Gavrilov vaatii tiukasti puhtautta, ja ellei osaa olla mieliksi, hän kyllä löytää toisen pihamiehen. Äidin karheat,

ahavoituneet, naarmuiset kädet ovat aina puuhassa, ne lepäävät vain kirkossa.

Tekee pahaa katsoa, miten äidin ohuet sinertävät huulet vapisevat suuttumuksesta. Eino tuntee itsensä syylliseksi. Viime tilistä häneltä pidätettiin rupla; saa sanoa, että neljän päivän työ meni hukkaan. Eino yritti pitkän aikaa todistella kotiväelle, että kaikkeen on syyssä mestari Nikodim Vasiljevitš Troitski, että tämä takertuu kaikkiin jonninjoutaviin seikkoihin ja keksii vaikka minkälaisia sakkoja, mutta äiti ei uskonut. Hänen siniset silmänsä tummenivat suuttumuksesta.

— Mene hakemaan koivikosta piiska.

Silloin isä puuttui odottamatta asiaan:

— Nyt sinä olet väärässä, Katariina. Mestari Troitski on tunnettu makeilustaan ja ahneudestaan. Torpedoverstaan työläiset ovat hänen kanssaan ihan ihmeissä.

— Älä puolusta poikaa! Ei turhan tähden rangaista. Eihän Edvin menettänyt ropoakaan. Ei sakosta voi ruokaa laittaa.

Isä vaikeni. Eino otti lakkinsa ja meni ovelle, mutta äiti pysäytti hänet:

— Olkoon, ei tarvitse mennä! Mutta katsokin, jos sinua vielä sakotetaan, saat kaksinkertaisen löylytyksen...

Parempi kun hän olisi heti rangaissut.

Äitiä pitäisi jollain tavoin auttaa. Jospa lähtisi kuljeskelemaan rannalle. Tähän aikaan kaislikossa on jo sorsapoikueita. Eino otti seinältä pyssyn ja sanoi hiljaa:

— Minä menen. Ehkä saan jotain ammuttua.

— Mene, mene vain. Tuollaista metsästäjää siellä odotetaankin. Mutta jos revit kenkäsi, saat kulkea paljasjaloin.

— Tulen pian.

Pienellä Katariinankadulla Eino näki poliisikonstaapelin. Tämä käyskenteli verkalleen, tärkeän ja arvokkaan näköisenä, asu kiiltäväksi puhdistettuna ja hangattuna. Hän muistutti ihmeteltävästi hyvin syötettyä kukkoa. Parempi oli kiertää konstaapeli kaukaa. Eino meni kiireesti toiselle puolelle katua. Konstaapeli tuli perässä ja kysyi vihaisena:

— Kenen poika olet? Mitä sinä oikein lennät? Mihin menet sen pyssyn kanssa?

— Mikä poika minä olen! Olen työmies, sanoi Eino ja näytti konstaapelille työkorttiaan ja numeroaan.— Näetkö, olen työssä torpedoverstaalla. Nikodim Vasiljevitš Troitskilla.

— Tunnen hänet. Mutta ei siitä ole kysymys. Sinä kuljet pääkadulla tuliluikun kanssa. Järjestyshäiriö.

— Niin on, järjestyshäiriö, Vasili Loginovitš...

— Suu kiinni. Näetkö, arvoisat rouvat jo pysähtyvät. Luulevat että jotain pahaa on tapahtunut... Ja tässä on taas järjestyshäiriö...

— Niin on, järjestyshäiriö, Vas...

— Mene tiehesi, senkin marakatti. Pois silmistäni, tšuhnan * äpärä!

Tumma puna kohosi kuumottavana Einon poskille. Hän hillitsi kuitenkin mielensä, niin vaikeaa kuin se olikin, ja meni ääneti solvaajansa ohi. Jos joku ikätovereista olisi sanonut niin hävyttömästi, olisi tämä ehdottomasti saanut korvatillikan, mutta eihän konstaapelia vastaan voinut nostaa kättään. Poliisi ottaisi pyssyn pois niin kuin on ottanut pallot, kun pojat ovat pelaamassa, tai omatekoiset leijat. Ja aina hänellä on samat sanat: "pääkatu" ja "järjestyshäiriö". Pojat ovat nimittäneetkin konstaapelin Järjestyshäiriöksi.

Eino meni Pietarinkatua pitkin Pietarin portille, seisoskeli matkustajalaiturin luona, otti pyssyn selästään ja lähti verkalleen kulkemaan lahden rantaa.

Suipposiipiset tervapääskyt lentää vihelteliväț aivan pään päällä, iso lokki laskeutui kaarrellen häikäisevänä välkkyvään veteen ja kaislikossa huihkaili heleästi hyyppä.

Eino tähysti pitkään ja tutkivasti tiheää kaislikkoa, siristellen auringossa kyyneltyviä silmiään. Oli aivan hiljaista. Poika viskasi suutuksissaan kiven veteen. Samassa pyrähti ilmaan punervanruskea tavi. Se lähti lentämään rantapadolle päin räpyttäen säikkyneenä siipiään ja kohosi äkkijyrkästi korkeuteen. Eino nosti jo pyssynsäkin, mutta ei ampunut: liian myöhään, patruuna vain menisi hukkaan. Harmitti niin kauheasti. Eihän se tavi mikään niin suuri saalis ollut, mutta ei olisi ainakaan tarvinnut mennä kotiin tyhjin käsin.

Enempää Eino ei jäänyt odottelemaan, vaan lähti padolle päin. Rantapato näytti näin etäältä katsoen aivan kuin linnakkeita kohden ojennetulta etusormelta. Joskus aikoinaan tuon padon kylkeen olivat laskeneet laivat, mutta nyt sen vieressä kellui vain kalastajain veneitä.

Eino meni vihreille, niljaisille kiville, pitäen pyssyä ojossa. Hän hiipi kumarassa, hengitystään pidättäen. Lähellä patoa Eino huomasi kolme paksua pihkaista pölkkyä. Pitää uittaa ne rantaan ja viedä kottikärryillä kotiin. Kun kuivuvat, tulee hyviä halkoja. Voi ainakin sanoa äidille: "En sentään ihan turhaan käynyt." Äkkiä pölkyt muuttuivat eläviksi, vesi niiden ympärillä alkoi kuohua ja kävi vaahdosta valkeaksi. Eino ehti huomata tylpät, edestä pyöreät viiksekkäät

---

* Tšuhna — tsaarinvallan aikana suomalaisista käytetty haukkumanimi. *Suom.*

kuonot. Hylkeitä! Mistä ne olivat tänne tulleet? Varmaankin Laatokasta.

Hylkeet olivat nähtävästi kuulleet askelia ja lähtivät nopeasti kauemmas lahdelle. Eläimet meloivat vettä kimmoisilla välkähtelevillä evillään. Kaikkein isoin, kellervänharmaa hylje avasi kitansa, mylvähti käheästi varoituksen, sukelsi ja katosi veden alle.

Eino paneutui pitkäkseen kivelle. Kyllä tänään oli huono onni! Mutta ehkä ne vielä palaavat? Täällä ei käy tuuli, vesi on hyväilevän lämpöistä. Täällä niiden on mukava paistattaa ihraisia ruhojaan. Kyllä ne tulevat takaisin, ihan varmasti tulevat. Tänään ei kuitenkaan kannata odottaa. Panos on heikko, haulit pieniä, eivät ne mahda niin isolle otukselle mitään.

Sähköaseman pilli vihelsi kimeästi, sen jälkeen puhalsi kaasutehdas käheästi. Nyt isä jo kiiruhtaa satamasta kotiin. Äiti ei pidä siitä, kun ei ajoissa tulla syömään.

Eino nousi, pudisti lian vanhasta puvustaan ja lähti kotiin Pienelle Katariinankadulle. Harmitti kovasti, kun oli päästänyt niin typerän tavin menemään ja varsinkin kun oli säikyttänyt hylkeet. Niistä ei saanut kertoa kenellekään. Pitää huomenna pyytää vähän aikaisemmin työstä ja tulla padolle. Mutta eihän se Troitski päästä. Hän on aina vihainen ja motkottaa: "Mokoma vastarannan kiiski. Aina on toisia yllyttämässä. Itsepäinen tšuhna."

Perhe oli jo koolla ja istui pöydässä. Äiti katsahti Einoon moittivasti.

— Mitäs sait? Jalkavaivoja. Senhän minä jo tiesinkin. Pese kätesi ja istu pöytään.

Pöydässä ei puhuttu. Jokaisella oli oma lautasensa, lusikkansa ja leipäpalansa. Äidillä oli tarkka käsi: hän antoi kaikille yhtä suuret viipaleet.

Koko illan Eino ajatteli hylkeitä. Järeitä omatekoisia hauleja riittää vain yhdeksi panokseksi. Pitää päästä mahdollisimman lähelle hylkeitä, että osuisi varmasti. Pitää ampua tarkasti.

Yöllä Eino näki hylkeitä unissaan. Isot pulleamahaiset otukset uiskentelivat rantapadon luona, mylvivät ja röhkivät hassusti. Lihavin hylje, joka oli ihmeteltävästi konstaapeli Vasili Loginovitšin näköinen, heristi eväänsä kuin sapelia ja huusi vihaisena:

— Jär-jes-tys-häi-riö! Jär-jes-tys-häi-riö!

Eino ampui ampumistaan suoraan hylkeeseen, mutta se vain pudisteli päätään moittivasti ja puheli:

— Jär-jes-tys-häi-riö...

Eino heräsi velipojan tönäisystä.

— Mitä sinä oikein hosut! Löit minua kaksi kertaa korvalle.

— Sattui vahingossa. Näin pahaa unta.

— Käännä kylkeä, niin näet parempaa.

Eino kääntyi tottelevaisesti, torkahti ja näki taas hylkeitä.

Hän nousi ylös ennen toisia ja lähti ensimmäisenä työhön. Päivä tuntui loputtomalta, ja Eino kävi monta kertaa mestarin konttorissa katsomassa seinäkelloa. Hän sattui törmäämään Troitskiin.

— Mitä sinä oikein tässä pyöriskelet, vastarannan kiiski? kysyi Troitski vihaisena.

— Äiti pyysi... tulemaan yhdeksi kotiin. Taitaa olla kipeä. Olkaa niin hyvä ja päästäkää työstä, pyysi Eino arasti.

— Hätävalhe. Näen sen jo naamastasi.

— Pitäisi toimittaa yksi asia, Nikodim Vasiljevitš.

— Tuo konstailu ei hyvää tiedä. Kun otan ja kirjoitan neljännesruplan muistilistaan.

— Mieluummin vaikka lyökää, mutta älkää merkitkö sakkoa.

— Mars paikallesi!

Enempää Eino ei käynyt kelloa katsomassa. Hän ilostui, kun viereisessä työpenkissä ahertava Volodja Maksimov sanoi:

— Työpäivä on päättynyt, Eino. Mennäänkö kalaan?

— Tänään en voi. Pitää auttaa äitiä...

Eino tuli työstä kotiin nopeasti, missään viivähtelemättä. Sää oli lämmin, tyyni, aurinkoinen. Hylkeet kyllä tulevat, ne uivat varmasti padon luo.

Äiti ei ollut kotona, oli kaiketi mennyt torille. Se olikin hyvä, ei tarvinnut keksiä selitystä, minne hän oli menossa ja mitä varten.

Eino otti pyssyn, pani patruunan taskuunsa ja lähti nopeasti huoneesta. Välttääkseen tapaamasta Järjestyshäiriötä hän meni autiota Karhukatua pitkin. Eino riensi lahdelle jouduttaen askeliaan. Padolla ei ollut kalamiehiä. Kukaan ei siis häiritsisi. Eino latasi pyssyn. Hän siristeli silmiään kirkkaassa auringossa ja huomasi vihdoin kolme kellervänharmaata ruhoa. Nuo tervetulleet otukset lojuivat liikkumattomina, paistatellen päivää. Jos ne kuulevat askelia, ei ole yrittämistäkään. Eino kävi pitkäkseen likaisille livettäville kiville ja ajatteli katkerana, että tuskinpa hän nyt säästyy selkäsaunalta.

Poika lähti ryömimään, painautuen kovaa patoa vasten. Kivet raapivat ihoa kuin puuraspi. Teki kipeää, mutta ei auttanut, piti kärsiä.

Hylkeet liikahtivat. "Vainusivatkohan ne?" ajatteli Eino jähmettyen pelästyneenä paikalleen. Hetkisen hän lojui liikkumattomana arvaillen kauhuissaan: "Uivatko ne pois vai jäävätkö?" Eino katsoi ja tähysti eikä millään voinut käsittää, mitä ne siellä oikein puuhasivat. Jo ovat tyhmiä: hypähtelevät korkealle ja kääntelevät kylkeään, mahaansa

tai selkäänsä aurinkoon päin. Ei näyttänyt siltä, että ne aikoisivat lähteä pakoon.

Eino jatkoi taas ryömimistään. Kyllä kivet olivat teräviä! Kyynärpäitä ja polvia kirveli kuin hän olisi polttanut ne kuumalla vedellä. Ja vielä oli ryömittävä pitkä matka. Kirpeä hiki valui silmiin, puristi esiin kyyneliä. Ei tahtonut millään ehtiä pyyhkiä hikeä. Eino aivan huohotti. Tulisi edes jokin pilvi ja peittäisi helottavan auringon. Mutta ei saanut pysähtyä, piti ryömiä niin kauan kuin nuo ihramahat leikittelivät. Sitä paitsi padolle saattoi tulla kalamiehiä ja silloin kaikki olisi hukassa. Tai lapsia tulee uimaan. Kyllä olisi nyt mukavaa heittää hiestä märkä paita ja sukeltaa vilpoiseen veteen. Hylkeetkin näyttivät väsyneen. Ne venytteleiksivät ja aukoivat leveää kitaansa. Lihavin, ruskeahko hylje lojui liikkumattomana kuin tammipölkky. Ehkä se oli niillä vartijana, suojeli perhettä. Piti odottaa.

Eino vilkaisi varovasti taakseen. Luojan kiitos, padolla ei ollut ketään. Paljonkohan kello mahtoi olla? Kohta varmaan kaasutehtaan pilli puhaltaa. Se saattaa säikyttää hylkeet. Ja pieni metsästäjä lähti taas ryömimään pitkin kiviä, jotka niin kamalasti repivät ihoa. Miten pitkä pato olikaan. Käsiä ja jalkoja väsytti pahemmin kuin milloinkaan ennen. Ne olivat aivan kuin vieraat, eivät tahtoneet enää totella. Eikä voinut vielä ampuakaan — hylkeet olivat kaukana, ehkä ei osuisikaan, ja toista patruunaa ei ollut. Vesi hylkeiden ympärillä alkoi taas poreilla. Miten kevyesti ja sulavasti ne pyörähtelivätkään ja ajoivat toisiaan takaa kuin hippasilla. Nyt voikin taas ryömiä lähemmäs. Eino käännähti kyljelleen. Pyssynperä kolahti kiveen. Ruskeahko hylje kurottui korkealle vedestä ja katseli isoilla kiiltävillä silmillään valppaasti ympärilleen. Eino painautui lämpimiä kiviä vasten. Kaksi hyljettä kävi ruskeahkon kimppuun ja kaatoi sen selälleen. Tämä pärskähti loukkaantuneena ja lähti uimaan padolle päin kuohuttaen vettä voimakkailla, kimmoisilla evillään.

”Taisi onnestaa”, ilostui Eino ja pyyhki hikeytyneet kasvonsa. Hän laski, että jos saisi ryömittyä vielä viisi, kuusi askelta, niin voisi jo ampua sen ruskeahkon hylkeen. Se oli toisia lähempänä. Jokin tuntui inhottavasti läpsyttävän kiviä vasten. Kengänpohja oli lähtenyt irti. Sekin vielä tuli kiusaksi.

Ruskeahko hylje kääntyi mahalleen ja nosti päätään ikään kuin kuulostellen. Nyt! Eino otti pyssyn selästään, tähtäsi viiksiseen kuonoon ja painoi tasaisesti liipaisinta. Voimakas laukaus sysäsi häntä taaksepäin. Ruudille käryävä kellertävä savu häipyi verkalleen. Eino näki kuohuista vettä. Mutta missä hylje oli? Oliko hän ampunut ohi? Sitten Eino erotti kohisevassa kuohussa heleänpunaisia läiskiä. Niitä ilmestyi yhä enemmän. Läiskät liikkuivat ja muodostivat ison punaisen

kehän. Ja tuon poreilevan kehän keskelle ilmaantui painava ruskeahko ruho. Evät haroivat vielä vettä, mutta hylje ei pystynyt enää uimaan, se pyöri voimattomana paikallaan. Se ei nähnyt mitään...

Eino hätkähti kuullessaan tehtaan pillin puhalluksen. Heti tuli mieleen: "Äiti kattaa pöytää. On kai taas keittänyt vetistä keittoa. Mutta huomenna sen sijaan saadaan rasvaista ja maukasta ruokaa. Tuossa ruhossa on paljon lihaa. Hylje pitää hakea tänne padon luo ja sitoa jotenkin kiinni, muuten se kantautuu merelle."

Eino riisuutui. Hän oli hyvä uimari ja hinasikin melko pian hylkeen padon luo, mutta ei saanut sitä millään sidotuksi kiinni. Vyöremmi oli liian lyhyt. Hän päätti etsiä jotain tarkoitukseen sopivaa rannalta. Ehkä löytyisi vaikka köydenpätkä.

Samassa hän kuuli hilpeän äänen:

— Eino, mitä olet kadottanut?

Padolle asteli Volodja Maksimov heiluttaen notkeaa ongenvapaa, joka leikkoi viheltäen ilmaa.

— Päinvastoin olen löytänyt, mutta en jaksa kantaa, sanoi Eino ilostuen toverin tulosta.— Satuit ihan oikeaan aikaan!

— Sinä aina vain ilvehdit ja keksit kaikkia temppuja. Sanoithan että sinun pitää auttaa äitiä.

— Minähän autankin. Ammuin hylkeen. Lähde katsomaan.

Pojat menivät kapean rantakaislikon läpi.

— Katso tuota isoa harmaata kiveä, ohjasi Eino.

— Voi, kylläpä onkin iso otus! Miten sinä oikein sen sait ammutuksi?

— Kerron sitten. Juokse Edvinin luo. Sano, että ottaisi ämpärin, säkin ja puukon ja tulisi juoksujalkaa tänne. Ottakaa tullessanne myös Innon Santeri mukaan. Hänellä on vene.

— Mitäs minulle annat?

— Evät. Kun sidot ne käsiisi, voit uida kuin hylje. Mutta mene nyt nopeasti!

— Hylje, hylje! motkotti Volodja lähtiessään.— Mutta katsohan itseäsi, minkä näköinen olet.

Eino tarkasteli hätiköimättä työvaatteitaan. Polvissa ja kyynärpäissä oli reiät, takkiin ei ollut jäänyt yhtään nappia. Hän tuli surulliseksi. Sellaisessa asussa ei ollut kotiin menemistä. Äiti suuttuu kauheasti. Ja isäkin pahastuu. Hän ei kylläkään huuda eikä lyö. Hän vain ottaa esille välkkyviksi kiilloitetut kenkänsä ja sanoo murheellisena ja katkerana:

— Katso, senkin porsas. Minä olen pitänyt näitä kaksikymmentä vuotta. Ja ne ovat vielä ihan uudet. Mutta sinulle ostettiin keväällä ja ne ovat jo siekaleina. Saat meidät puille paljaille.

Isä ottaa pyhäkenkänsä esille aina kun pitää kolkuttaa tuhlaavaisten poikien omaatuntoa. Ja on niin vaikeaa katsoa, miten hänen hyväntahtoiset kasvonsa muuttuvat, punehtuvat, käyvät synkiksi ja surullisiksi. Isä lukee silloin koko illan *Työmiestä* eikä puhele kenenkään kanssa...

Hilpeät lastenäänet saivat Einon havahtumaan surullisista mietteistään. Pojat juoksivat metsästäjän ohi saaliin luo ja alkoivat heti kinata, kuka ryhtyy perkaamaan sisälmyksiä ja kuka kiskoo nahan. Eino ihan pahastui: "Eivät olleet ryömimässä kivillä, mutta kylläpä määräilevät ikään kuin olisivat sen hylkeen ampuneet."

Hän meni poikien luo ja sanoi jyrkästi:

— Hylje palotellaan sitten rannalla. Santeri, hae veneesi tänne.

— Eihän tuollaista ruhoa saa veneeseen eikä mihinkään. Vielä upottaa veneen, väitti Santeri epäröiden. Hän ei olisi millään halunnut nyt lähteä poikien luota.

— Hinaamme sen veneen perässä. Jukka, auta Santeria.

Einon nuorempi veli Jukka, ujo ja tottelevainen poika, nykäisi Santeria hihasta.

— Mennään!

Edvin tuli veljensä luo innostuneena ja riemuiten ja kuiskasi:

— Otin sinun osasi mukaani. Haukkaa vähäsen.

Hän pani Einon taskuun leipäpalan.

— Kunnon poika, virkkoi Eino hymyillen.— Minulla onkin kova nälkä. Tietääkö äiti tästä?

— Ei. Kyllä sinä pamautit tarkkaan.

— Kyselikö isä minua?

— Hän sanoi äidille: "Älä ole huolissasi, iltaan mennessä Eino kyllä tulee. On mennyt metsästämään, kun pyssyä ei näy."

— Pojat tuovat jo venettä, virkkoi Eino kuultuaan loisketta.— Harmi kun ei ole köyttä. Pitää sitoa evistä remmeillä.

Pojat paloittelivat hylkeen ruhoa iltaan asti. He väsyivät ja sotkivat vaatteensa vereen ja ihraan. Hyljettä jaettaessa Eino ei jättänyt ketään ilman. Kaikki olivat tyytyväisiä. Kotiin palattiin vasta kun Andrein tuomiokirkossa soitettiin kelloja.

— Isä Johann siellä kutsuu uskovaisia koolle, päätteli Volodja.

— Ne tulevat kyllä kutsumattakin. Tänne on kerääntynyt eri puolilta vaikka minkälaisia raajarikkoja, hymähti Jukka.— Kirkon ympärillä on kauhean iso joukko.

— Olisi hauska nähdä, miten hän niitä parantaa, sanoi Santeri.— Mutta eihän sinne pääse lähellekään.

— Mitä te oikein meluatte? kuulivat pojat ankaran äänen.— Pääkadulla ja vielä noin säädyttömässä asussa. Järjestyshäiriö.

— Aivan niin, järjestyshäiriö, myönsi Eino mielellään.— Enempää sitä ei tapahdu, Vasili Loginovitš.

— Mars kotiinne! Senkin ryysyläiset.

Pojat säntäsivät juoksuun.

Eino tavoitti veljensä kotitalon luona. Hän sanoi hiljaa:

— Minä menen ensimmäisenä. Älkää puhuko mitään. Otan löylytyksen vastaan yksin.

Äiti katsahti Einoon ja löi kätensä yhteen.

— Missä olet ollut? Ja mitä oikein olet hommannut?

— Padolla... Väijyin hylkeitä. Kivet repivät.

— Vai kivet ovat syyssä! Mene hakemaan piiska.

— Toin jo tullessani. Jos ansaitsen selkäsaunan, niin antakaa.

— Mikä inhottava lemu teissä on?

— Eino ampui hylkeen, sanoi siihen Jukka.

— Ja huomenna ampuu elehvantin, hymähti äiti.— Tai tiikerin. Kronstadtissa on kyllä kaikenlaisia elukoita.

Sanomalehti putosi kahahtaen lattialle. Isä nousi ja meni Einon luo.

— Onko se totta?

— On, sanoi Eino hiljaa.— Tuolla eteisessä on sangollinen hylkeenrasvaa. Ja lihat.

— Kunnon poika! Siinä on tosiaan poika! Katariina, Eino on jo oikea metsästäjä. Ihan sankari.

— Mutta missä vaatteissa tuo sinun sankarisi menee työhön? Katso miten hän on repinyt ryysynsä.

— Äiti, minunhan piti ryömiä kaksi tuntia mahallani. Pelkäsin että ne säikähtävät pakoon. Kyllä minä itse pesen ja paikkaan vaatteeni.

— No olkoon. Peseydy. Lämmitän heti ruuan.

— Paistaisit hylkeen maksaa. Siitä riittää meille kaikille. Se on niin iso.

Eino toi sangon ja säkin huoneeseen.

— Huh, kun tuo sinun otuksesi lemuaa. Ei sitä varmaan voi syödäkään.

— Pohjoisessa ei muuta syödäkään kuin hylkeitä. Luin yhdestä kirjasta. Ollaanko me samojedeja huonompia?

— No voinhan paistaa, mokomakin samojedi.

...Yöllä Eino tunsi, miten jonkun hellät, voimakkaat kädet kohensivat hänen tyynyään ja ohutta peittoaan. Hän kysyi hiljaa:

— Mikset nuku, äiti? Kohta on jo aamu.

— Korjasin vaatteitasi. Ole hiljaa, muuten isä herää.

Äiti silitteli kiireesti pojan vaaleita jäyhiä hiuksia.

Äiti sanoi harmistuneena:

— Mihin hän oikein on joutunut? Kaikki pillit ovat jo aikoja sitten puhaltaneet. Ruoka jäähtyy. Käykää syömään!

— Jospa hän on poikennut "Lissaboniin"?

— Mitä sinä puhut, Eino! Isä käy viinituvassa vain palkkapäivänä.

Syödessään Eino mietti kaiken aikaa, missä isä mahtoi viipyä. Hän myöhästyi aterialta vain kaksi kertaa kuussa. Ja silloin hän tuli kotiin horjahdellen, kuunteli ääneti äidin kiukkuiset moitteet ja meni levolle.

— Isä on varmaan jäänyt ylityöhön, arveli Edvin.— Korjataan kai jotain.

— Hän olisi sanonut minulle. Tai lähettänyt toverien mukana sanan. Hän on aina niin säntillinen. Isän mukaan voisi vaikka kellon tarkastaa.

Äidin ääni kuulosti levottomalta. Hänen oli vaikea salata hermostustaan. Eino halusi jollain tavoin rohkaista ja rauhoittaa äitiä.

— Ehkä hänet on kutsuttu kylään. Jonnekin syntymäpäiville tai häihin.

— Kuka menee kylään työvaatteissa? Jotakin on tapahtunut.

— Minä käväisen satamassa ottamassa selvää, sanoi Jukka nousten jakkaralta.— Kyllä siellä portilla sanotaan.

— Odotetaan vielä puolisen tuntia, virkkoi äiti ryhtyen korjaamaan pöydältä astioita.

Istuttiin ääneti ja kuulosteltiin, eikö alhaalta alkaisi kuulua lattiapalkkien narahtelua.

Äkkiä paukahti ovi.

— Minä menen katsomaan, ilostui Jukka ja juoksi portaille. Hetken kuluttua hän palasi sanoen harmissaan:

— Joku meni ensimmäiseen asuntoon.

Kaikki katsahtivat kelloon. Heiluri laski kolkosti tasaiseen tahtiinsa sekunteja. Viisarit näyttivät puoli kuutta. Isä oli jo kaksi tuntia myöhässä. Odotus kävi uuvuttavaksi, sietämättömäksi. Eino nousi, puki nopeasti päällysvaatteet ja sanoi päättävästi:

— Menen häntä etsimään.

Eino laskeutui portaat hyppien kolme askelmaa kerrallaan. Hän potkaisi oven auki, juoksi pihalle ja oli vähällä törmätä paareja kantaviin miehiin.

— Varovasti, tenava! Avaahan ovi, sanoi edessä kulkeva mies, ja Eino tunsi hänet äänestä kirvesmies Ivan Petrovitšiksi. Eino kysyi änkyttäen, yrittäen pidättää kyyneleitään:

— Mitä hänelle on tapahtunut? Onko hänet tapettu?

— Älä melua, sanoi Ivan Petrovitš tiukasti.— Isäsi sairastui. Pidähän sitä ovea auki.

Eino avasi oven. Sillä välin kun paareja sovitettiin ovesta sisään, hän ehti nähdä rakkaat, oudon kalpeat, kivun vääristämät kasvot. Työmiehet laskivat paarit lattialle ja yhtä aikaa, kuin komennosta pyyhkivät hihalla hikisiä kasvojaan. Ivan Petrovitš kumartui sairaan puoleen ja pyysi:

— Koeta nyt kestää, Mihailovitš. Tässä on jyrkät raput.

— Antakaa minun kantaa, pyysi Eino.

— Minne sinä tuppaudut? Tämä on sinulle vielä raskasta. Mene sanomaan äidille, että valmistaa vuoteen.

Eino riensi portaat ylös ja juoksi äidin luo.

— Älä vain pelästy. Häntä kannetaan... työstä. Tee vuode valmiiksi.

— Mitä hänelle on tapahtunut, Eino? Onko hän edes elossa?

— Miehet sanoivat, että hän sairastui. Äiti, älä itke. Isähän on niin voimakas.

— Mikä voimakas hän on, kun kerran kannetaan.

Kirvesmiehet tulivat huoneeseen väsymyksestä hoippuen. Paarit pantiin vuoteen viereen. Ivan Petrovitš sanoi ikään kuin syyllisenä:

— Mihailovitš taisi reväyttää itsensä. Nosti liian raskasta. Nikanorovitš, riisutaan hänet ja pannaan sänkyyn.

— Kyllä minä riisun. Teen kaiken itse. Auttakaa sitten vain panemaan hänet sänkyyn, pyysi äiti ja laskeutui polvilleen.

Eino huomasi, että äidin sormet vapisivat eikä hän millään saanut nappeja auki. Isä katsoi äitiä suurin sinisin silmin ja halusi hymyillä, mutta ei voinut, hän oli purrut alahuulensa verille. Isällä oli kovat tuskat, mutta hän kärsi eikä vaikeroinut. Ja kotiin tuotaessakin hän oli varmaan ollut vaiti. Isän huulet olivat tummat, aivan kuin rypistyneet. Ja miten kasvot olivat muuttuneet! Nuo aina niin punakat ja päivettyneet kasvot olivat nyt verettömät, veltot, vahankeltaiset.

He nostivat isää kolmisin, mutta kaiketi tarttuivat häneen kovakouraisesti tai laskivat vuoteelle jotenkin kömpelösti, kun isältä pääsi kova, pitkä, vihainen vaikerrus. Hänen poskilleen vierähti muutama tuskan puristama kyynel.

Äiti painautui sängyn laitaa vasten ja kysyi katkeilevalla äänellä:

— Mihin sinua koskee? Miten voisin auttaa?

— Vatsaan... Mestari huusi: "Vie nopeasti." Mutta se parru oli niin raskas... En jaksanut...

Puhuminen kävi isältä työläästi, ja kaikki käsittivät, että hän tunsi itsensä syylliseksi perheen edessä eikä tiennyt, miten puolustautuisi. Isän kasvoille kihosivat hikipisarat ikään kuin hän jälleen nostaisi ylivoimaista taakkaa.

Äiti painoi kasvonsa peittoa vasten ja hänen hartiansa alkoivat vavahdella tuskallisesti. Ivan Petrovitš nosti hänet pystyyn ja sanoi:

— Eihän nyt sillä tavalla saa, Katariina Matvejevna. Ehkä kaikki menee hyvinkin. Pysy vain lujana.

Vähäpuheinen Vasili Nikanorovitš, joka oli aivan musta hiestä ja pölystä, lisäsi siihen jurosti:

— Koeta nyt kestää, emäntä. Jos jotain tarvitsette, niin lähetä poika sanomaan. Me lähdetään nyt. Kotona ollaan varmaan jo levottomia.

— Kiitos! Kiitos teille kaikesta hyvästä, sanoi äiti ja saattoi kirvesmiehet ovelle.

Eino meni isän luo, pyyhki lakanan kulmalla hien hänen kasvoiltaan ja kysyi:

— Jospa pitäisi antaa pulveri? Käyn heti hakemassa.

— Ei tarvitse... Sinä jäät nyt isännäksi. Pidä huolta äidistä ja veljistä.

Isän raskas kova käsi pörrötti pojan jäyhiä hiuksia, hipaisi karheana poskea ja putosi avuttomana peitolle. Einoa eivät niinkään pelästyttäneet kamalat sanat kuin tuo voimaton käsi, joka ei enää totellut isän tahtoa. Hän tiesi hyvin, miten voimakkaat, näppärät ja taitavat nuo isän ahkerat kädet olivat. Ne näpertelivät puuliiterissä hyviä suksia ja kelkkoja, ikkunankehyksiä ja jakkaroita, astia- ja vaatekaappeja. Nuo viisaat ja voimakkaat, känsäiset ja naarmuiset kädet osasivat keksiä hauskoja, ihmeellisiä leikkikaluja, joita koko pihan pojat kadehtivat ja ihailivat.

Isä alkoi vaikeroida ja kiristellä hampaitaan. Eino käsitti, ettei hän enää voinut purra huuliaan hillitäkseen sisässään yhä kasvavaa sietämätöntä kipua. Tuska osoittautui isää voimakkaammaksi ja nujersi hänet. Piti jollain tavoin auttaa isää, lieventää hänen kärsimyksiään. Mutta miten?

Äiti tuli kuulumattomin askelin sängyn luo ja ehdotti epäröiden:

— Entä jos kutsuttaisiin se ihmeidentekijä pappi Johann Sergijev?

— Ei hänestä ole apua, tokaisi Eino jurosti.

— Kuinka sinä uskallat sellaista puhua! Isä Johann pelasti kauppias Guljajevin tyttären hengen ja on parantanut satoja rampoja.

— Kauppias Guljajevin luo hän kyllä menee, mutta meille ei tule milloinkaan. Mehän olemme toisuskoisia, tšuhnoja. Pitää kutsua tohtori.

— Tohtorillekin pitää maksaa.

— Tohtori! Tohtori! vaikeroi isä kohottaen päätään tyynystä. Hänen tummille huulilleen nousi vaahto. Vaipuessaan takaisin tyynylle hän toisti kovalla äänellä:

— Kutsukaa tohtori... meriväen tohtori... Isajev.

Eino pukeutui nopeasti ja sanoi isälle:

— Koeta kärsiä vielä vähän aikaa...

Sitten hän lähti nopeasti huoneesta.

Satoi hiljakseen lunta. Katu oli käynyt livettäväksi, pettäväksi. Eino ehti kahdesti kaatua ennen kuin pääsi Pietarinkadulle. Hän juoksi raskaasti huohottaen, peläten myöhästyvänsä. Olihan ilta jo myöhäinen. Kaikki lääkärit olivat saattaneet lähteä kotiin. Samassa Eino kuuli selkänsä takaa raikuvan huudon:

— Hei, pois tieltä!

Eino säntäsi aitaa vasten. Leikkauksilla koristettu, sieltä täältä mauttomasti kultavärillä sivelty kevyt reki kiiti ohitse, heittäen Einon kasvoihin kuurapilven. Reessä vilahti isä Johann Sergijevin kallis majavaturkki ja hänen "sihteerinsä" Vera Pertsovan nauravat ruusuiset kasvot.

Eino pyyhki lumen silmistään, kirosi ja lähti juoksemaan vielä kovemmin autiota Hiekkakatua pitkin. Vihdoin hän näki meriväen sairaalan, ison rakennuksen, joka muistutti H kirjainta.

Ovenvartija aikoi kysyä jotain, mutta poika livahti nopeasti hänen ohitseen ja väsymyksestä läähättäen ryntäsi vastaanottohuoneeseen.

— Mitä on tapahtunut? Ketä etsitte, poika? kysyi valkotakkinen herttaisen näköinen nainen.

— Ylilääkäriä... Isajevia...

— Hän matkusti tänään Pietariin. Virka-asioille. Entä mitä asiaa teillä on hänelle?

— Isä on kuolemaisillaan... Hän työskentelee uudessa amiraliteetissa. Kirvesmiehenä. Aabraham Rahja.

— Älkää toki itkekö. Kutsun heti päivystävän lääkärin.

— Mutta kun isä pyysi ylilääkäriä... Isajevia.

Einoa hävetti, ettei hän voinut hillitä itseään, vaan purskahti itkuun. Vaikka ehkäpä se olikin parempi. Pikemmin lähetetään joku. Mitähän siellä kotona oikein tapahtuu? Päivystävää lääkäriä ei vain kuulu, ihan kuin kiusaksi. Hän on varmaan kovin väsynyt eikä halua lähteä harhailemaan niin kauas Kronstadtin autioita, unisia katuja. Miten raskas päivä tänään onkaan!

— Missä asutte, nuorimies? kuuli Eino väsyneen, hiljaisen äänen.

Eino käännähti. Hänen edessään seisoi iäkäs kumarahko mies pieni laukku kädessään.

— Pienellä Katariinankadulla. Virkaeron ottaneen kenraali Gavrilovin talossa. Ehkä satutte tietämäänkin.

— Olen käynyt siellä. Mikäs siinä, lähdemme heti hevosella.

— Minä juoksen pikemmin. Sanon että te jo lähditte. Mikä teidän nimenne on?

— Gruzdev. Tohtori Gruzdev vain...

— Kiitoksia... Suuret, suuret kiitokset, tohtori.

Mentyään jo sairaalan portista Eino äkkiä muisti, ettei ollut lainkaan tiedustellut, miten paljon näin myöhäinen käynti tulisi maksamaan. "Olkoon, järjestetään se asia sitten kotona. Tuo Gruzdev tuntuu mukavalta mieheltä. Hän uskoo velaksikin."

Eino juoksi kovaa, mutta tohtorin reki meni kuitenkin Pienellä Katariinankadulla hänen ohitseen.

Huoneeseen he tulivat yhdessä. Tohtori tervehti, viivähti hetkisen naulakon luona ja meni sitten suoraan sairaan luo. Hän tarttui isää ääneti ranteesta ja katsoi pyöreää hopeakelloaan. Tohtori rypisti kulmiaan ja pudisti päätään. Hän nosti nopeasti isän paidan aivan leukaan asti, koetteli pöhöttynyttä, kurisevaa vatsaa ja virkkoi hiljakseen:

— Ilmeinen volvulus.

Äiti, joka oli hellittämättä seurannut lääkärin jokaista liikettä ja katsetta, ei enää malttanut olla kysymättä:

— Mitä ajattelette, tohtori? Jääkö hän eloon?

— Hänet pitää saada viipymättä sairaalaan. Kutsun heti ensiapureen. Valmistakaa sillä välin sairas.

— Ette sanonut mitään... Mikä meidät oikein perii? äiti kysyi uudestaan.

— Minun on varoitettava teitä, että sairaan tila on erittäin vakava. Hänet olisi pitänyt lähettää heti tapaturman jälkeen meille. Lupaan, että teemme kaiken voitavamme pelastaaksemme hänet.

Lääkäri meni naulakolle pukeutumaan. Äiti seurasi häntä, pani lääkärin taskuun ruplan, jonka oli jo ennakolta varannut käteensä, ja pyysi:

— Tohtori, säälikää meitä... Ilman häntä hukka perii meidät.

— Tämä on aivan tarpeetonta, hyvä rouva, suutahti Gruzdev.— Pyydän, ettette loukkaisi minua tuolla tavoin.

Lääkäri kopeloi taskuaan, pani kiireesti pöydälle setelin ja puettuaan päällystakin lähti.

Äiti hoippui pöydän luo ja huudahti pelästyneenä ja ihmeissään:

— Eino! Tohtori jätti vahingossa oman rahansa. Kymmenen ruplaa. Juokse perässä ja anna pois.

Eino riensi lakitta päin pihalle. Gruzdev oli menossa takinkaulus pystyssä nopein askelin portille päin. Eino juoksi hänen jälkeensä ja nykäisi hihasta:

— Teidän jalosukuisuutenne... herra Gruzdev, jätitte erehdyksessä oman rahanne. Ottakaa...

— Ei se ollut erehdys. Minulla ei valitettavasti ollut muuta kuin tämä kymmenruplanen. Juokse kotiin, ettet vilustu. Ole äidin apuna...

Eino halusi sanoa, että siinä on hyvin paljon rahaa ja ettei hän ansaitse niin paljoa koko kuukaudessa, mutta ei pystynyt virkkamaan sanaakaan. Hän vain saattoi katseellaan tuota tuntematonta miestä, josta oli äkkiä tullut niin läheinen, ja palasi kotiin.

Eino sanoi äidille, joka oli pukemassa isää:

— Ei hän ottanut sitä kymmentä ruplaa. Pahoitteli vain, ettei voinut antaa enempää. Ja sinä et uskonut häneen.

— Niinhän se on, sanoi äiti nyyhkäisten.— Pane päällesi ja mene rekeä vastaan. Voivat muuten ajaa ohi...

Eino pelkäsi, että ensiapua joudutaan odottamaan kauan. Tohtorihan oli sanonut, että isä piti saada viipymättä sairaalaan. Ehtivätköhän ne?

Hän meni ulos. Kadunkulmassa seisoi reki. Reen vierellä oli konstaapeli, joka selitti jotain kuskille. Ruoska läimähti. Hevonen lähti ravaamaan, niin että lumikokkareet lentelivät.

Reki pysähtyi Einon vierelle. Siitä hypähti kaksi miestä, joiden mustien manttelien päällä oli valkoiset kaavut.

— Meille! Meille! huudahti Eino.— Tulkaa nopeasti perässäni!

Nähtyään sanitäärit isä katseli kiirehtimättä huonetta, ikään kuin hyvästellen ja pyysi hiljaa:

— Lapset, tulkaa luokseni.

Hän suuteli kutakin poikaa kolme kertaa ja sanoi tukahtuneella äänellä:

— Eläkää sovussa. Auttakaa äitiä ja Edviniä.

Äiti hyvästeli isää ääneti, mutta kun isä nostettiin paareille ja hän alkoi raskaasti voihkia, äiti vaati kyynelsilmin:

— Hiljempää, senkin tolvanat! Älkää rääkätkö...

— Älä ole huolissasi, emäntä hyvä, sanoi iäkäs sanitääri jurosti.— Ei sinun miehesi ole ensimmäinen eikä viimeinenkään. Tämä on tuttua työtä.

He laskivat isän varovasti portaita alas, asettivat paarit leveään rekeen ja peittivät isolla lammasnahkaturkilla.

Vanhemman sanitäärin ääni kuulosti kovin surulliselta, kun hän sanoi:

— Pojat, juoskaa kotiin. Vilustutte vielä ja teidätkin pitää viedä...

— Ei mitään, emme me kylmää pelkää. Viekää hänet vain nopeasti. Ja luovuttakaa Gruzdeville... Vain Gruzdeville, pyysi Eino.

Kuski sivalsi ruoskalla nuorta vahvaa hevosta. Hetken kuluttua reki katosi nurkan taa.

— Eino mennään, sanoi Jukka.— Äiti varmaan itkee. Mutta minä en voi itkeä. En osaa millään uskoa. Kaikki on kuin unta.

— Sinä olet luja poika. Minä itkin sairaalassa.

— Sairaalassa se olikin paikallaan. Mutta Edvin on itkenyt jo kolmatta tuntia.

— Edvin on sairas. Hänelle se on anteeksiannettavaa.

Äiti makasi sängyllä kasvot tyynyyn painettuina. Verhon takana nyyhkytti Edvin seinään päin kääntyneenä.

Veljekset istuutuivat pöydän ääreen. He odottivat ääneti, mitä äiti käskee, kun rauhoittuu ja tointuu hieman. Painostava äänettömyys kesti kauan. Jukka nousi, meni sängyn vierelle ja kysyi hiljaa:

— Äiti, mitä meidän pitäisi tehdä?

— Ruvetaan rukoilemaan.

Äiti otti pöytälaatikosta rukouskirjan. Edvin laskeutui vuoteelta ja tuli ontuen äidin luo. Jukka ja Eino asettuivat hänen vierelleen.

Äiti toisti liikuttuneena hartaasti kolmeen kertaan: "Herra jumalani." Hän luki rukouksen ja pyysi jumalaa jättämään perheen elättäjän eloon. Äiti muistutti jumalalle, että oli saattanut hänen paratiisinsa yrttitarhaan seitsemän tytärtä ja pojan. Ja kaikki he olivat nyt viattomia enkeleitä. Ilman isää perhe ei tule toimeen, kaikki kuolevat nälkään.

Äiti toisti tämän tästä: "Suokoon jumala..."

Edvinin jalkoja alkoi pakottaa. Kasvot vääntyivät kivusta ja hän toisti itsepintaisesti kyynelsilmin:

— Suokoon jumala... Suokoon jumala...

Äiti muistutti jumalalle, että heidän perheessään kaikki käyvät työssä, mutta nuoremmat pojat Jukka ja Eino ovat vielä alaikäisiä ja ansaitsevat vain kaksikymmentä viisi kopeekkaa päivässä ja Edvin on jo pitkän aikaa potenut reumatismia ja yksistään lääkkeisiin menee kolme ja puoli ruplaa.

Ja kerrottuaan jumalalle kaiken mikä sydäntä painoi äiti sanoi ankarana pojille:

— Nyt on jo myöhä, käykää nukkumaan. Minä menen luomaan lumen.

— Levähdä sinä, äiti, minä teen kaikki ulkotyöt, virkkoi Eino.— Tulen tekemään kaikki isän työt niin kauan kun hän on sairas.

— Käy vain nukkumaan! Huomenna pitää mennä aikaisin työhön. Minä en kuitenkaan saa unta.

Mutta pojatkaan eivät saaneet unta sinä pitkänä levottomana yönä. Edvin sanoi hiljaa:

— Jos isä kuolee, ei minustakaan ole eläjäksi. Kukapa minun hoitamisestani huolehtisi.

— Miten tyhmä sinä vielä olet, loukkaantui Eino.— Me kaikki huolehdimme sinun hoidostasi. Kaikki, käsitätkö?

— Isä ansaitsi rupla kolmekymmentä viisi kopeekkaa päivässä eikä sekään riittänyt.

— Me Jukan kanssa rupeamme pyydystämään lintuja ja myymään niitä torilla. Ja voidaan tehdä jakkaroita, naulakkoja ja leikkikaluja. Kyllä Jaakkokin auttaa meitä.

— Jaakolla on nyt oma perhe. Hän on kolmessa vuodessa lähettänyt vain kaksi kertaa rahaa äidille.

— Älä ruikuta, kyllä tästä selvitään.

Edvin ei vastannut, kääntyi vain seinään päin.

"Taisi suuttua", ajatteli Eino. "Itse on syyssä, ei muusta puhukaan kuin kuolemasta. Gruzdev on oikein hyvä lääkäri. Hän kyllä pelastaa isän."

Nukahtaessaan Eino päätti pistäytyä varhain aamulla sairaalassa. Hän havahtui kuullessaan oven narahduksen ja äidin tukahtunutta nyyhkytystä. Poika hypähti pystyyn ja arvasi heti, että oli tapahtunut kaikkein kauhein.

— Ei jumala kuullut rukouksiamme, valitti äiti hiljaa.— Sanottiin, että olisi pitänyt viedä sairaalaan suoraan työstä... Leikkauksen jälkeen eivät saaneet häntä enää tajuihinsa. Miten nyt tullaan toimeen?

Eino meni äidin luo, talutti hänet tuolille ja sanoi katkeilevalla äänellä, suunnattoman, kamalan murheen murtamana:

— Kyllä ihmiset auttavat, äiti. Maailmassa on hyviäkin ihmisiä.

■ Omatuntoni ei ole myytävänä

— Pidämme erittäin suuressa arvossa laajoja tietojanne ja kokemustanne, kunnioitettava Eino Abramovitš, sanoi tehtaan johtaja puhuteltavaan katsomatta,— mutta suhtautumisenne työläisiin on kauhean, suorastaan sietämättömän veljeilevää. Jostain syystä annatte heille aina periksi.

— Meidän työläisemme ansaitsevat vähemmän kuin esimerkiksi Ludvig Nobelin tehtaalla, virkkoi Rahja jurosti.

— En käsitä enkä hyväksy tuollaisia vertailuja. Te yritätte aina vain olla työläisten mieliksi ja tahtoen tai tahtomattanne saatatte tehtaamme vararikon partaalle.

— Olen itse ollut työmies ja tiedän työllä ansaitun kopeekan arvon.

— Valitettavasti olette pysynytkin työmiehenä. Mestarin osaa ette ole omaksunut. Te kyllä taidatte työnne, mutta syvällisenä vakaumuksenani on, että ette ole lainkaan liike-elämän miehiä. Ja sen vuoksi meidän on kieltäydyttävä palveluksistanne.

Eino Rahja hätkähti, hieroi karheita, konerasvalle tuoksahtavia kämmeniään vastakkain. Vai näin se keskustelu kääntyikin! Hän nousi ja sanoi tukahtuneesti:

— Kenelle käskette luovuttaa tehtäväni?

— Näen että olette kovin hermostunut. Mehän varoitimme teitä, varoitimme monta kertaa. Saatte meiltä mitä parhaat suositukset, joten löydätte helposti itsellenne hyvän työpaikan. Teidän on kuitenkin tehtävä tästä itsellenne johtopäätös, että mestari ei ole ainoastaan spesialisti, vaan myös kirjanpitäjä. Ja tehtävänne... tehtävänne voitte luovuttaa Vasili Vasiljevitš Pudoville.

— Niin, se liehittelijä ja petkuttaja sopii tosiaan teille oikein hyvin, hymähti Rahja katkerasti ja lähti nopeasti kansliasta.

...Illalla Eino Rahja keräsi kaikki paperinsa, ammatti- ja työtodistuksensa viidentoista työvuoden ajalta ja pani ne järjestykseen. Niitä oli kertynytkin melkoinen nippu.

Saattoivat olla tarpeen. Mutta minne mennä, miten pääsee kiinnittymään työpaikkaan, kun jokaisen tehtaan portteja piirittävät työttömäin joukot? Jospa lähtisi etsimään entisiä tuttuja mestareita ja työosastojen päälliköitä ja pyytäisi heitä sanomaan sanasen hänen puolestaan, suosittelemaan johtajille tai päälliköille? Olihan hänellä aikoinaan ollut ystäviä ja tovereita sekä Kronstadtissa että Pietarissa. Mutta milloin se oli? Tuskinpa nykyään kukaan heistä rohkenisi suositella työhön entistä lakkolaista, poliittisesti epäluotettavaa miestä.

Helpointa olisi kaiketi päästä työhön Helsingissä. Siellä oli paljon vanhoja hyviä tovereita. Mutta läheisimmät heistä olivat joutuneet vankilaan ja karkotukselle. Rahja oli itsekin säilynyt vain pakenemalla.

Mikä sitten neuvoksi? Eino pohti sitä myöhään yöhön, mutta ratkaisua ei löytynyt.

Aamulla hän nousi tavalliseen tapaansa kello kuudelta, joi kupin vahvaa teetä ja lähti Viipurinpuolelle. Siellä oli paljon tehtaita — ehkä sattuisi onnistamaankin. Työn etsinnän Eino aloitti Vanhalta Lesnerin koneenrakennustehtaalta.

Iäkäs pyylevä virkailija selaili Rahjan papereita pitkän aikaa kastaen sormeaan aina välillä suuhun ja lueskeli niitä liikutellen

huvittavasti huuliaan. Sitten hän pudisti päätään ja julisti odottamatta:

— Vaikka te olettekin hyvä mestari, emme tarvitse työntekijöitä emmekä tule lähiaikoina tarvitsemaankaan.

— Olisitte sitten sanonut sen heti. Miksi piti hukata aikaa.

Rahja otti paperinsa ja lähti ulos. Jaloissa kahisivat surullisesti kuivat lehdet. Nevka-joen aallot kohisivat kumeasti iskiessään kivettyihin rantoihin. Rahja seisoi hetkisen Nobelin tutun tehtaan luona, mutta ei rohjennut mennä sisään. Sieltä hänet oli erotettu lakkoilijana, ei häntä kuitenkaan oteta takaisin.

Huomaamattaan Rahja tuli Ericssonin puhelintehtaalle. Hänet päästettiin hyvin kohteliaasti ja kunnioittavasti sisään. "Siisti asuni teki kaiketi hyvän vaikutuksen", päätteli Rahja ojentaessaan paperinsa. Kohteliaasti hymyilevä virkailija, jolla oli yllään hyvin ommeltu puku, luki laulavalla äänellä:

— "Annettu täten Eino Abramovitš Rahjalle", mutta äkkiä virkailija pysähtyi ja hymy kaikkosi hänen kasvoiltaan.

— Odottakaapas, mehän olemme luullakseni tavanneet.

— Tuskinpa. Näen teidät ensi kerran.

— Koettakaahan muistella, koettakaahan muistella. Vaikka sellaista on tietysti hyvin epämiellyttävä muistella. Olin konttoristina herra Ludvig Nobelin tehtaalla. Ja tiedättekö, näin teidät kahdesti lakkolaisten valitsemana edustajana. Sitä paitsi jouduin kirjoittamaan erään kiireellisen ja tärkeän paperin. Milloin se olikaan? Ellei muistini petä, niin heinäkuussa vuonna yhdeksänsataa kymmenen. Ja pian sen jälkeen teidät erotettiinkin. Teillä on harvinainen nimi, se jää mieleen.

— Käsitän mihin tähtäätte. Pahoittelen että olen menettänyt aikaa. Voisinko saada paperini.

— Älkää kiirehtikö, Eino Rahja. Sanon suoraan, ettei teillä ole nyt mihinkään kiirettä. Olette vaarallinen mies ja tunnen velvollisuudekseni tiedottaa teistä lähimmille virkaveljilleni. Olkoot varovaisia.

— Kylläpä osuinkin aika heittiöön — urkkija ja provokaattori samassa persoonassa. Mikäs siinä, soita pois. Mutta tiedä, että en minäkään jää velkaa. Minulla on Ericssonin tehtaalla hyviä tuttavia ja tästä hyvästä he kyllä sinua kyyditsevät...

— Vai vielä uhkailemaan! Ulos, lurjus! huusi entinen konttoristi kavahtaen pystyyn. — Korjaa luusi Suomeen, senkin tšuhna!

Yrittäen pidätellä raivoaan Rahja keräsi lattialle sinkoilleet todistuksensa ja poistui pienestä ummehtuneesta konttorihuoneesta. Veri jyskytti ohimoissa. Kädet vapisivat inhottavasti. Jopa kävi typerästi!

Pitikin hänen kohdata tuollainen lurjus. Olisi kai ollut parempi pysyä vaiti ja lähteä heti pois.

Rahja päätti ohittaa lähimmät tehtaat ja mennä suoraan Volhovinkadulle, missä Aivazin tehdas sijaitsi. Siellä työskenteli sorvarina tuleva sukulaispoika Eemeli Kalske. Tällä ei käsitettävästi ollut paljonkaan painoa tehtaalla, mutta hän voisi ainakin neuvoa jotain. Matka oli pitkä, mutta piti mennä jalan. Nyt oli säästettävä kaikessa. Kukapa tiesi, miten kauan joutui etsimään työtä. Harmitti ja suututti niin kovasti: opiskelu Helsingin teknillisessä koulussa oli ollut kovan työn takana ja nyt, kun taskussa oli toisen luokan mekaanikon todistus, ei työtä löytynyt. Jokainen isäntien hännystelijä voi osoittaa sormellaan oveen.

Rahja näki jo kaukaa tehtaan portilla valtavan väkijoukon ja käsitti tulleensa turhaan. Hän meni kuitenkin lähemmäksi ja kuunteli mitä puhuttiin, mitä ihmiset oikein odottivat. Kohta se selvisikin. Osoittautui, että tänne oli tullut syyskuun lakon * aktiivisia osanottajia, jotka oli potkittu pois Viipurinpuolen tehtaista. Joku oli pannut liikkeelle huhun, että tehtailija Jakov Moisejevitš Aivaz aikoi avata uuden työosaston.

Portista tuli ulos yrmeä tehdaspoliisi. Hän heilutti käsiään vaatien hiljaisuutta ja huomiota ja julisti käheällä äänellä:

— Ilmoitan vielä kerran, että työläisiä ei tarvita. Älkää hukatko aikaa, menkää kaikessa rauhassa kotiin.

Kukaan ei liikahtanut paikaltaan. Rahja näki, että miehet olivat uuvuksissa, kasvot vilusta sinisinä, mutta heistä oli varmaan kauheaa palata vaimon ja lasten luo ilman vähäisintäkään toivoa työn saannista.

Rahja veti liivintaskustaan kellon. Miten aika lensikään! Päivävuoro oli kohta lopussa. Sellaisessa tungoksessa oli turhaa odotella Kalsketta. Sitä paitsi tämä varmasti kysyisi Lyylistä. Saattaisi kaikessa yksinkertaisuudessaan ja hyväntahtoisuudessaan vielä vihjata häistä. Olivathan Eino ja Lyyli seurustelleet jo toista vuotta. Mutta nyt ei naimisiinmenosta voisi olla puhettakaan. Kukapa suostuisi työttömän vaimoksi. Huomenna oli lauantai. Tavallisesti he Lyylin kanssa aina lauantaisin kohtasivat ja puhelivat kaikesta mitä viikon aikana oli kertynyt sydämelle. Mutta tällä kertaa kohtauksesta ei tulisi mitään. Eino ei osannut valehdella eikä myöskään halunnut pahoittaa Lyylin mieltä ikävällä uutisella. Sitä paitsi ei ollut rahaa huokeim-

---

* Syyskuun 25. päivänä 1913 Pietarissa järjestettiin lakko Moskovan lakkoilevien raitioliikenteen työläisten tukemiseksi ja vastalauseeksi työväenlehdistön vainoihin.

paankaan huvitukseen. Ja mitä huvituksia voisi ajatella, kun ei ollut rahaa edes äidille lähettää.

Kiukkuisena, väsyneenä ja nälkäisenä Eino lähti laahustamaan kotiin. Aamulla Rahja päätti kiertää Moskovan tulliportin seudun. Hän kävi Siemens-Halsken sähkökonetehtaalla, Siegel-Koppelin konepajalla, Rexin akkumulaattoritehtaalla. Kaikkialla hänet otettiin melko kohteliaasti vastaan, tarkasteltiin kauan papereita, soitettiin jonnekin ja sitten yhtä kohteliaasti selitettiin, että valitettavasti he eivät voineet ottaa työhön. Vain Pietarin koneenrakennustehtaalla virkailija julisti suoraan, yrittämättäkään lieventää kieltävää vastausta:

— Työntekijöitä ei oteta eikä tulla ottamaan.

Sillä tavoin kierrellessään Rahja tuli kansainvälisen makuuvaunuyhtiön konepajalle ja sai siellä odottamattoman tarjouksen:

— Otamme työhön. Meiltä kuoli eilen lastaaja. Reväytti itsensä. Hänen tilalleen.

Rahja otti hatun päästään ja kumarsi.

— Kiitän nöyrimmästi. En ole vielä kyllästynyt elämääni, hän sanoi ja lähti. Mieleen muistui isä. Äiti oli lähettänyt hänen kuolemansa jälkeen kolme pyyntöä eläkkeestä. Neljännen pyynnön hän osoitti itselleen keisarille. Vastaus tuli vuoden kuluttua meriministeriöstä. Kiiltävälle leimapaperille oli kirjoitettu ihmeen kauniilla käsialalla: "Edesmennyt Aabraham Mihailovitš Rahja oli itse syypää kuolemaansa ja sen vuoksi eläke evätään." Tämäkin lastaaja oli nähtävästi ollut "itse syypää kuolemaansa". Miten huokea sentään on ihmishenki!

Ennen työpäivän päättymistä Rahja ehti käydä kahdessa valimossa. Vihdoin hän tuli läpimärkänä, nälkäisenä ja kiukkuisena kuppilaan ja söi kerralla päivällisen ja illallisen.

Sunnuntaina Eino ei käynyt missään, vaan luki repaleiseksi kulunutta, ohuella savukepaperilla liimailtua kirjaa, Voynichin *Paarmaa*. Kirja valloitti hänet hämmästyttävällä miehuudella ja sankaruudella, auttoi unohtamaan mieltä kaiken aikaa ahdistavan levottomuuden ja huolet. Mutta sitten koitti maanantai ja naapurin herätyskello muistutti soitollaan, että piti lähteä etsimään työtä. Ja niin alkoivat madella uuvuttavan yksitoikkoiset, kiusalliset päivät.

Lopputilissä saatu raha suli käsiin aivan huomaamatta. Eikä ollut ketään, keneltä olisi voinut lainata. Veljillä oli jo perheet ja he tulivat itsekin hädin tuskin toimeen. Kaiken lisäksi talon isäntä pistäytyi muistuttamassa:

— Eino Abramovitš, teillä on syyskuu maksamatta, vaikka lokakuu on jo lopussa. Käsitättehän itsekin, etten voi pitää asukkaita ilmaiseksi.

— Pyytäisin teitä odottamaan niin kauan että pääsen työhön.

— Työpaikka on helppo menettää, mutta uutta ei ole yhtä helppo löytää. Haluan tietää, milloin kuoletatte velkanne.

— Tällä viikolla, vastasi Rahja epäröiden.

— Olkoon menneeksi, viikon voin vielä kärsiä. Olemmehan me sentään kristittyjä, sanoi isäntä pilkallisesti hymyillen. Hän tarkasteli terävin silmin, kiirehtimättä vuokralaisensa vähäistä omaisuutta ja lähti.

Rahja sulki oven hakaan ja istuutui pohtimaan, mistä saisi hankittua rahaa vuokran maksuun. Oli yksi ulospääsy: piti myydä jotain. Mutta eihän hänellä ollut mitään liikaa. Hän ei ollut koskaan kasannut omaisuutta. Oli vain tehnyt työtä, opiskellut, suorittanut illegaalisia puoluetehtäviä. Eikä hän ollut tullut milloinkaan edes ajatelleeksi, että pitäisi ostaa hyviä tavaroita vaikean ajan varalta.

Entä jos menisi tovereiden — Mihail Kalininin tai Aleksander Schottmannin luo ja pyytäisi rahaa lainaksi? He tietenkin antaisivat. Mutta heilläkin oli perheet. Ei, sitä ei saanut tehdä!

Pitkän mietiskelyn jälkeen Eino päätti myydä kultakellonsa, jonka veljet olivat hänelle lahjoittaneet 25-vuotispäivänä 7. kesäkuuta 1910. Se oli hyvin rakas muistolahja, mutta muuta mahdollisuutta ei ollut. Eihän kadulla voinut yöpyä.

Kello ostettiin, mutta hinnasta pidätettiin kolmannes. Se oli vääryyttä, mutta Rahjan oli pakko suostua. Olisivat voineet kieltäytyä kokonaan ottamasta kelloa.

Ja sitten viikon kuluttua, kun Eino Rahja oli nälkäinen ja väsynyt tuloksettomiin vaelteluihin Pietarin tehtailla, hän vihdoin löysi työtä. Hänet otettiin Stroganovin rantakadulla sijaitsevan pienehkön lentokonetehtaan kokoonpano-osastolle. Lentokoneiden ylikonstruktööriä ja tehtaan omistajaa Igor Ivanovitš Sikorskia kiinnosti Eino Rahjan kaikista papereista vain Helsingin teknillisen koulun antama todistus, jossa oli kiittävät arvosanat matematiikasta ja konealalta.

— Minusta on hyvin mieluista saada tehtaalle mestari, jolla on teknillinen sivistys, sanoi Sikorski hymyillen. — Sellaisia tapaa verrattain harvoin. Annan teille kolme neljä päivää tutustuaksenne tehtaaseen, ja sen jälkeen voitte ottaa toimen vastaan. Toivon että tulemme kanssanne hyvin toimeen.

— Kiitos. Yritän parhaani, vastasi Rahja.

Tehdas miellytti häntä. Kaikkialla oli puhdasta ja hyvä järjestys.

Koneet olivat aivan uusia, hyviltä toiminimiltä hankittuja. Jokaisen työpaikan yläpuolella oli sähkölamppu. Ja parasta oli tietysti se, että työ oli kiinnostavaa ja tärkeää: siellä tehtiin ensimmäisiä venäläisiä lentokoneita.

Kolme päivää Eino Rahja katseli sorvaajien, viilaajien ja asentajain työtä. Mutta hänen yrityksensä tutustua lähemmin työläisiin eivät johtaneet tuloksiin. Nämä vastasivat kaikkiin kysymyksiin vastahakoisesti, lyhyesti kuin sotilaat:

— Aivan niin. Ei, herra mestari.

Äänenpainosta ja kasvoilta kuvastuvasta kiukusta, jota ei erikoisemmin yritetty edes salata, Rahja havaitsi, että täällä häntä jostain syystä pelättiin ja halveksittiin, aivan kuin hän olisi tehnyt jotain pahaa ja sillä loukannut kovasti noita vakavia, itseensä sulkeutuneita miehiä. "Missä on virheeni, mitä olen tehnyt sellaista, että minua niin vihataan?", vaivasi Rahja päätään, muistellen jokaista askeltaan lentokonetehtaalla.

Kaikki selvisi viidentenä päivänä. Rahja kutsuttiin tehtaan johtajan konttoriin. Johtaja oli Sikorskin veli, laihahko kalpea mies, jolla oli yllään uusi, hyvin sovitettu sotilaspuku. Olkaimista päätellen johtaja oli insinöörijoukkojen kapteeni.

— Mitä pidätte tehtaastamme? kysyi johtaja.

— Olen nähnyt paljon erilaisia tehtaita, mutta tällaista puhtautta, järjestystä ja kuria en ole vielä missään tavannut.

— Meillä on sotilaskuri, virkkoi kapteeni hymyillen.— Eikä toisin tietysti voi ollakaan. Mehän rakennamme lentokoneita. Vähäisinkin virhe saattaa johtaa onnettomuuteen ilmassa. Huomenna voitte sitten ottaa tehtävän vastaan mestari Prohorovilta.

— Mitä Prohoroville on tapahtunut? tiedusteli Rahja.

Johtaja ei ollut odottanut sellaista kysymystä ja harkiten vastausta hän otti pöytälaatikosta rasian Zefir-savukkeita ja sytytti yhden. Sitten hän virkkoi, katsoen Rahjaa suoraan silmiin:

— Ei Prohoroville oikeastaan mitään sen erikoisempaa ole tapahtunut. Hänellä on kyllä sekä tietoja että kokemusta, mutta puuttuu tärkeintä — isännöimistaitoa. Hän veljeilee sietämättömästi työläisten kanssa ja meidän kanssamme tinkii jokaisesta kopeekasta. Työläisille hän on kyllä hyvä, mutta meille hän ei sovi...

Eino Rahja tunsi polttavan punan lehahtavan poskilleen. Siis sellaiseen inhottavaan osaan Sikorski-veljekset olivat hänet valinneet! Nyt Eino käsitti, miksi työläiset olivat olleet hänelle niin ynseitä. Vaivoin suuttumustaan hilliten Eino sanoi:

— Siinä tapauksessa minäkään en sovi teidän laitoksellenne. Olisi pitänyt heti sanoa, että tarvitsette vääpelin eikä mestaria.

— Älkää kiivastuko. Harkitkaa asiaa ilta tai pari. Emme hoputa teitä. Näin hyvää palkkaa ette saa mistään. Ja ottakaa sitä paitsi huomioon, että tehtaallamme on suuri tulevaisuus.

Rahja nousi ja sanoi lujasti:

— Olen luonteeltani aivan samanlainen kuin Prohorov. Omatuntoni ei ole myytävänä. Voitte sanoa tämän herra Sikorskille.

— Pahoittelen. Veljeni oli mieltynyt, korostan — oikein mieltynyt teihin. Mutta emme tietenkään väkisin voi pitää. Huomenna voitte noutaa lopputilin.

Eino Rahja tapasi mestari Prohorovin kapeassa käytävässä. Tämä oli nähtävästi odottamassa häntä. Vanhan mestarin kasvoilta kuvastui kuin peilistä väistämättömästi lähenevä murhe. Hän yritti hymyillä, mutta silmät olivat surulliset ja kiukkuiset.

— Teitä voi siis onnitella, herra Rahja, Prohorov sanoi hiljaisella äänellä.— Milloin ryhdytte toimeen?

— En ryhdy siihen. Kieltäydyin teidän toimestanne.

— Ettehän toki! Sanoitte etsineenne työtä kaksi kuukautta. Ettekö ollut sopiva?

— Kuinka sen nyt sanoisin... Isäntää olin kuulemma miellyttänyt, mutta omatunto ei sallinut ryhtyä.

Prohorov puristi lujasti, kiitollisena Rahjaa kyynärpäästä.

— Siis minä saan jäädä vielä joksikin aikaa työhön. En osannut sitä lainkaan odottaa. Te perehdyitte niin tunnollisesti kaikkeen. Näin heti, että tunnette työn paremmin kuin minä ja päättelin, että minulla on lopputili edessä...

— Yrittäkää jonkin aikaa olla niin kuin isännät tahtovat. Teillä on varmaan perhe.

— Neljä suuta, itse viides. Voinhan tietysti koettaa. Mutta minä olen myös aikoinani ollut työmies. Ja tiedän, miten he elävät.

— Sanoinkin vain, että jonkin aikaa. Kaikki saattaa odottamatta muuttua. Parempaan päin, käsitättekö, parempaan päin.

— Käsitän, toveri Rahja. Toivotan teille kaikesta sydämestäni menestystä.

— Sitä minulla ei valitettavasti oikein ole, hymähti Rahja vakavana.— Minulla olisi teille pieni pyyntö. Huomasin, että työläiset olivat minulle vihaisia. Nyt kyllä käsitän, mistä se johtui. En haluaisi jättää itsestäni huonoa muistoa. Olkaa hyvä ja sanokaa heille, etten ole niin auttamaton lurjus kuin heistä ensi silmäykseltä näytti.

— Kyllä he käsittävät. Älkää olko siitä lainkaan huolissanne. Tulkaa käymään meillä. Asun tässä lähellä — Stroganovin rantakatu 2. Olette aina tervetullut.

Eino Rahja nyökäytti ja lähti nopeasti tehtaalta.

Jalkojen alla narskahteli raikkaasti vastasatanut lumi. Selkeällä taivaalla hehkui rusko leveänä punaisena lippuna.

"Huomenna kaikki pitää taas aloittaa alusta", ajatteli Rahja surullisena. "Mutta ei hätää. Lähden heti aamusta Suomen asemalle

Eemeli Koposen luo. Hän on kokenut ja luotettava mies, kyllä hän jotain neuvoo. Miten monta toveria hän on pelastanut vankilasta ja karkotukselta viemällä veturissaan Suomeen. Eikä hän myöskään palaa tyhjin käsin, vaan tuo illegaalista kirjallisuutta. Kunnon ystävä aina auttaa."

Oli jo aivan pimeä, kun Rahja vihdoin tuli kotiportille. Hän hätkähti kuullessaan selkänsä takaa:

— Eino Abramovitš! Vihdoinkin!

Rahja käännähti. Hänen luokseen tuli Mihail Ivanovitš Kalinin, vanha tuttu sorvaaja Aivazin tehtaalta.

— Miten harvinainen vieras, hymyili Rahja.— Ja minulla ei ole edes millä kestitä...

— Tiedän kyllä... Mennään puhelemaan.

Huoneessa Mihail Ivanovitš kysäisi:

— Eikö isäntä vielä häädä kadulle?

— Ei hänellä ole syytä. Vuokravelan minä maksoin. Möin kelloni.

— Siinä sinä hätiköit. Olisit tullut meille vakuutuskassaan, niin olisi autettu. Jätän sinulle kolmikymppisen.

— En ota! Sinullahan on perhe...

— Älä huuda! Tämä ei ole minulta. Nämä ovat puolueen rahaa. Huoneesi pitää säilyttää kohtauspaikkana. Käsitätkö? Duumalainen vieraasi Grigori Ivanovitš Petrovski on tähän huoneeseen oikein ihastunut. Ja vielä eräs pyyntö. Pitää viipymättä lähettää ulkomaille eräs ammattivallankumouksellinen. Sinä olet siinä kokenut mies.

— Niin olin ennen vanhaan. Nyt olen vain väliketju. Menen huomenna Suomen asemalle ja sovin ajasta. Tulen sieltä luoksesi.

— Siis sovittu. Odotan sinua kuuden maissa. On erittäin kiinnostavia uutisia ja yksi kiireellinen ja tärkeä tehtävä. Se sopii juuri sinun luonteellesi.

— Minulla on kurja luonne. Räjähtelen kuin ruuti, virkkoi Rahja hymyillen.— Mutta tehtäviin minulla on paljon vapaata aikaa. Autan missä suinkin voin.

■ Muistorikas numero

Ovi lensi vingahtaen auki, ja Jukka Rahja säntäsi huoneeseen, joka oli Suomen rautatien työväenmiliisin päämajana. Hän huohotti raskaasti ja kiivaasti. Hikipisarat olivat jättäneet vaaleita uurteita pölyisiin kasvoihin. Jukka laski ison raskaan kämmenensä pöydälle ja sanoi veljelleen:

— Kuule, Eino, on kiireellinen tehtävä. Nevskillä maleksii kaikenlaista roskaväkeä. Niillä on kuulemma aikomus hävittää *Pravdan* toimitus. Toimitus on Moikalla, talo kolmekymmentä kaksi. Pitäisi saada järjestys aikaan. Käsitätkö?

Eino Rahja nousi ja sanoi varmana:

— Toimituksen me kyllä suojelemme. Eihän tämä ole ensi kertaa.

Hän katsahti hopeakelloaan ja antoi päämajan päivystäjälle Pekka Lamoselle määräyksen:

— Hälytä pojat koolle. Patruunat he saavat minulta.

Eino veti taskustaan uuden revolverin, panosti sen ja sanoi Jukalle:

— Saat mennä huoleti suorittamaan puoluetehtäviäsi. Tarpeen vaatiessa voit tiedottaa toveri Leninille, että *Pravdan* suojelu on luotettavissa käsissä.

— Hoputa poikia.

— Mene, mene vain. Pojat ovat tässä vierellä. Kuuletko, sieltä jo tullaan...

Huone ahtautui täyteen punakaartilaisia. Miehillä ei ollut patruunalaukkuja. Kukin tuli vuorollaan komentajansa luo. Tämä otti laatikosta patruunia ja pani ne miesten taskuihin.

— Löysin kaksikymmentä kaksi miestä, raportoi Lamonen.— Jotkut eivät ole vielä tulleet työstä.

— Vähänpuoleisesti, mutta selvitään, sanoi Eino.— Huomio! On saatu itseltään Leniniltä määräys suojella *Pravdan* toimitusta. Puheiden pitämiseen ei ole aikaa. Perässäni juosten, mars!

Keväinen päivä oli kuulas, tyyni ja lämmin. Kun oli päästy Liteinin sillan yli, olivat kaikkien kasvot jo punaisia ja hikisiä.

Rahja kuuli takaansa raskasta läähätystä ja rohkaisi perässään tulevia:

— Pikemmin, pikemmin, pojat. Kun emme tulisi liian myöhään.

Vastaantulijat väistyivät kiireesti syrjään ja katsoivat juoksevia aseistautuneita miehiä ihmeissään.

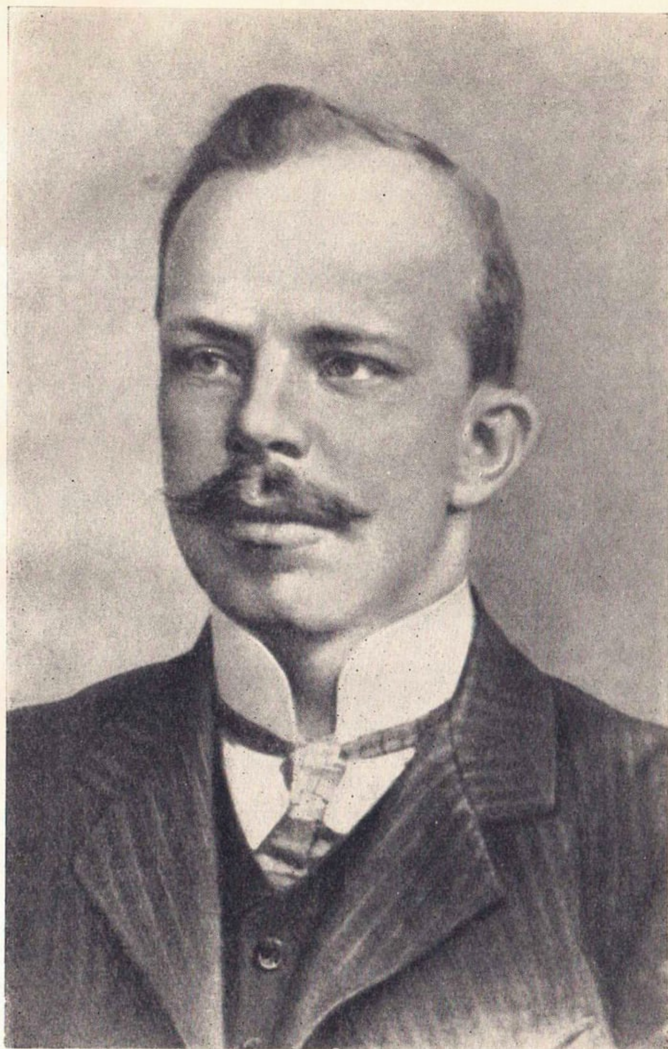
Konjušennajakadulla kaksi keikailevaa junkkarikoululaista, joilla oli partionauhat käsivarressa, aikoi pysähdyttää Rahjan, mutta tämä viuhtaisi vihaisena kättään:

— Näpit irti... Tai jäätte jalkoihin...

Junkkarit kavahtivat seinävierustalle.

Edessä oli kadun sulkeva väkijoukko. Meni aikaa ennen kuin päästiin sen läpi.

"Siinä kai odotetaan jokapäiväistä leipää", ajatteli Rahja. "Kyllä tämä on elämää. Pelkkää kurjuutta ja nälkää. Väliaikaiset vallanpitäjät syyttävät kaikesta meitä bolševikkeja ja kokoavat turvakseen

EINO RAHJA
(1916)

kaikenlaista roskaväkeä. Mitä jos ne roistot ehtivät ennen meitä ja pääsevät mellastamaan *Pravdan* toimituksessa?"

Rahja oli kiukkuinen. Väsyneet jalat vapisivat inhottavasti ja keuhkoista tuntui loppuvan ilma. Terveys oli tosiaan huonontunut. Ja hän oli sentään vasta kolmenkymmenen kahden ikäinen. Rivistökin oli venynyt puolen virstan pituiseksi. Piti jatkaa kävellen.

Nevskin ja Moikan kulmassa Rahja pysähtyi, kokosi pienen joukkonsa ja sanoi käheällä äänellä:

— Valmistautukaa! Kuuletteko millainen meteli siellä on?

Ja Rahja lähti kiireesti harppomaan rantakatua.

Pravdan toimitus sijaitsi väliaikaisesti *Selski vestnik* lehden kirjapainossa. Rakennuksen luona tungeskeli epäilyttävän näköisiä miehiä, jotka viuhtoivat käsiään ja uhkailivat.

Nähtyään aseistautuneen osaston kirkujat hiljenivät heti ja hävisivät nopeasti paikalta.

Rahja ilostui:

— Tulimme parhaaseen aikaan. Meillä on nyt tärkeimmät asemat.

Hän otti nenäliinan ja pyyhki kasvonsa.

— Huhtikuu, mutta paahtaa kuin heinäkuussa.

Rahja tarkasti kadun ja sijoitti vartiostot. Kolme punakaartilaista hän lähetti tiedusteluun Nevskille. Ryhmän vanhimmalle Herman Riikoselle Eino antoi määräyksen:

— Pidä silmäsi ja korvasi auki. Jos huomaat jotain, niin juokse heti tänne.

Tyytyväisenä järjestelytaitoonsa Rahja lähti viiksiään kierrellen kirjapainoon. Hän pani heti merkille, että kaikki näyttivät kovin jännittyneiltä ja pelästyneiltä. Työläiset tuntuivat odottavan jotain, vilkuilivat tuon tuosta ikkunoihin ja oviin ja puhelivat puoliääneen.

Rahja julisti niin kovalla äänellä, että kaikki hätkähtivät:

— Älkää pelätkö, toverit. Tehkää työtänne kaikessa rauhassa. Me suojelemme teitä.

Latojat menivät hitaasti paikoilleen kirjasinkastien ääreen.

Rahja kiersi kiirehtimättä kirjapainon ja kysyi häntä kunnioittavasti seuraavalta iäkkäältä, sivistyneen näköiseltä mieheltä tiukasti:

— Onko *Pravda* valmis?

— Faktorina ilmoitan kaikella vastuuntunnolla, että meidän osaltamme — tarkoitan latomoa — kaikki on ollut jo aikoja sitten valmista. Mutta rotaatiokone tavalliseen tapaansa pidättää...

— Tavalliseen tapaansa! Rahja tönäisi kenkänsä kärjellä seinänvierustalle asetettuja *Rabotšaja gazetan* nippuja.— Menševikkien juorulehti on tietysti jo painettu.

— Sanoin teille miten asiantila on, toveri... Anteeksi, en tiedä nimeänne... Se ei riipu meistä. Me luovutimme sivut aikanaan.

— Selvä on. Katsotaanpa sitten sitä rotaatiokonetta, sanoi Rahja ja laskeutui paino-osastoon.

Painokoneen luona istui jakkaralla iäkäs vihreäsilmäinen viiksiniekka painaja, joka muistutti kylläistä, tyytyväistä kollikissaa. Mies luki *Rabotšaja gazetaa*.

Kiivas, suorasukainen ja jyrkkäluontoinen Rahja yritti hillitä raivoaan ja tiedusteli:

— Miksi painokone seisoo?

Painaja käänsi varovaisesti lehden kokoon, työnsi sen taskuunsa ja virkkoi haukotellen:

— Miksikö? Mekanismi on epäkunnossa.

— Millainen mekanismi?

Painaja nousi, silmäili ilkeästi myhähdellen "kutsumattoman vieraan" hyvää ruskeaa pukua ja uutta muodikasta hattua ja sanoi kiukkuisesti:

— Mitä te, hyvä herra, tuppaudutte vieraaseen asiaan? Ettehän te käsitä rotaatiosta tuon taivaallista ja kuitenkin tulette minua opettamaan.

— Älä koppaile. On tässä nähty kummempiakin koneita. Näytä! komensi Rahja.

— Pyydän ettette korota täällä ääntänne. Tämä ei ole Kšesinskajan palatsi.

— Näytä, sanon minä!

— Tästä särkyi pultti ihan kuin kiusaksi.

— Ja pitäisikö meidän jäädä sitä tässä suremaan? Ota ja pane toinen tilalle.

— Jopa on tulinen. Ei se ole niin yksinkertaista. Se on pitkän puuhan takana...

— Riittää jo suunsoitto! Anna varapultti tänne. Panen sen heti paikalleen.

Painaja kohautti harteitaan, otti vastahakoisesti kaapista rasvalle ja öljylle haisevat työkalut ja löysi pultin.

Rahja väänsi katkenneen pultin pois tottuneesti ja kätevästi, pani uuden tilalle ja sanoi nolostuneelle painajalle:

— Paina täysin purjein eteenpäin!

— Oletko sinä, nuorimies, kapteeni vai konemies?

— Olen hoitanut koneita vähää vaille viisitoista vuotta ja sinä aioit vetää minua huulesta jollain pultilla! Jopa on tosiaan mekanismi. Pane rotaatio pyörimään!

Mestari kytki virran ja hymähti:

— Eipä ole otsaan kirjoitettu. Näöstä päätellen voisi luulla, ettet muuta osaa kuin kokouksissa puhua...

Rahja otti uuden, vielä painomusteelle tuoksuvan *Pravdan* numeron, nousi yläkertaan ja latomossa viivähtämättä lähti ulos. Hän tiedusteli vartijoilta:

— Mitä uutta kuuluu meidän rintamalle?

— Kovaa meteliä ne pitävät, lurjukset, mutta tänne eivät tule.

— Pelkäävät siis. Älkää seisoko paikallanne, kävelkää ja puhelkaa kovalla äänellä. Ei pidä ujostella.

— Me puhumme niin huonosti venäjää.

— Mitäpä siitä... Puhukaa suomea. Antaa tuon porvarien roskaväen arvailla, että mistä bolševikit ovat saaneet niin uljaan sotajoukon.

Vartiomiehet naurahtivat ja lähtivät kiirehtimättä kulkemaan Moikan rantakatua pitkin.

Rahja seisoskeli, kuulosteli ja avasi *Pravdan.* Heti pisti silmään lihavilla kirjasimilla ladottu kehotus: **"Toverit, jatkakaa keräystä puolueen kirjapainon hyväksi."** Niin, *Pravda* tarvitsi oman kirjapainon, sen piti päästä mahdollisimman pian itsenäiseksi, ettei tarvitsisi olla riippuvainen tuosta kurjasta *Selski vestnikistä.* Rahja muisti, miten oli kerännyt *Pravdan* hyväksi varoja punakaartilaisosastossaan ja tehtaalla. Kukaan ei jäänyt keräyksestä syrjään, jokainen oli antanut niin paljon kuin voi. Se olikin ymmärrettävää. *Pravda* oli kooltaan pieni, mutta teki suurta työtä. Se oli oma, oikea työväen lehti.

Avoimesta ikkunasta kantautunut humina lakkasi äkkiä. "Rotaatiokone pysäytettiin", arvasi Rahja ja riensi kirjapainoon. Ovella hän tapasi *Pravdan* taiton valvojan Kostja-sedän ja kysyi:

— Toveri Jeremejev, joko painokone taas seisoo?

— Se kirottu jarruttaja keksii vaikka mitä konsteja. Harmittaa kauheasti. Tämänpäiväinen numero on niin tärkeä. Lenin on tehnyt sen miltei kokonaan *.

— Minäpä otan ja annan sille painajallenne vähän löylyä... Tulee kyllä muistamaan!

---

* *Pravdassa* n:o 37 huhtikuun 21. päivältä (4. toukokuuta uutta lukua) 1917 julkaistiin V. I. Leninin artikkelit "Väliaikaisen hallituksen nootti", "Eräs peruskysymyksistä", "Jumalankuvilla tykkejä vastaan, korulauseilla pääomaa vastaan", "Kansalaisen V. Tšernovin logiikkaa" ja "Hra Plehanovin epäonnistuneet yritykset päästä pälkähästä".

— Toveri Rahja, pyydän vain, ettei mitään väkivaltaisuuksia. Auta armias, jos se lurjus vielä karkaa, meillähän ei ole ketään tilalle.

— Pitää opettaa omat miehet koneeseen, sanoi Rahja vihaisesti ja laskeutui painoon.

Painaja istui jakkaralla ja silmäili lehteä.

— Mikset tee työtä? kysyi Rahja vimmastuneena.

— Oho, kolmas kohtaus! Kostja-setä apulaisineen, naljaili painaja päätään nyökäyttäen.— Huolehtisitte rasvasta ettekä huutaisi syyttä suotta. Niin, niin, hyvät ihmiset, huolehtisitte konerasvasta. Meillä sitä ei ole. Ja siksi pitää aika ajoittain seisottaa konetta, että se jäähtyisi. Etteivät mekanismit kuumenisi liikaa.

Rahja meni aivan painajan eteen ja katsoi häntä kiukusta laajennein silmin.

— Niin että mitä sinulta oikein puuttuu?

— Älä uhkaile, älä uhkaile! Olen jo tottunut kaikenlaisten komentelijain huutoon. Sanoin luullakseni selvällä venäjän kielellä, että ei ole rasvaa, ei ole voitelurasvaa.

Rahja ei voinut enää hillitä itseään, vaan veti taskustaan revolverin ja nosti sen aivan painajan nenän eteen:

— Minä kyllä voitelen... Lähtee heti pyörimään.

Painaja kavahti jakkaralta ja nosti tahraantuneet kämmenensä suojakseen:

— Hyvänen aika, tehän olette hullu, kansalainen päällikkö... Tietysti se lähtee pyörimään. Eihän nyt noin pidä hermostua...

Painokone alkoi pyöriä.

Kostja-setä laski kätensä Rahjan olalle ja kuiskasi:

— Tule, mennään raittiiseen ilmaan.

— Pidä varasi, hyvä herra. Jos kone vielä pysähtyy, niin se pysähtyy viimeisen kerran, varoitti Rahja nousten portaita ylös.

Hän kutsui ovella seisovan Elmer Närväsen ja käski:

— Mene painoon ja pidä mestaria silmällä. Jos hän pysäyttää koneen, niin tiedota minulle.

— Tuo kai on jo turhaa, hymähti Kostja-setä.

— Ei mitään, pitää tarkastaa, virkkoi Rahja niukasti hymyillen ja lähti ulos.

Hänen luokseen tulivat tiedustelijat. Ryhmän vanhin Herman Riikonen raportoi:

— Siellä Nevskillä kyllä joukko huusi ja uhkaili kovasti, mutta kirjapainon luo ne eivät ole uskaltaneet tulla. Säikähtivät meitä ulkomaalaisia. Kuuluivat sanovan, että olemme kiireestä kantapäähän aseissa. Nyt alkavat jo hissun kissun hajaantua.

— Käykää siellä vielä kerran ja kuunnelkaa mitä he puhuvat.

Rahja kiersi vartiopaikat ja päästi kotiin miehet, joiden piti mennä työhön yövuoroon.

— Ehkä tästä joutaisivat kaikkikin kotiin, sanoi veturinkuljettaja Lindqvist makeasti haukotellen.— Kotiväki on huolissaan.

— Kestäkää vielä vähän, toverit. Kun *Pravda* tulee painetuksi, lähdemme kaikki rauhallisella omallatunnolla.

Rahja kiirehti taas kirjapainoon.

Kostja-setä tuli hymyillen vastaan.

— Tiedätkö, Eino, sinun voitelusi tepsi hyvin. Se temppuilija pani koneeseen jo toisen paperirullan. Kuudes tuhat on menossa. Tässä ajassa hän ei ole vielä milloinkaan painanut enempää kuin kolmesataa kappaletta... Tämä tällainen on ollut meillä kiusana jo pitkän aikaa. Vladimir Iljitš oli pakotettu kutsumaan luokseen toverit Nikolajevin ja Saharovin kirjaltajain ammattiliitosta. Heillä oli melko pitkä keskustelu. Ehdotettiin kaikenlaisia suunnitelmia, miten *Pravda* saataisiin ilmestymään ajoissa, mutta tätä sinun keinoasi kukaan ei hoksannut ehdottaa.

— Älä naura. Jarruttajat pitää panna kuriin.

Samassa soi puhelin. Jeremejev otti kuulokkeen ja sanoi:

— Kuuntelen. Kyllä, Kostja-setä. Kaikki sujuu mainiosti, Vladimir Iljitš. Kuudes tuhat on menossa. Ettekö usko? Mitäkö on tapahtunut? Meillä on täällä vieraisilla Eino Rahja poikineen. Niin, niin, he vartioivat kirjapainoa. Ja tämä Rahja voiteli sen painokoneen. Milläkö tavalla? Melko omaperäisellä. Ei voinut enää hillitä itseään ja näytti sille temppuilevalle jarruttajalle revolveria... Ja tulos on mainio, kuten voitte vakuuttua. Mitä te nauratte? En kuule. Jaha, vai sellaistakin voitelua tarvitaan. Panemme korvan taa tulevaisuuden varalle. Ja Rahjalle lausuttava kiitokset? Hyvä on, hyvä on, sanon kyllä.

Jeremejev pani kuulokkeen paikalleen ja puristi lämpimästi Eino Rahjan isoa karheaa kättä.

— Kuulithan, kenen kanssa puhelin? Käsititkö kaiken?

— Kyllä käsitin, toveri Jeremejev. Vaikka sydämeni kaiken aikaa pamppailikin niin kovasti... Nyt voin mennä levollisin mielin kotiin.

— Ota pojille lehtiä.

— Otan ehdottomasti. Tästähän voi sanoa, että se on muistorikas numero. Ja kuule, jos ne lurjukset sieltä Nevskiltä yrittävät vielä käydä kimppuunne, niin soittakaa heti meille Suomen rautatielle. Mihin aikaan vain, päivällä tai yöllä. Tulemme aina avuksi. Lehtiä on kyllä paljon, mutta on vain yksi *Pravda.*

...Ovelta kuului kova koputus. Eino Rahja sulki kirjan ja arvaillen, kuka niin myöhäinen vieras mahtoi olla, kehotti:

— Sisään.

Vieras oli hänen vanha hyvä toverinsa ammattivallankumouksellinen Aleksander Schottmann. Tämä ravisti kylmästäväristen sadepisarat hatultaan ja ojensi kätensä:

— Hyvää päivää, Eino!

— Minun kelloni mukaan on kohta yö, toveri Gorski *. Arvelenpa tapahtuneen jotain erikoista. Istu ja kerro. Herätän tuossa tuokiossa teepannunkin.

— Älä viitsi touhuta, hyvä mies. Pistäydyin vain hetkiseksi. Tarvitsen näes apulaisen tarkastamaan miten rajavartiostot suorittavat palveluaan Valkeasaaren ympäristössä. Se on oikein tärkeä tehtävä. Käsitätkö?

— Toistaiseksi en vielä aivan, mutta jos se kerran on tärkeää, niin autan kyllä.

— Meidän pitää ottaa selvä, pääseekö rajan yli ilman esikunnan antamaa lupalippua, joka saatettiin voimaan heinäkuun kahdennestakymmenennestä yhdeksännestä. Muuten, onko sinulla sellainen lupalippu?

— Minä kyllä saan. Lapsuudentoverini Elmer Malmberg on työssä pääesikunnan salaisella osastolla. Voin hankkia sinullekin.

— Minulla on jo. Milloin voit lähteä kanssani?

— Ylihuomenna olen täydellisesti käytettävissäsi. Tarpeen vaatiessa voin olla menemättä tehtaalle. Olenhan sentään vanhempi mestari.

— Hyvä on. Mutta ole valmiina, tulen hakemaan sinua varhain aamulla.

— Kyllä minä herään. Minut on jo seitsemäntoista vuotta ajanut jalkeille aina sama herätyskello — huoli nimittäin.

...Schottmannilla oli nähtävästi samanlainen "herätyskello". Hän tuli ensimmäisellä raitiovaunulla ja alkoi heti hoputtaa:

— Lähdetään, lähdetään, Eino, ettei myöhästytä.

Päivä oli tyyni, kirkas ja helteinen.

Schottmann siristeli kapeita, väsyneitä silmiään ja virkkoi harmistuneena:

— Sää ei ole eduksemme. Tänään on äärimmäisen hyvä näkyvyys.

---

* Toveri Gorski — A. V. Schottmannin puoluenimi.

— Kaikissa kokeiluissa on aina otettava huomioon huonoimmat mahdollisuudet. Sateessa ja sumussa on tietysti helpompi livahtaa rajan yli.

Valkeasaareen mentäessä miehet lukivat tuoreita sanomalehtiä ja matka sujui joutuisasti.

He laskeutuivat nopeasti junasta ja kiersivät viimeisten vaunujen takaa. Schottmann sanoi hiljaa:

— Mennään Siestarjoelle päin.

Hän kääntyi kesäasukkaiden tallaamalle polulle, joka johti joen rantaan. Rahja seurasi perässä katsellen kaiken aikaa ympärilleen ja yritti painaa taipaleen mieleensä.

He menivät toiselle rannalle liukkaita riukuja pitkin, joita paikkakunnan asukkaat olivat asettaneet joen yli.

Schottmann tutkiskeli jonkin aikaa huolellisesti lähiseutua, suojaten auringossa kyyneltyviä silmiään kämmenellä.

Rahja istui ääneti kannolla, haluamatta häiritä neuvoillaan totista matkakumppaniaan.

Vihdoin Schottmann valitsi suojatuimman ja lyhimmän tien, tuli Rahjan luo ja heilautti paljonpuhuvasti kättään tämän nenän edessä.

— Pidä nyt varasi, ettet jää kelkasta! Pysyttele kintereilläni.

Schottmann yritti olla liikuttamatta oksia ja ryömi äänettömästi niiden alitse. Hän meni pitkän, ainakin kolmensadan askeleen pituisen rantapensaikon läpi niin taitavasti ja varovasti, ettei lehtikään värähtänyt. Sitten Schottmann hengähti, tarkasteli kahta perunapellon sarkaa ja lähti kallista pyhäpukuaan säälimättä ryömimään kyljellään korkeaa heinää ja koivunvesoja kasvavaa syvää pellonojaa pitkin.

"Hän on viittä vuotta minua vanhempi ja on vielä noin ketterä", ihasteli Rahja, jolla oli kova työ pysytellä Schottmannin perässä. "Siinä on kadehdittavan sisukas mies."

Oja oli uuvuttavan pitkä, tuntui loputtomalta. Koivunoksat ja heinänkorret pieksivät silmiä ja poskia. Jotkin häikäilemättömät vikkelät kovakuoriaiset ja muurahaiset kutkuttivat inhottavasti ihoa ja työntyivät paidan kauluksesta sisään.

Rahja oli mielissään, kun oja päättyi ja alkoi tuuhea kuusikko. Hän pyyhkäisi hehkuviin kasvoihinsa takertuneen hämähäkinseitin.

Schottmann iski ovelan näköisenä silmää haluten nähtävästi sanoa: näetkö, miten hyvin ohitimme "kielletyn vyöhykkeen".

Pukujaan puhdistellen miehet lähtivät kiirehtimättä ylittämään vadelmapensaikkoa kasvavaa hakkiota.

Schottmannin jalan alla rasahti kuiva risu, ja heti kajahti ihmettelevä ja suuttunut ääni:

— Hei miekkoset, mihin te oikein olette menossa? Tulkaapa takaisin!

Rahja käännähti ja näki viiden askeleen päässä iäkkäänpuoleisen tanakkarakenteisen vanhemman aliupseerin. Tämän kädessä välkähteli revolveri.

— Johan nyt on hemmetti, suutahti Schottmann.— Olemme maksaneet kesäasunnosta ja haluamme kävellä missä huvittaa. Mutta jokaisen pensaan takaa huudetaan: "Seis, minne menet?"

Schottmann ojensi henkilötodistuksensa yrittämättäkään salata ärtymystään.

Aliupseeri katsahti useaan otteeseen lupalippua ja rajasääntöjen rikkojan hikisiä, väsyneitä kasvoja.

Aivan samalla tavalla hän tunnusteli pyöreillä ankarilla silmillään Rahjan rauhallisia kasvoja, joille tämä yritti saada hyväntahtoisen ilmeen. Sitten aliupseeri kääntyi selin ja otti jotain sotilaspuseronsa taskusta. Yrjön mitalit kilahtivat levottomasti. Papereita palauttaessaan hän varoitti jurosti:

— Neuvoisin teitä, arvoisat herrat, ettette maleksisi rajan lähettyvillä. Satutte vielä pahalla hetkellä osumaan upseereihin ja pääsette niine hyvinenne ristikkojen taa. On annettu käsky, että kaikkia matkustajia ja jalankulkijoita on pidettävä erikoisen tiukasti silmällä. Käsitättehän sen itsekin, kaikkialla etsitään nyt Leniniä. Me emme voi päästää häntä ulkomaille. Älkää suuttuko, teillä on kyllä hyvät, ihan oikeat paperit, mutta enhän minä näe, mitä mielessänne pyörii. Sanotaanhan, että vieras sielu on hämärä.

Schottmann oli epäonnistumisesta niin harmissaan, että vain huitaisi kädellään, minkä piti merkitä: lakatkaa lörpöttelemästä, jättäkää meidät rauhaan.

Rahja päätti hälventää nolon hiljaisuuden:

— Me kuljeskelimme täällä etsimässä sopivaa paikkaa, kansalainen päällikkö... tekisi mieli vähän onkia. Tiedättehän, jokaisella on omat mielitekonsa...

— Puvuistanne päätellen olette kunnon väkeä, vakavaraista väkeä. Mutta se onkiminen on kyllä pajuköyttä. Niin että menkää nyt herran haltuun älkääkä enempää tänne tulko.

"Arvoisat herrat" huomasivat aliupseerin äänessä pahanenteisen sävyn, kääntyivät muitta mutkitta ja arvokkuutensa ja mahtavuutensa säilyttäen lähtivät kiirehtimättä takaisin.

Päästyään pensaiden suojaan Schottmann kävi kyykkysilleen ja kuiskasi:

— Yritämme vielä kerran tai pari. Ehkä jostain päästäänkin menemään...

— Ahkeruus on ilomme, virkkoi Rahja hymyillen.

Toverukset yrittivät vielä kahteen otteeseen päästä rajan yli. He valitsivat kaikkein syrjäisimmät paikat, mutta eivät onnistuneet pettämään rajavartiolaisia. Kielletylle alueelle tunkeutuneet kesäasukkaat pysäytettiin vihaisesti, kasvoja verrattiin huolellisesti lupalippuihin liimattuihin valokuviin ja sitten heidän käskettiin mennä kotiin.

Uupuneina ja kiukkuisina miehet tulivat vihdoin maantielle. Schottmann otti taskustaan leipäkannikan ja taittoi sen kahtia.

— Siinä on vähän suolen mutkaan. Näen jo naamastasi, että olet nälissäsi. Kyllä olemme harpponeetkin. Eikä saatu muuta kuin pahaa mieltä palkaksi. Täällä on nyt tosiaankin läpipääsemätön kielletty vyöhyke. Kaikki suorittavat vartiopalveluaan uskollisesti kuin koirat. Pelkäävät varmaan, että muuten heidät lähetetään rintamalle.

Rahja silmäili autiota pölyistä tietä ja virkkoi:

— Sano nyt suoraan, kenet haluat viedä Suomeen.

Schottmann näpäytti inhoten takiltaan vaaleanvihreän madon ja sanoi haukotellen:

— Olemme saaneet tältä matkalta jos minkälaisia elukoita. Iljettää kun tuollaiset matelevat vaatteita pitkin...

— Älä kieräile, Aleksander. Sano suoraan ja rehellisesti, että asia on kerrassaan salainen ja ettet sen vuoksi voi uskoa sitä minulle...

Schottmann katsahti kumppaninsa alakuloisesti riippuvia viiksiä ja oksien raapimia poskia ja ehdotti rauhaarakentavasti:

— Mennään noille kiville istumaan. Levätään vähän ja puhdistetaan vaatteita.

Miehet hyppäsivät ojan yli, istuutuivat lämpöiselle sammaloituneelle vierinkivelle ja söivät ääneti kuivan leipäkannikan, joka maistui ihmeen hyvältä. Schottmann otti kengät jalastaan, ripusti hikiset sukkansa kuivumaan ja hieroessaan sinisiä paisuneita suonia kuiskasi tuskin kuuluvasti:

— Vaikkei sitä saisi puhua, niin sinulle voin sanoa: se Suomeen menijä on Ukko *.

Rahja hätkähti. Muistorikkaiden heinäkuun päivien jälkeen hän ei ollut kuullut mitään Leninistä. Kerran hän oli tiedustellut veljeltään Jukaltakin, mutta tämä tokaisi vain:

— Minähän olin siihen aikaan vankilassa. En tiedä, mutta luulen hänen olevan jossain lähellä.

Lenin oli siis aivan lähellä. Eino muisti lukeneensa aamulla *Kopeika* lehdestä uutisen, että Leninin kannattajien, bolševikkien

* Ukko — V. I. Leninin salanimi.

oikeusjutun tutkimuksia suoritetaan kovalla kiireellä. Tutkintatuomareita hoputtavat sekä oikeusministeri Zarudnyi että itse sotajoukkojen ylipäällikkö Kerenski. Ja heti tulivat mieleen innokkaasti palveluaan suorittavan vanhemman aliupseerin sanat: "Kaikkialla etsitään nyt Leniniä. Me emme voi päästää häntä ulkomaille." Aliupseeri ei varmaankaan luottanut muistiinsa ja siksi otti taskustaan Leninin valokuvan. Ei, tämä tie Suomeen ei kelvannut ollenkaan. Mutta Lenin ei myöskään voinut jäädä kaikkialla nuuskivien urkkijain ja iskuryhmien upseerien saartorenkaaseen. Mikä siis neuvoksi?

— Mikset sano mitään? kysyi Schottmann tyytymättömänä.

— Yritän tässä vähän ajatella.

— Ja kauanko se kestää?

— Sinä haudoit suunnitelmaasi varmaan kaksi viikkoa, mutta minulle et soisi edes kahta minuuttia.

— Mikäs siinä, ajattele, ajattele vain, ehkä satut keksimään jotain järkevääkin.

Rahja otti taskustaan kaksi juustovoileipää ja ojensi toisen toverilleen.

— Tämä minun panokseni on sentään vähän vahvempi kuin sinun.

— Kyllähän minä tiesin, kenet otan apulaiseksi. Mutta älä suutu. Pidän sinua arvossa muutenkin kuin tämän jokapäiväisen leivän takia. Luotan sinuun kuin omaan itseeni. Siksi kerroinkin Ukosta. Mutta sinähän et kuuntelekaan. Ajatteletko?

— Kyllä siinä on ajattelemistakin, kun on kysymyksessä niin vastuullinen ja tärkeä asia. Tässä pitää kaiken tapahtua prikulleen.

Schottmann puhdisti huolellisesti pyhäpukuaan. Ulkonäkö oli näytellyt oman osansa, olihan se kokenut aliupseerikin puhutellut heitä "arvoisiksi herroiksi".

Jostain kuului etäinen veturin vihellys. Kylläinen varis lensi laiskasti aivan miesten päiden ylitse. Taittuneesta koivusta lankesi leveä varjo kivelle. Schottmann veti kiirehtimättä sukat jalkaansa ja tiedusteli varovaisesti:

— Etkö siis mitään keksinyt? Tällaisen touhun jälkeen on luonnollisesti kurja olo. Koko ruumis on ihan veltto. Mutta pitää hankkiutua kotiin.

— Odotahan hetkinen, Aleksander. Viisi vuotta sitten lähetimme Suomeen toista kymmentä kuolemaan tuomittua maanalaista työntekijää. Jokainen heistä joutui olemaan muutaman tunnin veturissa lämmittäjänä. Hyvä toverini Eemeli Koponen oli siihen aikaan veturinkuljettajana. Mieleeni juolahti, että se on varmin keino viedä Ukko rajan yli. Olen valmis takaamaan sen päälläni...

Schottmann käännähti, halasi kömpelösti apulaistaan ja lähti liukumaan kiveltä vetäen Rahjaa mukanaan. Tämä vastasi tönäisemällä Schottmannia päällään mahaan ja purskahti nauruun. Schottmann nauraa hohotti ja läimäytti Einoa kevyesti siihen kohtaan mihin selkä päättyy.

Noustuaan taas kivelle hän sanoi erikoisen sydämellisesti, lämmin väre äänessään:

— Sen sinä keksit mainiosti, Eino. Sillä tavoin kaikki käy tosiaankin prikulleen. Olen sinulle oikein kiitollinen. Keskuskomitea antoi tehtäväkseni toimittaa Ukko keinolla millä tahansa Suomeen. Sieltä häntä ei löydetä. Kyllä minä tänään hermostuin. Minulla kun oli sellainen käsitys, että rajan yli pääsee helpommin jalkaisin kuin junalla. Tiedäthän, miten tiukasti Valkeasaaressa tarkastetaan matkustajat. Siellä on urkkijoita ja siviilipukuisia upseereita ja vaikka minkälaista roskaväkeä.

— Mutta veturiin ne eivät mene, naurahti Rahja.— Veturinkuljettajaa ja lämmittäjää ei kukaan epäile.

— Sepä se. Nyt sinä kyllä autoit minua kovasti. Etkä ainoastaan minua, autoit koko puoluetta. Vallankumouksen jälkeen pystytämme sinulle muistopatsaan. Seisot siinä sitten kaikessa komeudessasi...

— Kyllä sinulla on pistävä kieli. Sen vain sanon, että jos minulla olisi siivet, niin kantaisin niillä Leninin. Minulla on sopiva paikkakin, appiukolla on Jalkalassa oma talo. Mutta ihminen ei ole lintu. Sääli että Koponen on kuollut, hän olisi ollut nyt niin tarpeen.

— Kyllä me löydämme veturinkuljettajan. Pidän siitä huolen.

— Tarkoitat Hugo Jalavaa...

— Sinulta ei sitten saa mitään pidettyä salassa. Nouse, lähdetään Pietariin. Nyt pitää levätä kunnollisesti. Rauhallinen elämäsi on loppunut. Meillä on edessä hyvin raskas päivä. Eikä vain yksi. Paljon raskaita päiviä. Sen voin taata sinulle, lähimmälle apulaiselleni...

— Turhaan minua säikyttelet. Minua on elämäni varrella sekä tönitty että kolhittu. Olen valmis kaikkeen...

Rahja ponnahti pystyyn ja toisti hymyillen:

— Käsitätkö, h ä n t ä varten olen valmis kaikkeen.

Rahja oli tyytyväinen. He eivät tosiaankaan olleet turhaan ryömineet. Olivathan he oman kokemuksensa perusteella vakuuttuneet, ettei rajaa voitu ylittää. Ja tärkeintä oli, että he olivat löytäneet kaikkein varmimman, kaikkein turvallisimman keinon Vladimir Iljitšin elämän pelastamiseksi: hän joutuu olemaan vain tunnin ajan "lämmittäjänä" Hugo Jalavan veturissa. Kaikki pitää vain harkita ja valmistaa hyvin. Leniniä etsitään kaikkialta. Ja vähäisinkin virhe saattaa koitua suureksi onnettomuudeksi.

Tiistaina, 8. elokuuta Aleksander Schottmann ja Eino Rahja lähtivät työn jälkeen Siestarjoelle.

Matkalla he eivät puhelleet. Kaikki oli jo harkittu pikkuseikkoja myöten ja oli laadittu toimintasuunnitelma.

Ystävykset olivat pyhäpuvuissaan aivan kuin vieraisille menossa. He ottivat huomioon sen, että sotilashenkilöt päättelivät siviiliväen luotettavuudesta useinkin pukimien mukaan.

Ei tehnyt mieli lukea eikä katsella vaunun ikkunasta. Rahja ajatteli vain, miten edessäoleva vaikea taival sujuisi nopeasti ja vaarattomasti.

Schottmann keskeytti Rahjan mietiskelyt:

— Meidän pysäkkimme. Lähdetään...

Aurinko oli jo laskemassa ja läntinen taivaanranta hehkui punaisena. Ilma oli käynyt viileäksi.

— On pidettävä kiirettä, huomautti Rahja.— Nyt on pimeät yöt.

— Pysy vain perässä. Minä tiedän tien, sanoi Schottmann.

"Hän on näköjään käynyt täällä usein", ajatteli Rahja. "Tietää kaikki salaisuudet."

Miehet tulivat huomaamatta niitylle, joka oli vaaleanvihreän, pörhistyneen, märän odelman peitossa. Ilmassa leijui kuivatun heinän ja suoliejun hajua. Rahja silmäili vihaisena vedestä verkalleen nousevaa sakeaa usvaa ja riensi harmistuneena toverinsa edelle sanoen tätä kovakuoriaiseksi ja kilpikonnaksi.

Rahja harppoi kapeaa polkua pitkin leveänä harottavan ja sateesta tummuneen suovan ohi. Äkkiä Schottmannin askeleet lakkasivat kuulumasta. Rahja vilkaisi taakseen ja näki toverinsa puhelevan joidenkin huonoissa vaatteissa olevien epäilyttävän näköisten miesten kanssa. Hän kimpaantui: jokainen minuutti oli kallis ja Aleksander vain siellä pieksi kieltään. Eino sanoi suomeksi:

— Mitä pirua sinä sinne jäit? Mennään!

Schottmann ei vastannut.

Rahja korotti ääntään:

— Mitä sinä takerruit niihin kulkureihin?

— Tule tänne, kehotti Schottmann.

Rahja tunnusteli revolverin kahvaa. Kuka tietää mitä miehiä ne olivat. Ehkä ne ihan tahallaan haastoivat riitaa Schottmannin kanssa. Rahja palasi kiirehtimättä ja tähysti tarkasti tuntemattomia. Schottmannin kanssa puheleva veitikkamaisesti naureskeleva mies, jolla oli sileäksi ajeltu leuka ja hieman ulkonevat poskipäät, näytti ihmeen

tutulta. Tämän vierellä seisoi laiha viiksiniekka mies tyytymättömän näköisenä.

Ja vasta heidän luokseen tultuaan Rahja tunsi naureskelevan miehen ja nolostui kovasti.

— Hyvää päivää, Vladimir Iljitš. Suokaa anteeksi, hyvänen aika, en voinut edes aavistaakaan...

Lenin ojensi kätensä sanoen:

— Kaikkeahan sitä sattuu. Mutta pyydän ottamaan huomioon, etten ole Vladimir Iljitš, vaan Konstantin Petrovitš. Koettakaa painaa se mieleenne. Istukaa, ryhdymme pohtimaan juoksevia asioitamme.

Viiksiniekka mies, joka osoittautui heinäsuovan omistajaksi Nikolai Aleksandrovitš Jemeljanoviksi, levitti vanhan viltin. Istuttiin piiriin. Schottmann selosti suunnitelman, jonka he olivat Rahjan kanssa laatineet. Siestarjoelta matkattaisiin rautateitse Ozerkin asemalle ja sieltä käveltäisiin Viipurin maantietä pitkin Aivazin tehtaan työläisen sorvaaja Eemeli Kalskeen asunnolle. Vähän levähdettyään Konstantin Petrovitš ajaisi Jalavan veturissa Suomeen.

Jemeljanov oli tällaista suunnitelmaa vastaan ja ehdotti toisen tien, joka hänen mielestään oli lyhin ja vaarattomin:

— Mennään autiota metsätietä Levašovon asemalle. Siellä te nousette Pietarin junaan ja lähdette junasta Udelnajan asemalla. Silloin emme kohtaa kesäasukkaita emmekä partioita...

Lyhyen harkinnan jälkeen hyväksyttiin Jemeljanovin suunnitelma.

Lenin tiedusteli:

— Nikolai Aleksandrovitš, tunnetteko te tien hyvin?

— Olen kulkenut täällä pienestä pitäen marjassa ja sienessä. Suora tie, ei se kääntyile minnekään, vastasi Jemeljanov, tosin hieman epävarmasti. Hän konttasi syvään koloon heinäsuovassa ja veti esiin käsikirjoituksia, sanomalehtiä, julkaisuja ja kirjoja, kääri ne peitteeseen, sitoi narulla ja vei nopeasti veneeseen sanoen siinä istuvalle pojalleen:

— Kolja, vie tämä kotiin, anna äidille.

Suovassa oli jäljellä kolme isoa tuoretta kurkkua. Schottmann pani ne taskuunsa.

— Matka on pitkä. Voivat olla tarpeen...

Vladimir Iljitš meni Jemeljanovin luo ja kysyi:

— Nikolai Aleksandrovitš, oletteko tutkinut tien hyvin?

Jemeljanov vastasi vähän emmittyään:

— Minähän olen pyöriskellyt täällä koko ikäni. Emme me eksy.

Ja hän lähti varmana kapeaa mutkittelevaa polkua pitkin.

Matkamiehet yrittivät väistää tuuheita pensaita, jotka pärskyttivät heidän päälleen runsaasti isoja kylmiä kastepisaroita. He kulkivat

vaiteliaina, astuen edellämenijän jälkiin. Ja kaikki ilostuivat, kun tultiin tasaiselle kuivalle kylätielle. Oli jo myöhä eikä missään näkynyt ihmisiä.

Leninin vierellä kulkeva Eino Rahja ajatteli, että tällaista hupaisaa, kovapohjaista tietä pitkin he pääsisivät asemalle puolessatoista tunnissa.

Mutta Jemeljanov kääntyi tieltä kapealle polulle. Toiset seurasivat häntä.

Tuli jo pimeä. Kuljettiin hitaasti, sillä jalat livettivät märässä ruohikossa. Miehet pitivät käsiään ojossa, etteivät törmäisi puihin tai pensaisiin. Kun oli menty kedon yli, Jemeljanov kadotti polun ja lähti kulkemaan umpimähkää siirrellen kahisevia märkiä oksia vihaisesti tieltään.

Ilmassa alkoi tuntua kulon käryä.

— Nyt olemme harhateillä, sanoi Schottmann vihaisena.— Haisee aivan turvepalolle.

— Suo on kytenyt koko kesän, kiirehti Jemeljanov rauhoittamaan tovereitaan.— Me ohitamme sen vasemmalta.

Muutaman askeleen päässä jouduttiin sakean savun sekaan. Ei näkynyt taivasta eikä maata, vain kellertävää, kitkerää savua, joka nostatti kyyneleet silmiin.

— Minne sinä meidät toit, senkin Susanin, kivahti Rahja.— Vajoamme tästä vielä manalaan.

— Älkää pelätkö. Seuratkaa minua, johdatan teidät pois savusta, sai Jemeljanov hädintuskin yskältään sanotuksi.— Menemme suorinta tietä.

— Suorin tie ei aina ole lyhin, huomautti Schottmann.— Meidän suunnitelmamme olisi kyllä ollut parempi.

Jemeljanov taittoi mitään virkkamatta kuivan, ohuen kepakon ja tietä tunnustellen kulki varmoin askelin lämmintä, kevyenä pilvenä ilmaan lehahtavaa tuhkakerrosta pitkin. Maa hyllyi matkaajien jalkain alla kuin höyhenpatja ja jokainen ajatteli vaistomaisesti, ettei vain tulisi rikkoneeksi tuota vajottavaa ohutta kuorta ja uppoaisi turvesuohon, joka saattoi nielaista ihmisen.

Rahja oli vihainen Jemeljanoville. Oli vielä kehunut kierrelleensä täällä pienestä pitäen eikä edes tuntenut tietä.

— Polku, tässähän on se kaivattu polku, huoahti Jemeljanov helpotuksesta.— Tästä on asemalle kivenheiton matka.

Kaikki reipastuivat tuntiessaan vankan maan jalkainsa alla. He hengittivät ahnaasti raikasta ilmaa ja pyyhkivät nokisia hikeentyneitä kasvojaan.

Polku johti hiljakseen solisevalle joelle, jonka vesi oli mustaa kuin terva.

— Nikolai Aleksandrovitš, mistä tämä on tähän tullut? ihmetteli Lenin.— Ettehän te puhunut mitään tällaisesta luonnon ihmeestä.

— En tosiaan puhunut. Tämä on Mustajoki. Se ei oikeastaan ole joki eikä mikään. Puro vain. Katsokaa, tuolla toisella rannalla näkyy kärrynpyörän jäljet. Kannan teidät tuossa tuokiossa yli.

Jemeljanov otti ketterästi kengät jalastaan, riisui housunsa ja kahlasi jokeen. Puolivälissä hän alkoi käpristellä ja sadatella:

— Kyllä se pahus on kylmää!

— Ehkä tästä kesällä on ajettukin kärryillä, mutta nyt sateet ovat saaneet sen tulvimaan, virkkoi Rahja riisuen myös vaatteensa.— Kylläpä meitä kiikastaa: joudutaan menemään läpi tulen ja veden.

— Tämä on teille ihan parahiksi, mokomat konspiraattoriparat, nauroi Vladimir Iljitš.— Olkoon tämä teille kaikille opiksi.

Jemeljanovin ehdotuksesta hän kieltäytyi jyrkästi:

— En ole mikään neitonen. Menen joen yli itse, älkää huolehtiko.

Rahja kahlasi Leninin jäljessä. Virta oli tosin heikko, mutta pohja oli mutainen, livettävä ja epätasainen. Kunhan Lenin ei kaatuisi.

Päästiin sentään onnellisesti toiselle rannalle ja pukeuduttiin kiireesti. Lenin määritteli suunnan tähtien mukaan ja niin jatkettiin matkaa. Jemeljanov asettui taas oppaaksi ja mutisi nolona:

— Miten monta kertaa tästä on kuljettu ja taivallettu. Olen vaeltanut nämä metsät pitkin ja poikin, mutta tänä yönä hiisikö lie johtanut harhaan.

— Tarkistitteko toissapäivänä tien? kysyi Lenin.

— En, en ehtinyt, tunnusti Jemeljanov syyllisenä.— Olin illalla kauhean väsynyt. Ja sitä paitsi luotin muistiini.

Metsäpolku katosi heti kun miehet tulivat korkeaa ruohoa kasvavalle kedolle. Jemeljanov kumartui yrittäen turhaan etsiä kärrynpyörän jälkeä.

— Siinä teitte aikamoisen virheen, Nikolai Aleksandrovitš, sanoi Lenin moittivasti.— Tällaisessa tilanteessa pitää aina harkita sen seitsemän kertaa. Varoitinhan teitä, että tie on välttämättä otettava ennakolta selville. Ei pidä luottaa muistiin.

— Lakkaa jo kumartelemasta, mennään etsimään polkua, kuiskasi Rahja synkkänä Jemeljanoville. Sitten hän varoitti toisia:

— Odottakaa tässä, me palaamme pian.

He menivät kedon yli ja näkivät kapean pensaikon takana korkean ratapenkereen ja kiskot.

— Rautatie! ilostui Jemeljanov.— Luojan kiitos, viimeinkin tulimme.

— Mennään katsomaan, onko asema kaukana.

Rahja ja Jemeljanov nousivat radalle. Oikealla häämötti joitain rakennuksia.

— Nyt on kaikki kunnossa, sanoi Rahja hymyillen ja palasi kiireesti tovereiden luo. Hän julisti iloisena:

— Asema!

— Mikä asema? kysyi Vladimir Iljitš.

— Luullakseni Dibuny.

— Minkä vuoksi — luullakseni? Miksei tarkasti? Totuttautukaa täsmällisyyteen!

— Kyllä! vastasi Rahja nolostuneena ja riensi asemalle. Hän tunsi itsensä syylliseksi. Asia oli tosiaan vakava, kuka tiesi vaikka he olisivat sellaisen rämpimisen jälkeen tulleet Valkeasaarelle. Suoraan rajavartioston kynsiin.

Rahja luki selvästi näkyvät kirjaimet "Dibuny". Siis näkömuisti ei ollut pettänyt. Hän ehti panna merkille, että asemalla oli myöhäisestä hetkestä huolimatta paljon väkeä. Kesäasukkaat olivat siihen aikaan jo levolla. Ehkä sotilasviranomaiset olivat järjestäneet ratsian? Tai asemalle oli tullut rajavartiopatrulleja? Rahja päätti kertoa epäilyksistään Leninille.

Eino palasi pensaikkoon ja kuuli matkakumppaniensa purra rouskuttavan kurkkuja. Hän soimasi itseään, että oli lähtenyt niin vaikealle matkalle ottamatta edes leipäpalaa mukaansa. Hän kertoi havainnoistaan kiireesti, huolestuneena.

Lenin kuunteli rauhallisena ja pyysi:

— Toveri Rahija, ottakaa kaikki selville yksityiskohtaisesti. Me emme voi riskeerata.

— Anteeksi, Konstantin Petrovitš. Menen uudelleen katsomaan.

Rahja lähti asemalle yrittäen astella radan karahtelevalla soralla mahdollisimman äänettömästi. Hän näki himmeiden lyhtyjen valossa junkkarikoululaisia, reaaliopistolaisia ja lyseolaisia käyskentelevän asemasillalla. Kaikkien selässä välähtelivät tuiman näköisinä kosteat kiväärinpiiput. Rahja hätkähti, ja jalat perääntyivät itsestään tuuheaan pensaikkoon. Ei hän pelännyt itsensä takia — paperit olivat kunnossa. Mutta Leninillä ei ollut mitään muuta todistusta kuin Siestarjoen tehtaan työläisen Konstantin Petrovitš Ivanovin nimelle annettu väärennetty lupakortti. Dibunyssa, joka oli kuuden virstan päässä rajalta, sellainen todistus olisi vain omiaan herättämään epäilyksiä. Miten nuo hämäännytetyt keltanokat riemuitsisivatkaan, jos saisivat käsiinsä saavuttamattomissa olleen bolševikkien johtajan, jonka päästä oli määrätty kahdensadan tuhannen kultaruplan palkkio!

Etsiessään matkakumppaneitaan Rahja ehti hieman rauhoittua, niin että saattoi selostaa tilanteen nopeasti ja melko asiallisesti. Uutinen mykisti kaikki. Pensaikosta siirryttiin heti syvään tienojaan. Nyt ryhdyttiin pohtimaan tilannetta jo kuiskaamalla.

EINO RAHJA
(1917)

Nikolai Jemeljanov tunsi itsensä kauhean syylliseksi ja ehdotti arasti, että mentäisiin Pesotšnajan asemalle. Sinne olisi vain kahden virstan matka.

— Mutta missä on takeet, ettei sielläkin suoriteta ratsiaa? kysyi Lenin.

— Sitä paitsi voimme myöhästyä viimeisestä junasta, muistutti Rahja.

— Mihin aikaan viimeinen juna menee Pietariin?

Rahja katsahti arastellen Vladimir Iljitšiin ja sanoi hiljaa:

— Suunnilleen kello yhden tienoissa yöllä.

— Näettekös, taas suunnilleen! Mitä varten sitten oikeastaan on junien aikataulut? Kerrassaan ihmeteltävää huolettomuutta, konspiraattoriparat. Menkää viivyttelemättä asemalle ottamaan selvä, milloin juna tulee, ja ostakaa liput.

Kaikki konspiraattoriparat nousivat heti. Schottmann nykäisi Rahjaa raivostuneena hihasta ja kuiskasi:

— Pysy täällä. Vastaat päälläsi! ja hän lähti nopeasti Jemeljanovin kanssa asemalle.

Kului muutamia jännittäviä minuutteja.

Rahja istui aivan Leninin vieressä ja piti kättään revolverin kahvalla. Mitä Schottmann ja Jemeljanov sinne oikein juuttuivat? Kun olisi ryömiä lähemmäs ottamaan selvää. Mutta aseetonta Vladimir Iljitšiä ei saanut jättää yksikseen. Samassa hän kuuli tahallisen kovalla äänellä sanottavan:

— Kuinka niin kuka olen? Siestarjoen tehtaan työmies. Mitä te oikein tahdotte minusta?

— Mitä teet täällä puolenyön aikaan? helähti nuorukaisen ääni kiukkuisena.

— Olin kyläilemässä ja nyt matkustan kotiin. Minun asiani eivät teille kuulu, herra aliupseeri. Nyt ei ole mikään tsaarivalta.

— Vai sillä tavalla! Seuratkaa minua.

— Teillä ei ole oikeutta käydä käsiksi rehellisiin ihmisiin. Nyt on vapaus.

— Mennään, mennään, sieläpähän otetaan selvä...

— Minä valitan tästä. En...

Siihen ääni katkesi.

— Kuulostaa siltä, että Jemeljanov pidätettiin, sanoi Rahja jännittyneenä kuuntelevalle Leninille.— Hän huusi tahallaan, että saisi koko sen koplan huomion kiintymään itseensä. Ja samalla hän varoitti meitä. Istukaa tässä hiljakseen, minä menen ja kurkistan. Ehkä juna on jo tulossa.

Rahja nousi ojasta, kapusi ratapenkereelle raapien polvensa soraan ja tähysti asemasillalle päin. Se näytti aivan autiolta.

"Missä Schottmann on? Otettiinko hänetkin kiinni?" ajatteli Rahja levottomana. "Pitää kysyä, milloin juna tulee."

Rahja meni valaistulle asemasillalle ja hänen luokseen kapsahti heti nuorukainen reaaliopistolaisen puku yllään.

— Minne olette menossa?

— Pietariin.

— Voisinko nähdä paperinne.

— Kyllä vain.

Reaaliopistolainen tarkasti esikunnan antaman Suomi-luvan, passin ja lentokonetehtaan mestarin arvovaltaisen todistuksen. Sitten hän silmäsi tuntemattoman hyvää, muodikasta pukua ja uutta kallista huopahattua ja sanoi kohteliaasti:

— Kaikki on kunnossa. Tiedättekö, täällä juuri pidätettiin eräs. Rähisi kauheasti. Kerrassaan tyypillinen ryysyläinen...

Rahja pani paperit taskuunsa. Samassa hän kuuli lähestyvän junan puuskutusta ja riensi Leninin luo. Mutta ennen kuin loikkasi ratapenkereeltä ojaan hän katsahti asemalle päin ja näki Schottmannin puhelevan reaaliopistolaisen kanssa. Rahja ilostui. Se kävikin hyvin: Schottmann veti puoleensa tuon innokkaan juipin huomion.

Hän kuuli Vladimir Iljitšin kuiskaavan:

— Mitä teille oikein tapahtui?

— Juna tulee. Seuratkaa minua.

— Entä liput?

— Pitää matkustaa ilman.

Juna puhisi jo asemalla.

Rahja hypähti viimeisen vaunun astimelle ja ojensi kätensä Vladimir Iljitšille.

— Pikemmin, pikemmin...

Eino ihmetteli, miten nuorekkaan kevyesti ja ketterästi Lenin nousi jyrkkiä vaununportaita. Hän oli lyhyehkö ja tanakka, mutta hyppäsi kuin nuori mies. Ehdittiin, tärkeintä oli että ehdittiin! Kauheimmasta oli nyt selvitty.

Lenin ja Rahja tulivat tyhjään vaunuun ja istuutuivat ikkunan luo.

— Entä jos tulee lipuntarkastaja? Sehän saa meidät heti kiinni. Tämä on ensimmäinen kerta, kun ajan näin häpeällisesti jäniksenä, tunnusti Lenin.

— Emme rupea väittelemään. Maksamme heti sakon, sanoi Rahja.

— Pyydän teitä maksamaan minunkin edestäni. Mutta missä meidän Aleksander Vasiljevitš on?

Rahja ei ehtinyt vastata. Vaunuun tuli lihava tyytymättömän näköinen junailija valaisten penkkejä valko-puna-vihreällä lyhdyllään. Vladimir Iljitš veti lippalakin silmilleen, pani käden leukansa tueksi ja oli nukkuvinaan.

Rahja ojensi kätensä junailijalle ja tiedusteli tämän vointia.

— Luojan kiitos, ei ole mitään valittamista. Mistä tulet näin myöhään, Eino?

— Olimme toverini kanssa kokouksessa. Innostuttiin niin puhumaan, että olimme vähällä myöhästyä junasta. Emme edes ehtineet ostaa lippuja.

— Ahaa, te olette siis ilman lippuja. Olkoon. Vanhan tuttavuuden nimessä vien teidät jäniksinä.

Junailija haukotteli, pyyhkäisi kädellään kasvojaan ikään kuin unta karkottaakseen ja murisi:

— Kyllä nyt ovat kerrassaan käsittämättömät ajat. Kaikkialla vain pidetään kokouksia ja kokouksia. Ja kaikki puhuvat Leninistä...

— Tietäähän sen. Puhutaan kaikenlaista jonninjoutavaa, sanoi Rahja vilkaisten Leniniin.

— Älähän nyt. Ei sitä niin suoralta kädeltä voi sanoa. Lehdissä on kirjoitettu, että Lenin on saanut ulkomailta kaksi ja puoli miljoonaa kullassa. Ajattele toki: kaksi ja puoli miljoonaa! Sehän on suuri omaisuus.

— Oletko sinä nähnyt? Oletko ollut niitä laskemassa? Kaikenlaisiin huhuihin sinä uskotkin. Ehkä Leninillä ei ole edes paria ruplaa taskussaan. Porvarit keksivät vaikka mitä saadakseen hänet häväistyksi.

— En ole tosin nähnyt, mutta siitähän puhutaan ja kirjoitetaan. Kyllä siinä jokin syy piti olla, kun Lenin karkasi Pietarista.

— Kuule, Erkki, ethän sinä ole mikään tyhmä mies, mutta luet kaikenlaista törkyä. Eikö sinulla ole muuta tekemistä?

— En minä yksin, monethan niitä kaikenlaisia juttuja puhuvat.

Rahja hieroi isoja kämmeniään lujasti vastakkain saadakseen hillityksi yhä kasvavan ärtymyksensä ja ajatteli: "Kuinka Vladimir Iljitš voi noin rauhallisena kestää tuollaista parjausta? Mikä tahdonvoima hänellä onkaan, kun voi olla vaiti eikä näytä suuttumustaan. Jos minusta tuollaista pötyä puhuttaisiin, en kyllä kestäisi."

Rahja katsahti Leninin päivettynyttä kättä, joka oli kuin juotettu leukaan, ja vaihtaakseen puheenaihetta tiedusteli:

— Missä sinun väkesi on kesälaitumella?

Erkki virkkoi hymyillen:

— Lähetin anopin luo maalle. Kaupungissakin voisi olla, mutta kun ei ole mitään syömistä. Kyllä on paha, kun on väliaikainen valta. Ensi viikolla menen lasten luokse. Minun onkin jo niin ikävä heitä.

Erkki ryhtyi mielellään kertomaan juurta jaksain pojistaan ja tyttärestään.

Niin tultiin huomaamatta Udelnajan asemalle.

— Me olemmekin jo kotona, sanoi Rahja kovalla äänellä.— Kiitos sinulle, Erkki.

— Hyvää yötä, "jänis".

Vladimir Iljitš nousi, puristi ääneti lujasti junailijan kättä ja meni ovelle.

Junailija valaisi tietä lyhdyllään ja varoitti:

— Varovasti, varovasti, portaat ovat niin jyrkät.

Lenin ja Rahja laskeutuivat junasta. Oli hiljaista kuin syrjäseudulla. He seisoskelivat niin kauan että pyörät alkoivat taas kolista.

— Niin, Schottmannille on jotain tapahtunut, sanoi Rahja ympärilleen katsellen.— Vaikka minusta kyllä näytti, että hän taisi nousta junaan.

— Taaskin "näytti" ja "taisi". Sovitaan siitä, että tulemme noudattamaan kaikessa ehdotonta tarkkuutta. Opastakaa minut nyt. Toivon ettette ainakaan kaupungissa eksy.

— Siitä voitte olla huoleti, Konstantin Petrovitš. Tästä on enää kivenheiton matka. Nurkalla on vain yksi miliisi * ja hänkin nukkuu.

— Oletteko sen tarkistanut?

— Olen jo tutkinut hänen tapansa. Tähän aikaan mies aina torkkuu. Mikäpä hänet herättäisi? Koirien haukuntaan hän on tottunut.

Lenin ja Rahja menivät Skobelevinkatua pitkin nurkalle ja kääntyivät Jaroslavlinkadulle. Miliisi istui talon portailla uninen naama leveän kämmenen peitossa.

Rahja aikoi sanoa: "Näettekö miten mies parka on uupunut", mutta vilkaistuaan Vladimir Iljitšin totisiin, mietteliäisiin kasvoihin käsitti, ettei leikinlasku ollut nyt sopivaa. Leniniä nähtävästi huolestutti Jemeljanovin pidättäminen ja Schottmannin salaperäinen katoaminen. He eivät tietenkään sanoisi kuulusteluissa mitään — illegaalisessa toiminnassa oli koetellut ihmiset — mutta heitä itseään uhkasi vaara. Ja Rahja ajatteli taas, että he olivat sittenkin valmistautuneet huonosti siirtämään Leniniä Razliv-järveltä Pietariin. Oli suuri onni, että kaikki oli sujunut hyvin ja että toivottuun yösijaan oli jäänyt vain muutaman askeleen matka.

Jossain lähellä, varmaan Aivazin tehtaan luona pamahti kiväärinlaukaus. Sitten kajahti toinen ja kolmas.

---

* Kohta Helmikuun vallankumouksen jälkeen (4. maaliskuuta 1917) porvarillinen Väliaikainen hallitus perusti Pietariin miliisin "ylläpitämään järjestystä".

Vladimir Iljitš pysähtyi ja kysyi huolestuneena:

— Mitähän se merkitsee?

— Ei mitään erikoista. Miliisit vain siellä metakoivat. Tai ehkä on laukaustenvaihtoa rosvojen kanssa. Älkää ihmetelkö. Täällä on nykyään kaikenlaista roskajoukkoa vaikka millä mitalla, sanoi Rahja levollisena.— Tulkaa, tulkaa, nyt olemmekin jo kotona.

■ Uneton yö

Pienikokoinen pyöreäkasvoinen nainen seisoi pimeässä huoneessa, tähysti ulos avoimesta tuuletusikkunasta ja kuulosteli jännittyneenä. Öljylyhty loi heikkoa valoaan Jaroslavlinkadulle. Poppelin- ja koivunlehvät kahisivat hiljaa, tuskin kuuluvasti, mutta naisesta se tuntui pimeään kätkeytyneiden ihmisten kuiskeelta.

Naisen jalkoja jomotti väsymyksestä, häntä nukutti, teki mieli juoda, mutta hän ei voinut poistua hetkeksikään vartiopaikaltaan. Nainen katsoi, miten kaksi miliisiä asteli kiirehtimättä talon ohi kivettyä katua pitkin. Heidän selässään heilahtelivat tuimina kiväärit. "Mihin he ovat menossa?" ajatteli nainen levottomana. "Ehkä rautatieasemalle?"

Naapuritalosta riensi ulos joku vaaleapaitainen mies ja lähti ympärilleen vilkuillen juoksemaan Aivazin tehtaalle päin.

Aivan läheltä kuului ohi kulkevan junan kovaa puuskutusta. "Tämä kai on viimeinen. Eivätkö he taaskaan tulleet?" ajatteli nainen ja huokasi raskaasti. "Jospa he ovat joutuneet junkkarikoululaisten kynsiin... Kyllä tämä on kauheaa aikaa. Kaikkialla ratsioita ja kotitarkastuksia."

Ikkunalasit helähtivät terävästä laukauksesta. Sitä seurasi toinen, kumeampi laukaus. Ja heti alkoivat koirat haukkua räkyttää vimmoissaan sekavana kuorona.

Nainen painautui ikkunalautaa vasten yrittäen arvailla, missä päin ammuttiin. "Jospa se kuului asemalta? Toinen kuulosti aivan revolverin laukaukselta. Einolla on nykyään aina revolveri mukanaan. Missä hän oikein on? Mitä hänelle on voinut tapahtua?"

Alhaalla narahti ovi, joku meni valkeissa vaatteissa rappusille, seisoskeli hetkisen ja palasi taloon. Ohuen väliseinän takaa kantautui asunnon emännän yskintää. Heikko ääni kuului pyytävän: "Vettä",— tai ehkä siltä vain kuulosti. Nainen ei liikahtanut paikaltaan.

Lähikadulta kuului hevosten kavioiden kapsetta.

Nainen hätkähti ja yritti arvata, kuka siellä ratsasti, montako miestä heitä oli ja minne heillä oli sellainen kiire... Miten pitkä, kammottava yö! Asunnon isäntä Eemeli Kalske oli jo aikoja palannut iltavuorolta, juonut teetä ja nukahtanut.

Nainen kuuli askeleita ja tähysti vielä tarkemmin. Talon portille pysähtyi kaksi miestä. Toisen heistä — kumarahkon, keskikokoisen ja tanakkavartaloisen — nainen tunsi heti. Hän otti valkean nenäliinan ja heilautti sitä kolme kertaa. Hiljainen tuttu ääni kuului sanovan:

— Kaikki on kunnossa. Lyyli odottaa meitä.

Kauan odotetut vieraat tulivat nopeasti avoimesta portista rappusille ja nousivat narahtelevia puuportaita varovasti toiseen kerrokseen.

Lyyli riensi avaamaan asunnon oven ja kuiskasi onnellisena:

— Eino, rakas, vihdoinkin! Ehdin tyhmyyksissäni kuvitella jos mitä. Valvon jo kolmatta yötä...

— Rauhoitu toki. Kaikki on prikulleen niin kuin kuuluukin.

Lyyli sytytti pienen lampun, tarkasteli tulijoita ja alkoi päivitellä:

— Hyvänen aika, missä te olette oikein vaeltaneet? Jalkannehan ovat ihan märät ja kuraiset. Riisukaa kengät ja sukat. Älkää yhtään ujostelko, Vladimir Iljitš.

— Konstantin Petrovitš, oikaisi Rahja tiukasti.— Paina se mieleesi.

— Yritän muistaa, nyökäytti Lyyli ja meni keittiöön.

Vladimir Iljitš katsahti kysyvästi Rahjaan:

— Vaimonne taitaa olla vakava? Panitteko merkille, että hänen luomensa olivat aivan punaiset. Hän on nähtävästi kovin väsynyt. Tai ehkä on itkenyt. Kyllä hänellä on ollut meistä huolta, Eino Abramovitš.

— Ei mitään. Pitää tottua. Sanoin hänelle jo silloin kun seurustelimme, että harkitse nyt hyvin, Lyyli, minun kanssani elämä ei tule olemaan rauhallista.

Lyyli tuli huoneeseen, pani Vladimir Iljitšin eteen asunnon isännän kotitossut ja ojensi hänelle sukat.

— Pankaa nämä jalkaanne siksi aikaa kun Eemeli nukkuu. Hän on serkkuni. Minä pesaisen sillä välin sukkanne. Hellan yllä ne kuivuvat tuossa tuokiossa.

Lyyli vei sukat keittiöön. Hetken kuluttua hän palasi tuoden teepannun ja korppulautasen.

— Nauttikaa mitä talossa on tarjottavana. Aavistan että olette nälissänne. Haukatkaa vähäsen, vaatteistanne päätellen teillä on ollut pitkä ja raskas taival.

— Olemme kestäneet tulen ja veden ja jos se junailijan kurkku otetaan huomioon, niin tuomion pasuunankin, sanoi Rahja.

— Tuli ja vesi oli todella kauheaa, mutta mitä siihen tuomion pasuunaan tulee, niin se on jo mielikuvitusta, virkkoi Lenin hymyillen.— Sillä junailijalla oli hyvin avomieliset ja rehelliset kasvot. Hän sanoi suoraan mitä ajatteli. Eikä hän perinyt meiltä jänniksiltä edes sakkoa. Se avomielinen keskustelu vahvistaa vielä uudemman kerran, että me aliarvioimme, käsitättekö, aliarvioimme selitystyötä virkailijain keskuudessa, jotka ovat porvarillisen propagandan myrkyn huumaamia.

Sellaista Rahja ei ollut odottanut. Hän oli luullut Leninin loukkaantuneen kovasti junailijan melko epämiellyttävästä lörpöttelystä, mutta osoittautui, että Lenin piti sitä vain "avomielisenä" keskusteluna.

— Käykää pöytään, käykää pöytään, muistutti Lyyli.— Tiedättekö, keitin teen jo illalla ja olen sitten lämmittänyt sitä kahteen kertaan. Puolen yön jälkeen en ole voinut tehdä enää yhtään mitään. Olen vain seisonut kuin patsas ja kuulostellut. Ja tietenkin olen kuvitellut vaikka mitä ikävyyksiä.

— Teestä en tosiaankaan kieltäydy, sanoi Lenin.— Teidän miehenne on kuitenkin nälkäisempi. Me toiset söimme toki kurkkua, mutta hän juoksenteli asemalla eikä hänelle jäänyt mitään.

Tee, perunapallerot sekä makkara- ja juustovoileivät maistuivat ihmeen maukkailta.

Lyyli kehotti vierasta käymään isäntäväen sänkyyn, mutta Vladimir Iljitš kieltäytyi. Hän tiedusteli hymyillen:

— Mahdollisesti täältä löytyisi *Novoje vremjan* tai *Birževkan* kaltaisia lehtiä? Ne olisivat ihan omiaan lattialle levitettäviksi.

Paitsi lehtiä löytyi tyyny, patja ja kevyt peitto.

Kiitettyään Lyyliä ja talon isäntäväkeä Vladimir Iljitš paneutui pitkäkseen lattialle. Rahja asettui hänen vierelleen, lähemmäs ovea. He olivat tuskin ehtineet torkahtaa, kun ovelta kuului koputus: kaksi hiljaista ja yksi kovempi isku sormien rystysillä.

— Kukahan siellä on? kysäisi Vladimir Iljitš kohottautuen lattialta.

— Tuota merkkiä ei tiedä kukaan muu kuin Schottmann. Käyn katsomassa.

Rahja heitti takin harteilleen.

Naputus toistui.

Revolveri ojossa Rahja raotti ovea.

— Aleksander, p-le!

Huoneeseen tuli hengästynyt Schottmann hikisenä ja pölyisenä. Nähtyään Leninin lattialla hän löi iloissaan käsiään yhteen.

— Konstantin Petrovitš, te olette siis täällä! Mikä onni! Kaikki päättyi sittenkin hyvin.

— Mihin sinä eksyit? kiusoitteli Rahja.— Käy pitkäksesi ja kerro. Schottmann kuivasi kasvonsa, riisui kenkänsä ja hieroi uupuneita jalkojaan.

— Tiedättekö miten typerästi minulle kävi. Juuri kun juna oli tulossa, luokseni kapsahti sellainen uljas reaaliopistolainen ja sanoi kohteliaasti, mutta melko käskevästi: "Tämä on viimeinen juna. Muita ei tänään enää tule." Olin aivan pyörällä päästäni. Enhän voinut matkustaa ennen kuin saisin tietää, miten teidän oli käynyt, enkä voinut jäädäkään, sillä minut olisi pidätetty niin kuin Jemeljanov. Nousin vastahakoisesti vaunuun, sillä se reaaliopistolainen miltei autteli minua pistimellään. Ja sitten olin siitä kaikesta niin sekaisin, että Udelnajan asemesta hyppäsin junasta Ozerkissa. Kyllä minä kirosin koko maailman. Ja sitten pistelin sieltä jalkapatikassa viitisen virstaa.

Lenin ja Rahja nauroivat sydämensä pohjasta katsoen nolostunutta Schottmannia. Ensimmäisenä havahtui Vladimir Iljitš:

— Mitä me oikein teemme! Pidämme tällaista melua ja häiritsemme isäntäväen yöunta. Se on aivan sopimatonta. Puhutaan kuiskaamalla. Tämä on teille oikein hyvä opetus. Teidän konspiraationne, toverit, on kerrassaan kurjaa. Lähditte sellaiselle matkalle hankkimatta kompassia, karttaa tai edes junien aikataulua.

— Tehän Jemeljanovin kanssa hylkäsitte meidän suunnittelemamme reitin Siestarjoelta Ozerkiin. Se uusi reitti oli meille aivan outo, yritti Schottmann puolustella.

Vladimir Iljitš laski kätensä matkakumppaniensa harteille, veti heidät luokseen ja sanoi lämmenneellä, sydämellisellä äänellä:

— Ei kannata väitellä. Me pääsimme sentään mainiosti karkuun Kerenskin vainukoirilta. Jospa se koiralauma tietäisi, millaisen saaliin päästi menemään Dibunyn asemalla! Harmittaa vain kovasti, kun Nikolai Aleksandrovitš pidätettiin. On viipymättä varoitettava hänen vaimoaan, että tämä hävittäisi kaikki jäljet meidän oleskelustamme Razliv-järvellä. Hyvä Aleksander Vasiljevitš, teidän pitää mennä tapaamaan toveri Polujania ja pyytää häntä lähtemään Nadežda Kondratjevna Jemeljanovan luo. Pitää rauhoittaa häntä, auttaa ja varoittaa mahdollisesta kotitarkastuksesta. Sinne jäi minulta joitain muistiinpanoja. En raskinut hävittää niitä.

— Kaikki, kaikki tulee kyllä tehtyä, vakuutti Schottmann pidättäen vaivoin haukotusta.— Jemeljanovista teidän ei tarvitse olla huolissanne. Kokenut poika, kyllä hän selviää.

— Minun on oikein sääli jalkavaivojanne, Aleksander Vasiljevitš, mutta me emme voi jättää toveria hädässä. Levähtäkää vähän ja läh-

tekää sitten. Teidän pitää taas, niin kuin sanoitte, pistellä jalkapatikassa viitisen virstaa.

— Niin paljon ei tarvitse. Raitiovaunut alkavat kohta kulkea, sanoi Rahja.— Ja vielä parempi on ottaa jokin hevoskaakki, mennä ajurilla. Minulta saat viitosen.

Schottmann nousi ja sanoi nyökytellen huolestuneena päätään:

— Tietenkin, pitää lähteä.

— Tule keittiöön ja juo vaikka teetä, neuvoi Rahja.— Nukkukaa te, Vladimir... anteeksi, Konstantin Petrovitš. Levätkää. Huomenna pitää taas lähteä matkalle.

Toverukset hiipivät varpaisillaan keittiöön.

Schottmann kasteli kuivia ruiskorppuja teehen ja puheli:

— Poikkean saman tien Jalavalle. Tarkastan vielä kerran kaiken. Saa sanoa, että tänään me selvisimme sentään vähällä. Ukko sääli meitä.

— Niin, tämä yö on ollut uneton ja raskas. Se ei kyllä ikinä unohdu. Muuten, kysypä Jalavalta, ymmärtääkö hänen lämmittäjänsä venäjää.

— Sillä ei ole mitään merkitystä. Tärkeintä on, että hän osaisi pitää suunsa kiinni. Jalava lupasi kyllä huolehtia siitä. Tarjosit viitosta. Vippaa nyt. Sitten vallankumouksen jälkeen maksan.

— Hyvä on. Vippaan kyllä, eikä sitä tarvitse maksaa takaisin. Äläkä viivy kauan kaupungilla. Ukko vaatii säntillisyyttä.

— Sen minä kyllä muistan koko ikäni. Katso nyt vain, että kaikki olisi kunnossa.

— Kyllä on, ihan prikulleen!

Rahja saattoi toverinsa portaille, sulki oven ja hiipi narisevia palkkeja pitkin varovasti kalliin vieraansa luo.

Vladimir Iljitš kohotti päätään.

— Joko Aleksander Vasiljevitš lähti?

— Lähti jo laukkaamaan. Miksette nuku?

— Ajattelen Jemeljanovia. Selviytyykö hän niiden kerberosten kynsistä?

— Jemeljanov nosti sellaisen metelin tahallaan. Hänellähän ei ollut mitään epäilyttävää mukanaan. Kyllä hänet päästetään vapaaksi. Jemeljanov on sentään työssä sotatarviketehtaalla ja mainio ammattilainen. Älkää olko lainkaan huolissanne, Konstantin Petrovitš, nukahtakaa.

— Yritetään. Nyt ei puhuta enää sanaakaan.

Rahja katsahti kelloa. Neljänneksen yli neljän. "Kohta koko talo on jalkeilla. Silloin ei nukkumisesta tule enää mitään."

He kääntyilivät kyljeltä toiselle kahisevalla vuoteella ja lopulta nukahtivat.

Rahja heräsi oven narahdukseen. Joku hyppäsi hänen vatsalleen ja otti nenästä kiinni. Saatuaan vaivoin luomensa auki Eino näki isäntäväen pienen tyttären Rauhan.

— Eino-setä, miksi sinä vetelehdit lattialla?

— Mistä sinä tänne ilmestyit, pyryharakka? Mars nukkumaan.

— Minua ei nukuta! Sinä lupasit tuoda minulle jotain.

— Ole hiljaa! Tuon seuraavalla kerralla suklaata, jos nyt vain menet pois.

— Minullapa on suklaata, kuuli Rahja Leninin sanovan ystävällisellä äänellä.— Tule tänne, tipukka, annapa kättä...

— En minä ole tipukka. Minä olen Rauha...

Ovelle ilmestyi Eemeli Kalske nolostuneena. Hän kutsui sormellaan tyttöä pois ja sanoi syyllisenä:

— Voi suokaa toki anteeksi. En yhtään huomannut, milloin hän pujahti tänne. Rauha, tule pois.

— Minä tahdon sedälle. Hänellä on suklaata.

Vladimir Iljitš nosti tytön syliinsä ja sanoi:

— Kaunis nimi. Mutta miksi juuri Rauha?

— Hän syntyi tykkien pauhatessa emmekä me halunneet sotaa, selitti Kalske hymyillen.— Ja siksi annoimme tytölle nimen Rauha.

— Kaunis, ihana nimi. Rauha, toisti Vladimir Iljitš ilmeikkäästi ja silitteli tyttösen hiuksia, jotka olivat pörrössä unen jälkeen.— Kohta tulee rauha. Eh-dot-to-mas-ti!

Vladimir Iljitš otti takkinsa taskusta pienen suklaalevyn ja pani sen pikkuruikkuiselle rusottavalle kämmenelle.

— Kiitos, setä... Mikä setä?

— Kostja-setä, sanoi Rahja.— Menepä herättämään Lyyli-täti.

— Hän nousi jo. Keittää teetä, virkkoi Kalske.— Oletpa sinä aika elohopea. Herätit vieraamme. Minua nolottaa, kun jouduitte nukkumaan lattialla. Käykää aamiaisen jälkeen sänkyyni.

— Ensin puhumme kanssanne tehdasasioista. Ei kai teillä ole mihinkään kiirettä?

— Olen vapaa kello kolmeen saakka.

— Oivallista! Tietääkseni olette työssä Aivazin tehtaalla.

Rahja nousi, meni keittiöön, suuteli vaimoaan ja pyysi:

— Menisitkö käymään kaupassa ja ostaisit jotain teepöytään. Pitää kestitä vierasta kunnollisesti.

— Käsitän sen, mutta minä myöhästyn pahasti työstä.

— Soitan kyllä päälliköllesi. Selitän asian. Tässä on rahaa... Juoksisin itse kauppaan, mutta en voi. Olenhan kuin vartiopaikalla.

— Hyvä on. Pidä silmällä teepannua. Tulen pian. Vie nämä kengät ja sukat vieraalle.

Rahja pani merkille, että sukat olivat puhtaat, kuivat ja reiät kantapäissä oli huolellisesti parsittu. Kengät oli harjattu kiiltäviksi. Eino ajatteli kiitollisena, hellästi: "Milloin hän oikein on ehtinytkin? Kyllä minun Lyylini on hyvä ihminen..."

■ Kaikki sujuu hyvin

Illalla 9. elokuuta pienestä puutalosta Jaroslavlinkatu yhdennestätoista lähti kolme miestä: Lenin, Schottmann ja Rahja. Vladimir Iljitšillä oli yllään vanhat huonot vaatteet ja päässään virttynyt lippalakki. Hän näytti tavalliselta pietarilaiselta työmieheltä.

Miehet kulkivat ääneti ja nopeasti pitäen kiirettä junalle.

Vastaan tuli kaksi miliisiä kiväärit selässä. Toinen heistä aikoi pysäyttää kulkijat, mutta Rahja ehätti selittämään:

— Meillä ei ole nyt aikaa, hyvät veljet, saatamme myöhästyä junasta.

Ja hän jatkoi kulkuaan vielä nopeammin.

Udelnajan asemalla Schottmann katsahti kelloonsa ja huokasi helpotuksesta.

— Luojan kiitos, meillä on vielä kahdeksan minuuttia aikaa. Turhaan me niin hermoilimme.

— Mennään vähän kauemmas, tuonne missä ei ole lyhtyä, ehdotti Rahja sytyttäen savukkeen.— Veturi pysähtyy siellä.

Pimeässä Vladimir Iljitš otti nopeasti taskustaan puoleksi taitetun vihkon ja ojensi sen Schottmannille kuiskaten:

— Jos minulle tapahtuu jotain ikävää, niin toimittakaa tämä viipymättä jollekulle Keskuskomitean jäsenelle.

— Älkää olko huolissanne, Konstantin Petrovitš. On valmistauduttu sillä tavalla, ettei voi tapahtua mitään ikävää.

— Älkää kehuko ennen aikaa. Matka on pitkä ja vaikea.

— Matka riippuu kokonaan veturinkuljettajasta ja hän on luotettava mies, puuttui Rahja keskusteluun.— Hän vakuutti minulle, että kaikki sujuu hyvin...

— Juna näkyy jo, varoitti Schottmann.— Olkaa valmiina. Se seisoo vain kaksi minuuttia.

— Ei se ilman meitä lähde, sanoi Rahja ottaen uuden savukkeen.

Pieni savukkeen muodostama tulipiste tuikki kuin kiiltomato tiedottaen tarkkanäköiselle veturinkuljettajalle Hugo Jalavalle: "Täällä ollaan. Kaikki on kunnossa."

Esikaupunkijuna n:o 71 tuli Udelnajan asemalle. Veturi pysähtyi kolmen matkamiehen kohdalle.

Rahja heitti savukkeensa radalle.

— Onnellista matkaa, kuiskasi Schottmann.

Lenin nousi ketterästi portaita veturiin.

— Mihin sitä nyt yön selkään? murisi veturinkuljettaja Hugo Jalava suomeksi.

— Aion tästä kesäasunnolleni Terijoelle, virkkoi Rahja painokkaasti sovitun lauseen.— Lehtimies Konstantin Petrovitš haluaisi katsella, miten veturi toimii.

— Hyvin se toimii. Käykää istumaan tähän viereeni pukille.

Vladimir Iljitš riisui päällystakkinsa, ripusti sen koukkuun veturinkuljettajan taakse ja sanoi lämmittäjälle:

— Olen teidän apulaisenne. Voitte levätä, minä teen nyt vähän työtä.

Lämmittäjä Närvänen kohautti leveitä harteitaan, hymyili ja koetti tolkuttaa venäjäksi:

— En ymmärrä... venäjää... anteeksi...

— Kyllä te vielä ehditte oppia, sanoi Lenin ja ryhtyi hätiköimättä latomaan halkoja säntillisesti ristikolle.

Tyytyväisenä odottamattomasta avusta lämmittäjä istahti pölkylle ja ryhtyi myhäillen täyttämään lyhytvartista piippuaan.

Rahja nousi ensimmäiseen vaunuun, Schottmann meni toiseen.

Suurin osa penkeistä oli tyhjänä. Rahjaa vastapäätä istuva nuorukainen kallisti päänsä käden varaan ja vaipui tuossa tuokiossa uneen.

"Mikä onnellinen maitoparta", ajatteli Rahja. "Minä en ole nukkunut kolmeen yöhön, nukuttaa kauheasti, mutta en uskalla ummistaa silmiä. Päässä pyörii kaiken aikaa vain ajatus, miten pääsemme sen kirotun Valkeasaaren läpi. Mitä jos jonkun erikoisen valppaan vainukoiran mieleen juolahtaa katsahtaa veturiin... Silloin kaikki on hukassa."

Pysäkeillä Rahja riensi aina asemasillalle, piti silmällä verkalleen astelevia junkkari- ja sotilaspartioita ja vilkuili varovaisesti veturiin päin. Aika mateli kamalan hitaasti, ja Rahja tuskitteli yhä ärtyisempänä itsekseen, mitä se Jalava kyhnysteli ja seisoi niin kauan jokaisella pahanpäiväisellä pysäkillä.

Vihdoin päästiin Valkeasaareen. Heti kun juna oli pysähtynyt, vaunuun tuli rajavartiolaisia ja tullivirkailijoita. Rahja istui aivan ovensuussa ja ojensi tarkastajille mielellään ja varsin kohteliaasti paperinsa, jotka olivat moitteettomat.

— Tepä olette alkanut usein matkustella, virkkoi vanhempi vartiomies palauttaessaan Rahjalle paperit.

— Nythän on kesä. Voi käydä uimassa ja saa kalastellakin, vastasi Rahja hymyillen.— Vaunussa on niin raskas ilma. Voisitteko antaa minulle luvan mennä vähän jaloittelemaan.

— Kyllä vain! Jaloitelkaa terveydeksenne...

Laskeuduttuaan vaunusta Rahja kohtasi Schottmannin. Molempien päät kääntyivät miltei samanaikaisesti vasemmalle. Veturi huoahti kuin väsynyt ihminen ja lähti verkalleen lipumaan vesitornille.

Rahja sysäsi Schottmannia kyynärpäällään.

— Kunnon mies tuo Hugo. Tekee kaiken niin kuin on sovittu. Mennään ravintolaan. Kurkkuni on aivan kuiva.

— Se on turhasta hermostumisesta. Kestä, kestä!

Toverukset menivät asemaravintolaan, ottivat kumpikin pullon limonaatia ja joivat. Sitten he palasivat asemasillalle. Schottmann katsahti kelloa ja päivitteli:

— Jopa nyt jotain! Vielä pitää odottaa yhdeksän minuuttia. Sinun aviosiippasi on myös junassa, näin hänet kolmannessa vaunussa. Kävikö hän kotonaan?

— Hän tuli junaan Suomen asemalta. Kaikki on valmiina. Meitä kai tullaan hevosella vastaan.

Toverusten ohi asteli kaksi nuorta, ohutvyötäröistä, vastaleivottua vänrikkiä kannuksiaan kilistellen ja tärkeän näköisinä. He puhelivat keskenään:

— Tulevaisuus kuuluu Kornilovin tyyppisille sotilashenkilöille. Bolševikit saa nujerretuksi vain luja käsi, jolle on annettu diktaattorinvaltuudet...

— Mitä he oikein täällä nuuskivat? virkkoi Schottmann pyyhkien rillejään.— Mokomatkin kavaljeerit...

— Nuo ovat pikku keljuja, mutta melko vaarallisia, sanoi Rahja kulmiaan rypistäen.— Kauanko meidän pitää vielä odottaa?

Samassa löi aseman kello.

— Hugo ei näy pitävän kiirettä. Totta hän sanoikin, että kaikki sujuu hyvin, virkkoi Schottmann vaisusti hymyillen.

— Siinä on mies paikallaan. Hänellä on lujemmat hermot kuin meillä sinun kanssasi, hakatuilla ja vatkatuilla.

Aseman kello löi kumeasti kaksi kertaa.

Veturi n:o 293 puhisi kaikessa rauhassa vesitornin luona.

Tuttu ylijunailija tuli Rahjan luo ja sanoi hiljaa:

— Mitä se Jalava oikein kuhnailee? Junanhan pitäisi kohta lähteä.

— Hugolla on jokainen minuutti laskettu. Ei hän myöhästy.

Aseman kellon lyödessä kolmatta kertaa veturi tuli junan eteen. Lämmittäjä Närvänen ja Jalava kytkivät sen tottuneesti ja nopeasti. Hypähtäessään vaununsa astimelle Rahja kuuli Jalavan sanovan:

— Älä hätäile, ylijunailija. Minun kelloni käy tarkemmin kuin sinun. Toistaiseksi kaikki sujuu hyvin.

Veturin heleä, pitkä, riemuitseva laulu kiiri Siestarjoen rantamilla ja muuttui kuusikossa jyrinäksi.

Rahja istuutui ikkunan ääreen ja otti taskustaan rypistyneen sanomalehden, mutta ei voinut lukea. Suuri, sanoinkuvaamaton riemu esti häntä syventymästä lehden pieniin riveihin, ja huulet kuiskivat itsestään pyörien jyskeen tahtiin:

— Kaikki sujuu hyvin... Kaikki sujuu hyvin...

Nyt jo tuntui, että juna lensi siivillä ja vastaan kiitävät puut vilkuttivat sille ystävällisesti oksillaan.

Rahja nousi ja viritti hiljakseen, käheähköllä bassollaan vanhan laulun siitä, miten tuuli taivutti koivun larvan. Sitä laulua isä oli aina rallattanut palkkapäivänä. Laulu oli lyhyt ja Rahja toisti yhä uudestaan samoja sanoja, kunnes tultiin tutulle puistikkojen ympäröimälle Terijoen asemalle. Rahja hypähti heti vaunusta ja riensi veturin luo. Siellä hän näki Leninin, joka puristi molemmin käsin veturinkuljettaja Jalavan isoa, konerasvan tahrimaa kämmentä.

Sataa tihuutti. Rakennukset ja puut näyttivät harmailta. Schottmann tuli Leninin luo punakkana ja hyvin hilpeänä, tarttui häntä käsipuoleen, talutti lehmusten alle ja sanoi:

— Näkemiin, Konstantin Petrovitš. Minä matkustan edelleen niin kuin sovittiin.

— Odotan teiltä hyviä viestejä. Niin, olin vähällä unohtaa tärkeimmän: onko se vihko säilynyt?

— Kuinkas muuten! Tässä se on eheänä ja koskemattomana.

Lenin pani sinikantisen vihkon salataskuunsa ja virkkoi ruskeita hyväntahtoisia silmiään siristäen:

— Onnellista matkaa, kallis Aleksander Vasiljevitš. Te jatkatte matkaa pyörillä ja me jalan...

— Meilläkin pitäisi olla pyörät, mutta en jostain syystä näe hevosta, mutisi Rahja hämillään.

— Saattaa myöhästyä tai ehkä on tarpeellisia talon töitä, virkkoi Schottmann.— Mielestäni tässä ei kannata seisoskella. Lähtekää hiljakseen kävelemään...

— Koeta katsella Lyyliä ja Johannesta. Sano heille, että lähdimme menemään metsätietä.

Tie oli kostea ja liukas. Matkalaiset varoivat kulkiessaan koskettamasta märkiin pensaisiin.

Vladimir Iljitš naureskeli ja kehui Jalavaa:

— Sillä miehellä on harvinainen itsehillintäkyky. Siinä on oikea konspiraatiomestari. Ja hän rauhoitteli minua niin mainiosti: "Veturi

menee hyvin. Kaikki sujuu hyvin. Älä rääkkää niitä halkoja, levähdä, ole hyvä... vähäsen..."

— Kokenut poika. Hän on pelastanut veturissaan monta miestämme surman suusta.

— Onko hän puolueen jäsen?

— Miten sen nyt paremmin selittäisi. Sanoo olevansa suomalainen sosialidemokraatti, mutta teoissaan hän on meikäläinen, bolševikki. Työskentelin yksitoista vuotta sitten hänen kanssaan Suomen rautatiellä. Olimme silloin lakkokomitean johtajia. Minut ajettiin kiivauteni ja suorasukaisuuteni takia heti työstä, mutta hänet parhaana veturinkuljettajana jätettiin, säikäytettiin vain vähän.

Kaukaa kantautui kärrynpyörien kolahtelua tien kiviin. Rahja pysähtyi.

— Meidän väki taitaa tulla. Odotetaan hiukan.

Vesipisarat hakkasivat puista ruskettuneita havuneulasia maahan. Sateen huuhtomassa raikkaassa metsikössä tuoksui pihkalle ja sienille.

Kohta matkaajat näkivätkin virkeän nuoren hevosen, joka oli valjastettu kärryjen eteen.

— Missä te oikein viivyitte? kysyi Rahja vihaisena.

— Tähti säikähti veturin vihellystä ja lähti laukkaamaan. Johanneksella oli kova työ ennen kuin hän sai sen pysäytetyksi. Siihen sattui onneksi tulemaan Schottmann ja sanoi, että "ajakaa perässä, he lähtivät metsätietä".

Vladimir Iljitš nousi pehmeille, tuoksuville heinille ja kysyi epäröiden:

— Eihän sen vain ole raskasta? Meitä on sentään neljä ihmistä kyydissä.

— Se on nuori ja vahva, virkkoi Rahja.— Pitäisi panna rangaistukseksi vielä kolme miestä lisää, ettei niin laukkaisi, mokomakin.

Vladimir Iljitš tiedusteli, mikä on talon isännän ja emännän nimi ja montako lasta heillä on. Sen kuultuaan hän virkkoi huolestuneena:

— Kymmenen henkeä! Ja minä olen yhdestoista. Sitä en lainkaan odottanut.

— Älkää pelästykö, Konstantin Petrovitš! Onhan meillä sentään oma talous, vaikkei se suuri olekaan. Olette meille hyvin mieluinen vieras, sanoi Lyyli.

— Oikeammin sanoen olette oma ihminen talossa, lisäsi Rahja.

— Koetan kuitenkin olla rasittamatta teitä liikaa ja lähden mahdollisimman pian.

Rahja aikoi väittää vastaan, muttei ehtinyt, kun hevonen alkoi hirnua kovasti. Se oli merkki, että lähestyttiin Jalkalaa.

Metsän laidassa talon luona välkähteli öljylyhty.

— Isä on siellä vastassa, sanoi Lyyli.— Älkää yhtään ujostelko, Konstantin Petrovitš, vanhukseni ovat sydämellisiä, vaatimattomia ihmisiä.

Johannes pysäytti hevosen ja hyppäsi ensimmäisenä kärryiltä. Portaille tuli talon emäntä Anna ja hänen jäljessään kiepsahtivat lapset Evert, Werner ja Anna.

Rahja esitteli vieraan:

— Konstantin Petrovitš Ivanov, tuttavani, lehtimies.

Lenin kätteli kaikkia hymyillen. Lapsille hän sanoi:

— En hoksannut tuoda mitään tuliaisia. Suokaa anteeksi. Minulla oli niin kova kiire. Tuon sitten seuraavalla kerralla.

Emäntä komensi lapsia:

— Nukkumaan, nukkumaan siitä, yönvalvojat!

Vieraalle hän ehdotti:

— Me lämmitimme tänään saunan. Matkan jälkeen olisi ehkä hyvä kylpeä.

Konstantin Petrovitš huudahti iloisena:

— Suurella mielihyvällä!

— Ensin pyydän kuitenkin pöytään. Syökää vähän. Matkahan oli pitkä, kai olette nälissänne...

— Syömään olemme aina valmiit, huudahti Rahja.— Kärryt tärisyttivät kauheasti. Vatsa vaatii tosiaankin jotain täydennystä. Mennään huuhtaisemaan kädet.

Kylmä vesi reipasti ja poisti väsymyksen.

Lyyli kehotti vierasta istumaan sohvalle, kaatoi kahvia ja siirsi lähemmäs lautasen, jolla oli karjalaisia piiraita. Ne olivat pehmeitä, hyvin paistuneita, pykäläreunaisia ja niin herkullisia, että suussa sulivat. Konstantin Petrovitš söi ja kiitteli:

— Kyllä on hyvää! Ihmeen maukkaita piirakoita. En ole milloinkaan syönyt mitään näin hyvää...

— Terveydeksenne, terveydeksenne. Maistakaapa rahkaa ja tätä äidin kirnuamaa voita, kehotteli Lyyli vierasta.

Tulijain illastaessa talon emäntä Anna otti esiin miehensä alusvaatteet ja ehdotti arastellen:

— Te kun olette tullut ilman mitään tavaroita, niin voisitte pukea nämä päällenne, ellette pane pahaksenne. Ne ovat tietysti kovin yksinkertaiset ja karkeatekoiset...

— Kyllä ne menettelevät! ehätti Rahja vieraan avuksi.— Konstantin Petrovitš on vaatimaton ihminen, vaikka onkin sangen kuu-

luisa lehtimies. Kunhan vain ovat puhtaat... Onko siellä riittävästi vettä?

— On! Ja keittiöstä voi ottaa kaiken varalta vielä lisää.

Sauna oli pieni ja puhdas ja eteinen oli tehty siistiksi pukuhuoneeksi. Nähtyään kattoon ripustetut vihreät vastat Vladimir Iljitš ilostui:

— Nyt saadaankin kylpeä ihan venäläiseen tapaan.

— Kuten näette, suomalaiset kylpevät myös, virkkoi Rahja hymyillen.— Tämä ei olekaan mikään Razliv...

— Kuvitelkaa, en edes muista, milloin olen kylpenyt viimeksi saunassa. Elämäni on ollut niin äärimmäisen kurjaa, paikasta toiseen kiertämistä.

— Älkää välittäkö! Kaikki käy vielä hyvin, naurahti Rahja.— Otamme oikein mojovat löylyt ja hankaamme toistemme selät niin kuin kuuluukin.

— Juuri niin. Niin kuin kuuluukin. Täydellisen keskinäisavun hengessä...

Saunasta miehet palasivat punakoina, tyytyväisinä ja hilpeinä.

— Riittikö löylyä? tiedusteli emäntä.— Tulkaa, niin näytän huoneenne.

— Kiitos, kiitos! sanoi Konstantin Petrovitš ja kumarsi.— Suokaa anteeksi, kun valvotimme teitä näin myöhään. Häiritsimme talon tapoja.

Emäntä oli varannut vieraan asunnoksi pienen lisärakennuksen, joka ennen oli ollut maitohuoneena. Seinänvierustalla oli sänky ja ikkunan luona pöytä ja kaksi tuolia.

— Kerrassaan mukava asunto, sanoi Konstantin Petrovitš.— Huone on aivan erillinen. Näin ollen en häiritse ketään.

— Eikä kukaan tule häiritsemään teidän työntekoanne. Sehän on tärkeintä. Hyvää yötä, Konstantin Petrovitš.

— Hyvää yötä, Anna Mihailovna.

Lenin meni pöydän luo ja koetteli käsillään pöytälevyä. Hän tarkasteli sitä hymyillen.

"Tehty lujaksi ja luotettavaksi. Kaikki on niin lujaa ja luotettavaa tässä erittäin vieraanvaraisessa talossa."

Lakanat olivat valkeita ja kahisivat miellyttävästi. Tuoksui niittykukille, vaikkei niitä huoneessa ollutkaan.

"Heinäpatja", ajatteli Lenin hymyillen. "Mikä autuus! Ensimmäinen kunnon vuode kaksi kuukautta kestäneen kulkurielämän aikana. Niinhän se on kuin sanotaan, että maailmassa tapaa aina hyviä ihmisiä."

...Eino Rahja hieroi huolestuneena jyskyttäviä ohimoitaan ja loi vihaisen silmäyksen herätyskelloon. Neljänneksen yli yhden eikä Lyyliä vain kuulunut, vaikka hän oli luvannut palata tänään viimeisellä junalla. Lyyli oli aina niin säntillinen ja piti sanansa... Olikohan jotain tapahtunut? Jospa oli päästy Leninin jäljille? Häntähän etsiskelivät parhaat etsivät. Iskupataljoonien upseerit ja Yrjönristin ritarit olivat vannoneet löytävänsä bolševikkien johtajan. Vala oli kiertänyt kaikkien mustasotnialaisten lehtien palstat.

Rahja kysyi pukkisängyssä makaavalta Voldemarilta ärtyisenä:

— Eikö Lyyli sanonut sinulle mitään lähtiessään?

— Sanoi palaavansa myöhään illalla. Ei ole nähtävästi ehtinyt viimeiseen junaan ja on jäänyt sinne Jalkalaan yöksi.

— Osaan minä itsekin arvailla. Nuku pois. Käänny seinään päin ja vetele hirsiä aamuun asti. Minä valvon vielä vähän aikaa.

— Käy sinäkin nukkumaan äläkä hermoile. Vaikka Lyyli onkin pieni, ei hän häviä. Huomenna juoksee suoraan junalta työhön.

Voldemar haukotteli, venyttelihe poikien tapaan kyynärpäät pystyssä ja sulki silmänsä.

Rahja otti hyllyltä repaleeksi luetun kirjan, Gontšarovin *Jyrkänteen* ja luki ensimmäisen sivun, mutta ei käsittänyt mitään. Hän yritti lukea sivun uudestaan ja huomasi kohta taas, etteivät ajatukset seuranneet luettavaa, vaan mielessä oli kaiken aikaa Lenin ja Lyyli.

Minkä vuoksi Lyyli ei ollut tänään palannut? Jospa rajavartiolaiset ja tullivirkailijat olivat kiinnittäneet huomiota siihen, että Lyyli kävi niin usein Jalkalassa, ja olivat alkaneet varjostaa häntä? Vaikka käyväthän jotkut kesäasukkaat joka päivä Terijoella. Tai jos urkkijain lauma oli päässyt Agafja Atamanovan* jäljille, kun tämä oli menossa Tatu Hiltusen asuntoon, ja pidätti hänet siellä Lyylin kanssa? Lyylillä saattoi olla mukanaan Leninin kirjeitä Keskuskomitealle tai artikkeleita *Proletari* lehteen, jotka hänen piti tuoda Krupskajalle.

Tällainen selitys tuntui Rahjasta kaikkein uskottavimmalta ja niin kammottavalta, että hän päätti lähteä heti paikalla tiedustelemaan Hiltuselta, oliko Lyyli käynyt tämän luona. Mutta pukiessaan päällysvaatteita Eino ehti muuttaa mielensä. Jos kohtauspaikka oli "palanut", niin lähi päivinä siellä ei saanut näyttäytyä. Sehän oli maanalaisen

---

* Nadežda Konstantinovna Krupskaja, V. I. Leninin puoliso, eli kesällä 1917 siestarjokelaisen työläisnaisen Agafja Atamanovan papereilla.

toiminnan alkeellisin sääntö. Asuntoon on jätetty väijytys ja sinne tulijat pidätetään. Ja ellei siellä oltu pidetty kotitarkastusta, niin olihan typerää häiritä Hiltusta keskellä yötä vain sen takia, ettei Lyyli ollut tullut kotiin.

Piti malttaa mielensä ja yrittää rauhoittua. Sanotaanhan että aamu iltaa viisaampi. Yhdeksän tai kymmenen tienoissa voi jo soittaa Lyylille työhön ja kaikki selviää. Työhön Lyylin ainakin piti mennä ajoissa.

Rahja paneutui vuoteelle täysissä pukimissa. Hän ryhtyi punnitsemaan asioita hätiköimättä ja tarkasti jokaista askeltaan siitä muistorikkaasta päivästä lähtien, jolloin he tulivat Razliv-järveltä Dibunyyn. Ehkä hän oli jossain toiminut liian innokkaasti, tehnyt huomaamattaan joitain virheitä, erehtynyt hieman laskelmissaan.

Uni keskeytti mahdollisen ilmitulon syiden levottomat etsiskelyt.

...Aamulla Rahja soitti Lyylin työpaikalle.

Kuulokkeen otti Lyylin kanssa työskentelevä konttorineitonen, joka tokaisi tyytymättömällä äänellä:

— Häntä ei ole täällä.

— Olkaa hyvä ja etsikää hänet. Tarvitsisin oikein kovin häntä, pyysi Rahja.

— Yritän etsiä, kantautui vihainen ääni.

Rahja nousi seisomaan ja puristi kuulokkeen tiukasti korvalleen. Viereisessä huoneessa helähtelivät väsyttävän yksitoikkoisesti helmitaulun nappulat. "Siellä lasketaan isäntien voittoja. Kylläpä ne yrittävätkin, mokomat kansliarotat", ajatteli Rahja yhä ärtyneempänä. "Ja mihin sekin etsijä oikein hävisi. Tai ehkei Lyyli olekaan työssä? Siksi häntä ei löydykään. Mitähän oikein on tapahtunut?"

Nyt kuului askeleita. Tuttua, nopeaa korkojen kopinaa. Taisi olla Lyyli.

— Lyyli? Oletko se sinä, Lyyli Parviainen? huusi Rahja puhelimeen.

— Olen. Mitä sinulle on tapahtunut?

— Voi hyvä luoja! Onko sinulla kaikki kunnossa? Ovatko kaikki elossa ja terveinä?

— Kaikki, kaikki, kaikki ovat terveitä, vastasi Lyyli iloisella äänellä. Sitten hän huoahti ja sanoi suomeksi: — Älä huuda niin kamalasti. Kotona kerron kaiken.

Rahja olisi halunnut kysyä, miksei Lyyli ollut tullut illalla, mutta keskusteluun puuttui ankara puhelinneiti sanoen metallille kalskahtavalla äänellä:

— Saksaa on kielletty puhumasta. Katkaisen puhelun.

Rahja sätti neitiä venäjäksi ja laski lämpöisen kuulokkeen hellävaroen paikalleen. Hän istuutui pöydän ääreen ja kämmeniään hieroen

ajatteli pahoillaan: "Mikähän minua oikein vaivaa? Olen ihan tolaltani. Huusin sillä tavalla. Se ei kelpaa mihinkään. Ei sellainen miehelle sovi."

Eino ryhtyi selailemaan papereita kiireellisten asioiden kansiosta ja yritti lukea niitä, mutta ei voinut millään keskittyä. Niiden sisältö tuntui niin kovin mitättömältä verrattuna siihen järisyttävään iloon, joka oli helähdellyt puhelimen kuulokkeessa: "Kaikki, kaikki, kaikki ovat terveitä!" Siis Jalkalassa ei ole mitään pahaa tapahtunut. Vladimir Iljitš on nähtävästi matkustanut rajalta kauemmas Suomeen, missä on turvallisempaa.

Rahja sulki kansion, työnsi sen pöytälaatikkoon ja katsahti kelloon. Miten aika matelikaan! Ei olisi haluttanut käydä käsiksi mihinkään työhön. Mutta ei voinut lähteä poiskaan. Tehtaan isäntä oli hiljattain huomauttanut tyytymättömänä:

— Näen teitä nykyään kovin harvoin toimessa, Eino Abramovitš. Missä te oikein kuljeskelette? Mitä se merkitsee?

— Minähän hyppään tehtaalta tehtaalle. Käytän hyväksi vanhoja tuttavuuksiani. Yritän hankkia mitä meiltä puuttuu...

— Niin, valitettavasti meiltä puuttuu yhtä ja toista varastosta.

"Pitää näyttäytyä isännälle ja työmiehille", päätti Rahja ja meni kiirehtimättä työosastoon.

Rahja lähti tehtaalta puolta tuntia ennen työpäivän päättymistä. Hän pistäytyi kotimatkallaan kauppias Jelisejevin komeassa kaupassa, osti makkaraa, juustoa, makeisia ja keksiä ja lähti Pietarinpuolelle Pevtšeskinkadulle.

Lyyli oli kotona. Nähtyään monet kääröt ja paketit hän oli ihmeissään:

— Oletko saanut tilin tai voittanut arpajaisissa?

— Tunnen olevani tänään kuin päivänsankari. Eilen olin tulla hulluksi ikävästä. Tiedätkö mitä kaikkea kuvittelinkaan! En ummistanut silmääni miltei koko yönä...

— Sehän on hyvä! Olen oikein mielissäni...

— Mitä iloitsemista siinä on, pikku tyhmyri?

— Nyt sait kokea, miltä tuntuu odottaa, kun odotettava ei tule. Minähän seisoin kolme yötä ikkunassa Kalskeen asunnossa. Olin nääntyä tuskasta. Mutta sinä et sitä edes huomannut. Sinulta ei löytynyt silloin edes sydämellistä sanaa.

— Syyllinen olen, Lyyli, mutta parannan tapani. Suutelen nyt sinua ja saan sitten kai anteeksi. Silloin siihen ei ollut aikaa ja eihän se ollut oikein sopivaa vieraiden ihmisten aikana.

— Ja nyt sitten on sopivaa, naurahti Lyyli.— Kylläpä olet kekseliäs...

— Nyt olemme siis sujut. Riittää tästä, kerro matkoistasi ja Konstantin Petrovitšista, älä kiusaa minua enempää.

— Heti paikalla. Keitän vain kahvin...

— Kahvi ehtii sittenkin. Minulla ei ole nälkä.

— Sinä olet istunut siellä konttorissasi, mutta minä olen juoksennellut. Jalkoja aivan pakottaa... Älä nyt rypistele kulmiasi, kahvi tulee tuossa tuokiossa.

Ja niin tulikin. Sillä välin kun Rahja vaihtoi kenkänsä kotitossuihin ja peseytyi, Lyylin näppärät kädet ehtivät laittaa kahvin ja kattaa pöydän.

— Nyt voi kertoa ja haukata samalla. Istu pöytään, marttyyri... No niin, eilen menin työn jälkeen Hiltuselle...

— Kerro ensin siitä edellisestä matkastasi...

— Hyvä on. Se edellinen matka oli miltei samanlainen kuin tämäkin. Konstantin Petrovitš antoi minulle kuusi tällaista, suunnilleen puolen vihkonlehden levyistä paperiarkkia. Ne oli sidottu yhteen ja kirjoitettu täyteen joitain numeroita, murtolukuja ja vieraskielisiä sanoja. Konstantin Petrovitš sanoi tiukasti: "Älkää vain kadottako ja yrittäkää viedä viivyttelemättä perille." Seisoin kuin mykkä ja ajattelin vain, mihin voisin ne salaiset paperit piilottaa. Hän aivan kuin arvasi ajatukseni ja kysyi: "Mitä teillä on kädessänne?" Vastasin: "Tämä on meidän kirjailijamme Aleksis Kiven romaani *Seitsemän veljestä*." Konstantin Petrovitš neuvoi minua hymyillen: "Pankaa nuo muistiinpanoni kirjan lehtien väliin, olkoot ne kirjanmerkkinä. Kenenkään mieleenkään ei voi juolahtaa, että ne olisivat joitain erikoisia... kapinahenkisiä papereita."

Niin teinkin. Kiitin häntä, toivotin kaikkea hyvää, nousin kärryille ja niin lähdettiin asemalle. Tiedäthän, miten meidän tiellä tärisyttää, istuin pehmeillä heinillä kuin piikkisian päällä ja haudoin kaiken aikaa mielessäni, etten vain kadottaisi niitä salaisia papereita. Puristin kirjaa kylkeäni vasten ja katsahdin vähän väliä lehtien välistä pilkistävään paperin reunaan. Isäkin huomasi sen ja nauroi: "Mitä sinä sitä päätäsi kaiken aikaa pyörität? Lähtee vielä sijoiltaan." En tietysti ryhtynyt mitään selittelemään...

— Hän varmaan kuitenkin arvasi. Se ukko kyllä haistaa asiat, sanoi Rahja.— Konstantin Petrovitš on koko elämänsä ajan ollut maanalaisessa toiminnassa ja hänet oli naamioitu hyvin ja esiteltiin niin kuin kuului, mutta isäsi arvasi heti seuraavana päivänä, että hän on Lenin. Arvasi ihan kuin joku Sherlock Holmes.

— Asemalle pääsimme ilman kommelluksia. Nousin junaan ja avasin kirjan, mutta en voinut lukea, katselin vain sitä kirjanmerkkiä. Sitten mieleeni juolahti: "Jospa toiset matkustajat huomaavat, että luen

puoli tuntia yhtä ja samaa sivua." Aloin käännellä hiljakseen lehtiä, mutta en voinut hellittää katsettani niistä numeroiduista arkeista. Rauhoituin vasta kun sain ne annetuksi Nadežda Konstantinovnan käsiin, ja heti tuli niin helppo olla. Ehdin jo moittia itseäni senkin seitsemän kertaa.

— Se johtuu siitä, ettet ole vielä tottunut. Mutta reipas tyttö sinä olet, Lyyli, se täytyy sanoa. Entä mitä sinulle eilen tapahtui?

— Eilinen päivä oli kerrassaan kovaonninen. Halusin ensinnäkin lähteä työstä hieman aikaisemmin, mutta ei laskettu. Kun sitten vihdoin pääsin, riensin suoraa päätä Isolle Posadskajakadulle. Jyskytin ovea, mutta kukaan ei avannut. Hakkasin niin että käteni oli kipeänä. Viereisestä ovesta kurkisti nainen ja sanoi: "Hän varmaan seisoo jonossa, tulkaa minun luokseni odottamaan." Mutta enhän voinut mennä, kun Nadežda Konstantinovna saattoi tulla hetkellä millä tahansa. Kiitin naista ja lähdin ulos. Kuljin ja kiertelin ulko-ovea kuin kilipukki narussa. Vilkuilin kaiken aikaa kelloa, etten vain myöhästyisi junasta. Vihdoin Hiltunen ilmaantui. Tuli väsyneenä ja kiukkuisena ja ryhtyi heti keittämään jotain juuria. Istuin ja tähyilin kaiken aikaa ikkunasta, eikö Nadežda Konstantinovna tule. En tiedä, miten kauan siinä oikein istuinkaan. Huoneessa oli kauhean kuuma, ilma aivan tuntui loppuvan. Päätin lähteä ulos ja odottaa portaikossa. Ja ovessa tulimme vastakkain Nadežda Konstantinovnan kanssa. Otin häneltä paketin, sanoin vain: "Minulla on jo kiire, tavataan täällä huomenna kello neljältä iltapäivällä" ja lähdin juoksemaan asemalle.

Terijoella minua oli Edvard vastassa. Nousimme kärryille. Hoputin häntä kaiken aikaa: "Aja nopeammin, aja nopeammin." Ja Edvard kun huitaisi piiskallaan, niin Tähti lähti laukkaamaan, että kärryt vain kallistelivat kuopissa puolelta toiselle. Aloin jo itsekseni pelätä, kunhan en putoaisi kärryiltä.

Tultiin kuitenkin onnellisesti perille. Panin jo kaukaa merkille, että vieraan huone oli pimeänä. Missä Konstantin Petrovitš oli? Kotiin juostessani mielessä pyöri: "Niinköhän hän on matkustanut, etten enää näe?" Portailla näin äidin ja kolme outoa miestä. Menimme sisälle. Kysyin: "Missä Konstantin Petrovitš on?" Äiti ei virkkanut mitään, hymyili vain ja kohautteli harteitaan. Samassa kuulin takaani tutun äänen: "Kylläpä olette tullut ylpeäksi, Lyyli Petrovna, kun ette enää tunnekaan." Käännähdin — enkä ollut uskoa silmiäni. Edessäni seisoi punapartainen, punaposkinen mies silmälasit nenällään. Päässään hänellä oli musta huopahattu,— näytti isän hatulta. Hän muistutti oikein kovasti suomalaista pastoria. Huudahdin: "Konstantin Petrovitš, voi minkä näköinen teistä on tehty! Voisitte mennä vaikka suoraan näyttämölle." Konstantin Petrovitš vain naureskeli:

"Nämä toverit Kallio ja Kuusela tekivät parhaansa. Todistivat näyttelijälahjansa sataprosenttisesti. Toitteko paketin?" Ojensin Konstantin Petrovitšille käärön, hän antoi minulle vielä lisää niitä salaisia arkkeja ja paksun sinikantisen vihkon, jonka olit ostanut hänelle. Konstantin Petrovitš vei minut syrjemmälle ja pyysi: "Antakaa kaikki nämä omakätisesti Nadežda Konstantinovnalle. Kiittäkää minun nimissäni vanhuksianne ja toveri Rahijaa."

— Niin, niin, hän sanoo minua aina Rahijaksi. Ja tuntuu vähän epämukavalta oikaistakin häntä...

— Konstantin Petrovitš suuteli äitiä ja hyvästeli isää kädestä pitäen. Junan lähtöön jäi enää vähän aikaa. Päätimme soutaa veneellä Kaukjärven yli ja mennä lyhintä tietä Terijoelle. Edvard ryhtyi soutamaan. Oli tyyni ja lämmin ilta. Kaikki laskivat leikkiä ja naureskelivat, mutta minun mieleni oli haikea. Hautausmaan luona polulla Konstantin Petrovitš sanoi minulle: "Suurkiitos kaikesta. Teillä on täällä ihanaa. Ehkä pääsemme piakkoin tulemaan Nadeždan kanssa teille kyläilemään. Mutta näkemiin toistaiseksi — Pietarissa sitten tavataan. Vallankumouksen jälkeen." Kuljin muutaman askeleen hänen vierellään ja sanoin: "Tulkaa, tulkaa ehdottomasti, Konstantin Petrovitš." Hän kätteli minua hyvästiksi ja virkkoi: "Palatkaa nyt takaisin, ettei herttaisten vanhustenne tarvitsisi olla huolissaan." Jäin seisomaan ja katsoin kun he häipyivät pimeyteen. Pahoittelin mielessäni, miksi he veivät Konstantin Petrovitšin meiltä pois. Olihan hänen niin hyvä työskennellä meillä. Tänä aikana hän kirjoitti paljon...

— Nyt hän on varmaan jo Helsingissä. Mitenkähän hän on järjestynyt uudella paikalla?

— Varmasti hyvin. Häneltä käy kaikki aina hyvin. Muistatko niin kuin meilläkin: heti kynnyksen yli astuttuaan hän oli jo kaikkien kanssa tuttava ja kaikkien ystävä. Sekä vanhukset että lapset olivat häneen ihastuneet. Ihmeellisen sydämellinen ja osaaottavainen ihminen...

■ Viivyttelemättä täytäntöönpantava

...Eino nousi ensimmäisenä pöydästä, kumarsi juhlallisen jäykästi ja kiitti anoppiaan maukkaasta ateriasta.

Anna Mihailovna, joka oli tullut Jalkalasta kaupunkiin ostoksille, heristi tyttärelleen sormea ja sanoi ankarana:

— Te ette milloinkaan syö kunnollisesti, haukkaatte vain välipaloja. Aina teillä on olevinaan kiire. Katso miten laihaksi miehesi on käynyt — ei ole muuta kuin luut ja isot viikset.

Rahja aikoi väittää vastaan, mutta samassa ovelta kuului hiljainen, arka naputus.

— Sieltä tulee sinun vieraitasi. Joku nainen, virkkoi hän hiljaa Lyylille, puki puvuntakin ylleen ja kehotti kovalla äänellä:

— Sisään, sisään, olkaa hyvä!

Huoneeseen astui nainen melko kuluneessa, kuosiltaan vanhanaikaisessa plyyšitakissa. Valkoinen liina oli solmittu niskaan niin että se muistutti turbaania. Kasvoista ja laahustavasta käynnistä päätellen nainen oli kovin väsynyt, hänen oli vaikea pysytellä pystyssä.

— Agafja Atamanova! Nadežda Konstantinovna! huudahtivat Eino ja Lyyli ihmeissään miltei yhteen ääneen. He katsahtivat hämmentyneinä toisiinsa yrittäen arvata, mikä oli tuonut rakkaan vieraan heidän pieneen kotiinsa ja pitäisikö iloita vai valmistautua kuulemaan surullista viestiä.

— Konstantin Petrovitš lähetti teille terveisiä, sanoi Krupskaja hiljaa.

— Kiitos! Erittäin mieluista. Riisukaa toki takkinne ja istukaa pöytään. Haukkaatte jotain matkan jälkeen.

— Kiitos paljon. Minulla on kova kiire. Toin teille kirjelapun Konstantin Petrovitšilta.

— Niinkö? Mistä te sen saitte?

— Olen juuri tulossa hänen luotaan.

— Yksinkö?.. Kuinka rohkenittekaan... Niin vaikealle matkalle. Sehän on kovin vaarallista.

— Eihän tämä ole ensimmäistä kertaa.

Nadežda Konstantinovna vaipui uupuneena tuolille, veti jostain vaatetuksestaan huomaamatta kapean rypistyneen paperisuikaleen ja ojensi sen Rahjalle. Eino avasi lapun kiireesti, silitti sen kämmenellään ja heti ensimmäisestä sanasta "Rahija", jossa oli niin luonteenomainen piste i-kirjaimen päällä, tunsi Leninin käsialan. Hän luki nuo kaksi selvästi kirjoitettua riviä kolmeen kertaan ennen kuin ymmärsi niiden sisällön. Rahja toisti itsekseen "viivyttelemättä täytäntöönpantava", siirsi tuolinsa aivan vieraan vierelle ja tiedusteli:

— Voisitteko osoittaa edes lähimain... purjehdukseni suunnan?

— Konstantin Petrovitš käski piirtää hyvin tarkan kartan siitä Viipurin kolkasta ja selostaa teille kaiken aivan juurta jaksain.

— Se ei kai liene tarpeellista. Olen ollut aikoinani Viipurissa työn haussa. Sanokaa vain, kenen luona hän on.

— Aleksanterinkadulla, talo numero viisitoista. Punakattoinen puutalo. Latukan luona...

— Muuta en tarvitsekaan! huudahti Rahja.— Juho Latukan minä tunnen hyvin. Hän on *Työ* lehden toimittaja. Teidän ei pidä olla yhtään

huolissanne, kaikki käy ihan prikulleen. Minulle Konstantin Petrovitšin sana on laki.

— Vladimir puhui teistä oikein lämpimästi. Sanoi teitä luotettavaksi toveriksi, joka ansaitsee täydellistä luottamusta.

— Eihän toki, mitä te nyt... Nadežda Konstantinovna, anteeksi, toveri Atamanova. En ole sellaista lausuntoa vielä ansainnut. Katsotaan nuo sananne ikään kuin ennakoksi. Arvelen kuitenkin hetken niin vakavaksi, että minua ihan heiluttaa kuin myrskytuulessa. Ukon maanalaisista asioista on huolehtinut Schottmann. Keskuskomitea on antanut sen hänen tehtäväkseen...

— Vladimirilla on nähtävästi omat ajatuksensa liikkumisestaan. Hän kertoo teille kyllä kaiken paikan päällä. En voi muuta kuin toivottaa onnellista matkaa. Milloin saan odottaa teitä Udelnajan asemalla?

Rahja siveli karkealla kämmenellä korkeaa otsaansa ja harvenneita hiuksiaan, hieroi laihaa kaulaansa, mutta ei voinut keksiä mitä sanoisi. Äänettömyys kävi painostavaksi. Vihdoin Rahja päätti:

— Minun pitää neuvotella apulaiseni Hugo Jalavan kanssa. Voin sanoa tarkan ajan vasta huomenaamuna. Mistä voin teidät löytää?

— Tulkaa mihin aikaan teille vain sopii Lesnajan — Udelnajan duumaan kansanvalistusosastolle.

— Hyvä on. Olen luonanne kello kymmeneltä. Haluatte varmaan lähettää jonkin paketin?

— Hän sanoi, etten lähettäisi mitään... muuta kuin yhteysmiehen. Hän ikävöi kovasti Pietariin ja kiireellisiin tehtäviin. Kaikki taisikin nyt tulla selväksi. Luotan teihin, Eino Abramovitš.

Nadežda Konstantinovna nousi. Rahja puristi hänen pientä tarmokasta kättään hyvästiksi, mutta virkkoi samassa:

— Mitä oikein teenkään! Anteeksi, olen vähän sekaisin. Lähden teitä ehdottomasti saattamaan.

— Meidän ei pidä kulkea yhdessä, virkkoi Nadežda Konstantinovna hymyillen.— Hänen majesteettinsa Konspiraatio ei sitä salli...

— Hyvä on. Saatan teidät ulko-ovelle. Siellä voitte mennä edelle ja minä seuraan teitä vaikkapa raitiopysäkille. Sitten lähden Jalavalle. Viivyttelemättä, niin kuin Konstantin Petrovitšilla on tapana sanoa.

— Juuri niin — viivyttelemättä, korosti Nadežda Konstantinovna.— Nyt pitää kaikki tehdä viivyttelemättä.

Rahja pukeutui nopeasti ja sanoi Lyylille:

— Saatan ehkä viipyä Jalavalla.

Rahja ja vieras lähtivät. Katulyhdyt tuikkivat etäisinä himmeinä tähtinä. Puista pudonneet lehdet kahisivat jalkain alla. Ankara, kolkko

syksy mateli sakean sumun suojassa sodan ja nälän näännyttämään kaupunkiin.

Eino Rahja katsoi hellittämättä edessä kulkevan Nadežda Konstantinovnan valkoista pääliinaa, jonka tämä oli sitonut kuin työläisnaiset, ja ajatteli, että vapaaehtoiset urkkijat olisivat saattaneet tuntea Nadežda Konstantinovnan, ryhtyä häntä varjostamaan ja pidättää yhdessä Leninin kanssa. Olihan Nadežda Konstantinovnalla niin luonteenomaiset, ensi silmäykseltä mieleen painuvat kasvot. Mitä miehuutta ja itsehillintää vaadittiinkaan, että voi Valkeasaaressa läpäistä Agafja Atamanovan papereilla kahteen kertaan tiukan ja huolellisen tarkastuksen ja suomen kieltä taitamattomana etsiä tuntemattomasta kaupungista illegaalisena piilevän Vladimir Iljitšin. Ulkonäöltään aivan tavallinen, voisipa sanoa hento nainen, mutta mikä tahdonvoima hänessä piilee, miten lujaluontoinen hän on.

Rahja seisoskeli pysäkillä parisen minuuttia, kunnes raitiovaunu tuli. Nadežda Konstantinovna nousi vaunuun ja istuutui ikkunan ääreen.

Rahja meni kadun toiselle puolelle ja lähti seuraavalla raitiovaunulla Suomen asemalle. Harkitessaan Leninin tulon suunnitelmaa hän pahoitteli, ettei Aleksander Schottmann ollut kaupungissa. Tämä oli matkustanut puolueen Keskuskomitean toimeksiannosta Ufaan. Hänen kanssaan olisi ollut nyt hyvä neuvotella. Olihan tehtävä erittäin salainen ja tavattoman vastuullinen.

Rahja laskeutui raitiovaunusta Suomen asemalla, kulki Lesnoita pitkin ja kääntyi oikealle, Lomanskin poikkikadulle. Totuttuun tapaansa hän silmäili ympärilleen ja kun ei nähnyt ketään pujahti talon n:o 4-b pihalle. Hän nousi kolmanteen kerrokseen ja koputti 29. asunnon ovelle. Oven avasi Jalavan vaimo Lyyli, joka sanoi heti:

— Hugo ei ole vielä tullut työstä.

— Hyvää iltaa, emäntä. Ei mitään, minä istun ja odotan.

Rahja meni sisälle, riisui kehotusta odottamatta päällystakin, ripusti sen naulaan ja istuutui katetun pöydän ääreen.

— Osasitpa tulla oikeaan aikaan, hymähti emäntä.

— Älä pelästy, nauroi Rahja.— Tulen suoraan ruokapöydästä. Mutta missä se vakava mies Jalava oikein vetelehtii? Kunhan ei olisi hankkinut itselleen sydänkäpystä?

— Kyllä sinä olet aika kielenpieksäjä. Ei minun mieheni olekaan sellainen kuin sinä, hän tekee työtä eikä maleksi.

— Minähän lasken leikkiä. Halusin saada sinut vähän iloisemmalle tuulelle, mutta ei tullut mitään.

Rahja katsahti kauniilla puuleikkauksilla koristettuun seinäkelloon ja ajatteli huolestuneena: ”Nyt on jo noin myöhä, kunhan ei Jalavalle

vain olisi jotain tapahtunut. Kaupungissa on nykyään ollut tuhkatiheään ryöstöjä ja murhia. Ja saattaahan työssäkin sattua tapaturma. Kuka voisi korvata Jalavan? Kuka rohkenisi tuoda Pietariin miehen, jota Väliaikainen hallitus niin kauheasti pelkää?"

Rahja huomasi, että talon emäntä oli myös kovin levoton, katsahti tuon tuosta kelloa, kuulosteli ääniä eikä tiennyt mitä olisi tehnyt. Rahja nousi ja meni ikkunan ääreen. Ei näkynyt mitään. Olisivat laittaneet edes jonkinlaisen, vaikkapa himmeän lyhdyn.

Kova koputus oveen sai hänet poistumaan ikkunan luota. Emäntä huoahti helpotuksesta:

— Hugo! Se on hänen koputuksensa.

Sisään astui Jalava. Hänen väsyneillä, pyöreähköillä kasvoillaan oli konerasvan läikkiä. Rahjan huomattuaan hän virkkoi hymyillen:

— Oho, meillähän onkin tärkeä vieras. Mutta miksi te olette noin happamen näköisiä? Mitä on tapahtunut?

— Olemme olleet huolissamme sinun takiasi. Onhan jo kahdestoista tunti...

— Minulla on kaikki kunnossa. Mene kamariin, Eino. Peseydyn nopeasti ja puhutaan sitten...

Huone oli sisustettu huokealla, mutta mukavalla ja kauniilla Suomesta tuodulla kalustolla. Seinillä oli tunnettujen suomalaisten taidemaalarien tauluja.

"Hyvät olot", hymähti Rahja. "Paremmat kuin minun. Vaikka onhan se ymmärrettävääkin — on kaiken aikaa ollut samassa paikassa."

Jalava tuli kamariin ja kysyi:

— Mitä apua minulta tarvitaan?

— Ukko pitää tuoda takaisin. Ajatko huomenna Viipuriin?

— Työskentelen esikaupunkilinjalla. Vain Raivolaan asti.

— Huono juttu. Vaikka maltapa... Voimmehan me muuttaa junaa. Neuvo vain, millä junalla meidän pitäisi lähteä Viipurista, että ehtisimme sinun viimeiseen junaasi.

Jalava mietti hetkisen, otti taskustaan muistikirjansa, selaili sitä ja sanoi:

— Tulkaa varmuuden vuoksi junalla n:o 26. Se lähtee kello kahdeksalta illalla. Ehditte hyvin.

— Niin siis sovitaankin. Olen varma, että tälläkin kertaa teet parhaasi.

— Kaikki sujuu hyvin, virkkoi Jalava hymyillen. — Minulla on hyvä muisti.

— Mihin aikaan suunnilleen olemme Pietarissa?

— Kello kaksi kaksikymmentä. Missä jäätte pois?

— Udelnajan asemalla. Pidätä siinä vähän junaa. Kiitos sinulle, Hugo!

— Raivolassa siis tavataan.

Seuraavana aamuna Rahja soitti työpaikalleen ja sanoi johtajalle menevänsä Viipurinpuolelle "mouruamaan tilauksia tehtaalle". Sitten hän lähti kaikessa rauhassa Lesnajalle. Rahja toimitti asiansa Krupskajalle ja riensi suoraa päätä Suomen asemalle.

Viiden tunnin kuluttua Rahja oli jo Viipurissa.

Muistaen opetuksen, jonka oli saanut Vladimir Iljitšiltä Razliv-järveltä Dibunyyn tultaessa, Rahja meni ensiksi odotussaliin, kirjoitti muistiin junien aikataulun, tarkasti kellonsa aseman kellon mukaan ja lähti rauhallisella omallatunnolla etsimään Latukan taloa.

Syksy oli jo kullannut puut Aleksanterinkadulla. Salakkalahden puistikossa käyskenteli hienosti pukeutuneita ihmisiä, varmaan matkailijoita, ihaillen pää kenossa Pietisen kuusikerroksisen talon erikoista rakennustaiteellista asua.

Aleksanterin- ja Torkkelinkadun kulmauksessa Rahja näki sotilaita ja heti tuli mieleen huolestuttava ajatus: "Mitä he oikein tekevät? Onkohan ratsia käynnissä?"

Rahja meni ryhmän luo ja jäi kuuntelemaan.

Hän sai selville, että sotilaat väittelivät siinä, palataanko kasarmiin vai mennäänkö esplanadille kuuntelemaan kaupungin torvisoittokuntaa. Pörhistelevästä nuoresta vänrikistä aliupseerit ja sotilaat eivät välittäneet vähääkään.

Rauhoituttuaan Rahja jatkoi matkaa katsellen tarkkaavaisena taloja.

Pienehkön peltikattoisen puutalon luona Eino hidasti askeleitaan ja vilkaisi taakseen. Hänen jäljessään tuli kaksi miestä, joilla oli harmaat päällystakit ja huopahatut. Kulkijat näyttivät Rahjasta epäilyttäviltä ja hän päätti laskea miehet ohitseen. Hän asteli verkalleen ja kuulosteli. Äkkiä askeleet lakkasivat kuulumasta. Kulkijat olivat nähtävästi menneet johonkin taloon. Rahja kulki aivan kadun päähän, seisoskeli vähän aikaa ja tarkasteli kiirehtimättä ympärilleen. Mitään epäilyttävää ei näkynyt. Hän oli hiljaisella työläiskaupunginosan kadulla. Rahja päätti kuitenkin tarkastaa vielä kerran, ettei hänen jälkeensä ollut lyöttäytynyt kyttää. Hän käveli Aleksanterinkatua ja sitten samaan suuntaan kulkevaa Possenkatua pitkin. Vasta saatuaan varmuuden, ettei ketään ollut hänen kintereillään, Rahja päätti mennä taloon n:o 15. Hän koputti ovelle ja kuunteli. Oli aivan hiljaista. Hän löi kolme kertaa nyrkillään oveen.

Nainen, jolla oli yllään harmaa villapusero, raotti hieman ovea. Rahja sanoi:

— Konstantin Petrovitšille terveisiä Agafja Atamanovalta.

Nainen kohautti harteitaan ja pudisti ihmettelevän näköisenä päätään.

Silloin Rahja toisti tunnussanat uudestaan, lausuen jokaisen sanan selvästi ja ilmeikkäästi.

Hän ei taaskaan saanut mitään vastausta.

"Onko tuo nainen mykkä vai eikö hän ymmärrä venäjää", ajatteli Rahja huolestuneena ja sanoi saman lauseen suomeksi.

Naisen kasvoille nousi tumma puna. Hän vetäisi kiivaasti ovea kiinni, mutta juuri sillä hetkellä Lenin tuli siihen.

— Teitähän minä tarvitsenkin! ilostui Rahja ja pujahti nopeasti eteiseen.

Vladimir Iljitš laski kätensä Rahjan harteille, veti hänet puoleensa ja sanoi lempeästi hymyillen:

— Suuri kiitos! Suuren suuri kiitos että tulitte, hyvä Eino Abramovitš. Näen ettette osannut odottaa niin ynseää vastaanottoa. Älkää välittäkö. Hän on emännän sisar. Astukaa sisään tänne turvapaikkaani. Kertokaa kuulumiset.

Pöydällä oli avoinna kirjoja, jotka oli viivattu sinisellä ja punaisella kynällä, sanomalehtiä ja paperiarkkeja.

"Hän on työskennellyt. Nousi varmaan juuri pöydän äärestä", ajatteli Rahja. "Täällä hänen nähtävästi onkin parempi kuin Jalkalassa. Kirjoja ja lehtiä on aina saatavissa."

Vladimir Iljitš paineli peruukkia ohimoilta, osoitti tuolia ja kysyi:

— Miten Nadežda Konstantinovna voi? Onko hänellä siellä kaikki kunnossa?

— Hyvin hän voi. Ei ainakaan valittanut. Näin häntä tänä aamuna Lesnajan — Udelnajan duumassa. Hän oli levähtänyt ja näytti virkeältä ja terveeltä.

— Eikö hän puhunut teille mitään eräistä faktoreista?

Rahja katsoi Leninin käsiä, jotka kokoilivat käsikirjoitusliuskoja, hänen tiukasti puristettuja huuliaan ja siristettyjä silmiään. Mitä faktoreita hän mahtoi tarkoittaa? Kun ei vain tulisi pamautetuksi jotain typerää.

— Mitä, mitä? hoputti Iljitš.

Rahja huokasi raskaasti.

— Tärkein faktori on täällä minun taskussani — revolveri nimittäin. Mutta se on kovin vähän. Matka on kuitenkin vaarallinen.

— Eikö Schottmann sanonut teille mitään?

— En puhellut kenenkään kanssa. Ei ollut aikaa. Tehän kirjoititte, että "viivyttelemättä täytäntöönpantava"...

— Te ette siis neuvotellut kenenkään kanssa, virkkoi Lenin hyvin mietteliäänä, Rahjaan katsomatta.— Ehkä niin onkin parempi. Matkustetaan!

Hän otti liivintaskustaan kellon ja kysyi:

— Miten paljon meillä on aikaa käytettävissämme?

Rahjakin veti esiin kellonsa.

— Riippuu siitä millä junalla matkustamme. Voimme matkustaa kello kahdeksalta tai kello kymmeneltä.

— Päättäkää itse, toveri Rahija. Te, vain te yksin olette nyt vastuussa matkasta. Oletteko laatinut suunnitelman?

— Eilisestä illasta lähtien en ole muuta ajatellutkaan.

Rahja kertoi Vladimir Iljitšille matkavalmisteluista.

— Arvostelusta oli näin ollen teille hyötyä, sanoi Lenin hymyillen.— Siis kaikki sujuu hyvin, kuten ystävämme Jalava sanoo.

— Luulen että kaikki sujuu hyvin.

— Entä mitä olemme jättäneet huomioimatta? Mitä ette vielä ehtinyt tehdä?

Rahja mietti hetkisen ja sanoi varmana:

— Junien aikataulu on taskussani. Kelloni olen tarkistanut aseman kellon mukaan. Vain lippuja en ole vielä ostanut. Menen nyt ostamaan ne: teille Raivolaan ja itselleni Pietariin asti. Otan liput kahdenteenkymmenenteen kuudenteen junaan. Parempi on vähän odottaa kuin tulla nipin napin.

— Aivan oikein. Viisasta puhetta on mieluista kuunnella. Etsin heti rahaa.

— Älkää vaivautuko. Tulen perimään velat sitten vallankumouksen jälkeen, nauroi Rahja ja pani hatun päähänsä.— Palaan tunnin kuluttua ja koputan kolme kertaa. Avatkaa ovi itse. En oikein luota siihen emäntään.

— Isäntä ja emäntä ovat mainioita ihmisiä eikä heihin ole tarttunut herkkäuskoisuuden kulkutauti. Pyydän teitä olemaan kadulla liikkuessanne äärimmäisen varovainen, Eino Abramovitš.

Lenin saattoi Rahjan eteiseen ja sulki oven hänen jälkeensä.

Ulkona pikkupojat olivat kovassa touhussa yrittäen saada leijan nousemaan ilmaan, mutta tuuli oli niin heikko, ettei se pystynyt nostamaan kömpelötekoisen leijan pitkää painavaa pyrstöä. Rahjan teki mieli sanoa noille ymmällään oleville "mestareille", että tuon "ilmapurjehduslaitteen" rakennetta piti keventää, mutta hän ei rohjennut pysähtyä hetkeksikään. Aleksanterinkatua kulkiessaan Eino vilkaisi muutaman kerran taakseen, mutta ei nähnyt mitään epäilyttävää.

Lippujen ostossa Rahjalla ei ollut hankaluuksia. Hän tarkasteli odotussalissa istuvia matkustajia. Matkaseura näytti sopivalta — enim-

mäkseen työläisiä ja talonpoikaisväkeä. Penkeillä istui muutamia sotilaita ja matruuseja, nähtävästi lomalaisia. Rahja pistäytyi asemaravintolaan. Siellä oli ensimmäisen luokan matkustajia ja upseereja aikaansa tappamassa. Ilmassa leijui vodkan ja juuston lemu. Nuoret vänrikit väittelivät ikkunan luona jostain kiivaasti. Rahja päätti ottaa selville, mikä oli saanut heidät niin tyytymättömiksi. Hän meni myyntipöydän luo ja osti kaksi naulaa palvattua makkaraa ja naulan hollantilaista juustoa kuunnellen samalla väittelyä. Hän hätkähti kuullessaan selvästi sanan "Lenin" ja ajatteli: "Pitää viivytellä vähän. Ehkä he ovat juuri niitä, jotka ovat vannoneet ottavansa bolševikkien johtajan kiinni." Eino pyysi punnitsemaan vielä kolmea eri lajia makeisia ja siirtyi huomaamatta lähemmäs väittelijöitä. Nyt hän saattoi erottaa jo kokonaisia lauseita. Vänrikit pohtivat kysymystä, tarvitseeko Venäjä esiparlamentin vai tullaanko ilman sitä toimeen. Rahja rauhoittui hieman, pyysi käärimään ostokset yhteen pakettiin ja lähti Aleksanterinkadulle.

Lähimmän lyhtypylvään alla hän katsahti kelloonsa ja totesi harmistuneena viipyneensä kauemmin kuin oli määrä. Rahja lähti menemään nopeammin. Vasta talon n:o 15 kohdalla hän katsahti ympärilleen ja oli mielissään, kun ketään ei näkynyt.

Oven avasi pikkupoika. Hän oli Latukan poika Viljam, sen painavan leijan omistaja. Poika tervehti suomeksi ja muistutti:

— Konstantin Petrovitš odottaa teitä.

Rahja naputti hiljaa ovelle ja kuuli kehotuksen:

— Astukaa sisään ja selostakaa, missä viivyitte näin kauan.

— En osannut laskea aikaa oikein, Konstantin Petrovitš. Asemalla nuuskin liian kauan matkustajien, mahdollisten matkakumppaniemme mielialoja. Eihän tiedustelu ole koskaan haitaksi. Ainakaan mitä upseereihin tulee.

— Ja mitä onnistuitte nuuskimaan?

— Käsitättekö, kaikki, kirjaimellisesti kaikki ovat nyt innostuneet politiikkaan. Vänrikkinulikatkaan eivät puhu tytöistä, vaan esiparlamentista ja sen suhtautumisesta Kerenskiin ja Leniniin.

— Kiinnostavaa, kerrassaan kiinnostavaa. Entä satuitteko kuulemaan, mitä sotilaat puhuvat?

— Ei ollut aikaa. Mutta silloin kun etsiskelin teitä, kuulin sotilaiden väittelevän, pitäisikö mennä kasarmiin vai lähteä esplanadille kuuntelemaan musiikkia. Upseeriparka raivosi ja heilutteli raajojaan, mutta sotilaat eivät välittäneet hänestä vähääkään. Mitä tästä voi päätellä? Ettei ole vähäisintäkään kuria. Kun sotilaat eivät enää tottele upseereita, ei heistä ole vallankumouksen kukistajiksi. Ja se kaataa kaikki väliaikaiset vallanpitäjät kumoon.

— Tehän ette ainoastaan seuraile faktoja, vaan osaatte myös analysoida niitä, vieläpä melko terävästi. Sotilaat ovat kerta kaikkiaan kyllästyneet kasarmiin, se on heille kuin kuritushuone. Sotilaat haluavat kuunnella musiikkia, lukea kirjallisuutta, sanalla sanoen pyrkivät kulttuuriin ja taiteeseen. Mutta mehän innostuimme kokonaan toiseen asiaan ja unohdimme ajankohtaiset tehtävämme. Saitteko ostetuksi liput?

— Ne on taskussa. Pitää koota tavarat.

— Minulla ei niitä olekaan. Käsikirjoitukset olen jo kätkenyt. Talonemäntä Lyyli Fominitšna paistoi kaikenlaisia hyviä matkaeväitä. Hän ei halunnut edes kuulla vastaväitteitä. Päinvastoin vieläpä loukkaantui. Harvinaisen huomaavainen ja hyväsydäminen ihminen.

— Sitten ei tarvitsekaan muuta kuin muuttaa hieman ulkonäköänne. Vain hitusen...

— Ette suinkaan aio naamioida minua samalla tavalla kuin toverit Kallio ja Kuusela?

— Minä olen oppipoika heidän rinnallaan. He ovat näyttelijöitä, minä olen työmies. Annamme teille vähän suomalaista näköä ja lähdemme.

— Tehkää niin kuin parhaaksi näette. Mutta älkää ylittäkö illegaalisuuden sallimia puitteita. Toverit Kallio ja Kuusela innostuivat liikaa: he sivelivät kasvoihini niin paljon ihovoidetta, että kuumassa vaunussa se alkoi valua ja parta lähti melkein irti.

— Hyvänen aika! Teidäthän olisi voitu helposti paljastaa... ja ottaa kiinni huijarina. Suokaa anteeksi että niin sanon.

— Niin pahasti ei sentään käynyt. Heräsin kun vaunussa oli niin raskas ilma, katsoin peiliin ja tiedättekö, tunsin oloni kaikkea muuta kuin mukavaksi. Menin siinä silmänräpäyksessä pois ihmisten ilmoilta ja kiskoin kaiken naamion pois. Sitten seisoin pitkän aikaa ikkunan ääressä ja mietin, miten voin näyttäytyä matkustajille uudessa asussani. Miehellä oli parta ja sitten hän äkkiä... kadotti sen.

Rahja puri huultaan yrittäen parhaansa mukaan hillitä nauruaan. Lenin katsahti yhteysmiehensä hymyileviin silmiin ja pidätetystä naurusta pullistuviin poskiin ja purskahti itsekin nauramaan niin iloisesti ja raikuvasti, että isäntäväen poika pomppasi kuin pallo huoneeseen ja venäläisiä sanoja hapuillen virkkoi:

— Noin iso... ja nauraa poika.

— Siinä nyt saitte kuulla arvostelun käytöksestämme. Viljam on oikeassa, tämä on tosiaankin poikamaisuutta. Ryhdytäänpä siis niihin naamiointipuuhiin.

Rahja tunsi hävettävää, voittamatonta arkuutta. Eino käsitti, että Leninin ulkomuotoa oli muutettava niin ettei häntä tuntisi, mutta

häntä ei saanut tehdä naurettavaksi. Onhan tunnettua, että kaikenlainen väärennys, poikkeama normaalista vetää puoleensa uteliaiden huomion eikä suinkaan tylsytä sitä. Kylläpä kävikin nolosti: hän oli juuri nauranut niitä Leniniä naamioineita näyttelijöitä ja nyt joutui itse sellaiseen liemeen, ettei tiennyt, miten siitä selviytyisi kunnialla.

— Miksi seisotte ja katselette minua? kysyi Vladimir Iljitš.— Tällä tavalla me myöhästymme junasta.

— Katselen tässä ja tuumailen, virkkoi Rahja huolestuneena.— Näettekös, on niin vähän tarpeellisia aineksia.

— Tuumikaa nopeammin. Käyttäkää niitä mitä on.

Silloin Rahja otti naulakosta appiukkonsa tutun mustan huopahatun ja pani sen Iljitšin päähän. Emännältä hän pyysi lainaksi mustan solmion ja korkean guttaperkkakauluksen. Hän ojensi ne Leninille ja pyysi:

— Pankaa nämä kaulaanne... niin ettei kovin kuristaisi...

Viljam, joka oli seurannut kiinnostuneena Rahjan etsiskelyjä, sukelsi sänkynsä alle, penkoi lukemattomia "rikkauksiaan", veti esiin sarvireunusteiset silmälasit, joiden toinen sanka oli särkynyt, ja sanoi juhlallisesti:

— Lahja... Kostja-setä...

— Ne ovatkin hyvään tarpeeseen, ihastui Rahja.

Hän korjasi sangan kätevästi ja nopeasti ohuella rautalanganpätkällä, pyyhki nenäliinalla lasit, pani ne Iljitšin silmille ja tiedusteli:

— Näkyykö näiden läpi?

— Näen kaiken mainiosti.

Rahja peräännyi, arvosteli ankarin silmin aikaansaannostaan ja oli tyytyväinen.

— Ihan kuin pastori. Voisitte vaikka saarnata kirkossa. Kaikki sopisi ihan prikulleen.

Vladimir Iljitš virkkoi kulmiaan rypistäen:

— Mikä ihmeellinen yhteensattuma! Sekä ne amatöörinäyttelijät että te yritätte kaikin mokomin tehdä minusta pastoria. Ettekö käsitä, ettei se osa sovi minulle lainkaan. Se ei ole minun alaani. En ole milloinkaan ollut tekemisissä suomalaisten pastorien kanssa eikä minulla nytkään ole vähäisintäkään halua lähentyä heitä.

— Sille ei mahda mitään, Konstantin Petrovitš. Olette joutunut illegaalisuuden sääntöjen puitteisiin. Etevä näyttelijä suoriutuu mistä osasta tahansa. Minä helpotan tehtäväänne. Jäämme seisomaan vaunusillalle ja jos vierellä sattuu olemaan muita ihmisiä, niin keskustelemme vähän suomeksi. Ja silloin kaikki luulevat teitä suomalaiseksi pastoriksi.

— Jopa tosiaan helpotitte tehtävääni. Tiedän teidän kielellänne vain marjojen ja sienien nimiä ja vielä kaksi sanaa: "jaa" ja "ei".

— Siinä on ihan tarpeeksi. Minä puhun suomea ja te pistätte joskus harvakseen armollisesti väliin "jaa" tai "ei".

Rahja katsahti kelloaan ja alkoi kiirehtiä:

— Pitää jo lähteä. Meillä on vain tunti aikaa.

— Mennään hyvästelemään isäntäväkeä.

Rahja katsoi liikuttuneena, miten sydämellisesti ja lämpimästi Vladimir Iljitš kiitti odottamattomasta poislähdöstä hämmästynyttä Juho Latukkaa ja suuteli Lyyli Latukan kättä, saaden ujon naisen kovin hämilleen. Rahja pani kuitenkin merkille, että Vladimir Iljitšin paras ystävä talossa oli pieni punapäinen Viljam, joka pyöri kaiken aikaa Kostja-sedän kintereillä.

— Tulkaa meille vieraisille, kutsui Latukka.— Yhdessä puolisonne kanssa. Olisimme kovin hyvillämme.

— Niin, olisimme hyvillämme, toisti Lyyli.

— Tulkaa te ensin meille Pietariin, noin parin kolmen kuukauden kuluttua.

Rahja kätteli Latukkaa, kumarsi hänen vaimolleen ja pudisti Viljamin punertavaa kätöstä.

— Onnea matkalle, meidän Kostja-setä, sanoi poika nieleskellen kyyneliään.

Latukka pani hatun päähänsä.

— Ei, ei, esti Lenin.— Ei pidä tulla saattamaan. Kiitän vielä kerran kaikesta.

Ulkona oli lämmin.

— Sää on liittolaisemme, sanoi Vladimir Iljitš.— Emme tarvitse päällystakkiakaan.

— Enkä minä siinä kiireessä hoksannut tarjota teille villapaitaani, harmitteli Rahja.— Raivolassa panette sen päällenne.

— Joutavia! En ole mikään ansarikasvi. Kuunnelkaahan — musiikkia! Miten mainiosti soitetaan. Mai-ni-os-ti! Viipurissakin näköjään valssikuningas Johann Strauss on suuressa arvossa.

He tulivat asemalle viittä minuuttia ennen junan lähtöä, nousivat kolmannen luokan vaununsillalle ja asettuivat seinävierustalle.

Soitto kuului asemalle asti. Ja vasta kun pyörät alkoivat jyskää, Lenin lakkasi sitä kuulostelemasta, hymy kaikkosi kasvoilta ja silmät kävivät vakaviksi, tuimiksi.

Vaununsillalla seisoi toisiakin matkustajia, jotka halusivat hengittää raitista ilmaa, ja hetken mietittyään Rahja sanoi matkakumppanilleen, että koivut ja haavat ovat erittäin kauniita, kuin kultaa ja pronssia.

"Pastori" ajatteli hetkisen ja julisti äkkiä jyrkästi:

— Ei, ei...

Rahja pudisti harmistuneena päätään ja lateli pitkän lauseen siitä, miten hankalaa on matkustaa täpötäysissä vaunuissa, kun on aina läpiveto eikä ole keitettyä vettä, jota ilman kuiva leipä ei painu alas kurkusta.

Vastaukseksi "pastori" taas sinkautti hampaittensa välistä:

— Ei, ei...

— Voi p-le, lipsahti Rahjalta.

— Jaa, jaa, vahvisti "pastori" kovalla äänellä.

Rahja peitti kiireesti suun kädellään. Keskustelu oli mennyt päin mäntyä, kääntynyt pappien pilkkaamiseksi. Entä jos joku vaununsillalla seisovista ymmärsi suomea? Kaikki oli käynyt ihan hullusti. Parempi oli olla vaiti kuin puhella niin tolkuttomasti.

Rahja käänsi keskustelukumppanille selkänsä. "Pastori" ei siitä lainkaan pahastunut, vaan siirtyi lähemmäs venäläisiä matkustajia ja alkoi kuunnella heidän keskusteluaan.

Raivolassa Rahja nykäisi matkakumppaniaan hihasta ja nyökäytti oveen. He laskeutuivat vaunusta, kiersivät kiirehtimättä junan toiselle puolelle ja ryhtyivät tähystelemään radalle.

— Missä se meidän "kaikki-sujuu-hyvin" on? kysyi Vladimir Iljitš huolestuneena, kun ei nähnytkään tuttua veturia n:o 293.

Rahjakin kävi mietteliääksi. Eikö Jalava ollut pitänytkään lupaustaan? Vai oliko hän sairastunut? Vaikka eilen hän oli kyllä ollut aivan terve.

Eino virkkoi totisena:

— Hän on varmaan halkopihalla ottamassa halkoja. Mennäänpä katsomaan.

Viipuriin menevä maantie oli autio. Rahja halusi saada kumppaninsa hauskemmalle tuulelle ja muistutti hänelle myttyynmenneestä suomenkielisestä keskustelusta.

Vladimir Iljitš nauroi:

— Kuvitella, millaista uskonnon herjausta: pastori tunnusti olevansa paholainen! Niin, kirkonmiehen osan minä tosiaan näyttelin kerrassaan lahjattomasti. Nyt se saa riittää, hyvä mies! Ottakaa silmälasit ja tämä armottomasti puristava guttaperkkalänki. Koko kaulani on kuin tulessa. Lämmittäjän osa on minusta paljon mieluisempi.

— Jalava kyllä opettaa,— hän on mestari. Tuolla hänen "Richmondinsa" häämöttääkin. Seisokaa tässä, käyn pikatiedustelulla.

Rahja harppoi nopeasti veturin luo, hypähti astinlaudalle ja tervehdittyään kysyi:

— No miten, voidaanko lähteä matkalle?

— Katsohan, Eino, mitä nuo kaksi korppia kyyköttää tuolla aidalla. Katselevat varmaan saalista.

Vaaleaa lauta-aitaa vasten näkyi selvästi kaksi ihmishahmoa.

Rahja synkkeni. Koetapa arvata, ketä siellä oli ja mitä aikeita ne hautoivat. Ehkä he olivat siitä samasta laumasta, joka etsi Leniniä.

Jalava pyyhki hikeä kasvoiltaan ja sanoi totisena:

— Hitto heistä, kyyköttäkööt. Menkää asemalle päin ja odottakaa ratapenkereellä. Olen täällä ensimmäiseen soittoon asti, ajan hiljaa luoksenne ja otan mukaan. Sillä aikaa kun kytkemme veturin, sinä siirryt ensimmäiseen vaunuun.

— Emmehän vain joudu ansaan?

— Kukaan ei saa meitä kiinni! Kaikki sujuu hyvin...

Rahja hyppäsi veturin astimelta ja lähti Leninin luo. Sora rouskui ilkeästi jalkain alla. Kaiken varalta hän siirsi revolverin kätköstä sivutaskuun. Eino ei sanonut Vladimir Iljitšille mitään niistä epäilyttävistä hahmoista. Ei kannattanut hermostuttaa häntä. Piti aina uskoa onnelliseen ulospääsyyn.

— Miten kauan pitää vielä odottaa? kysyi Lenin äkkiä.

— Puolisen tuntia. Älkää lainkaan hermoilko, kello yhdeltä olemme Udelnajan asemalla.

— Kunpa se tapahtuisi pikemmin. Olen saanut ihan tarpeekseni kaikesta tästä vaelluksesta ja matkustelusta. Olen jo kolmatta kuukautta pakotettu piileskelemään maanalaisuudessa niinkutsutulla "vapaalla Venäjällä". Miltei kolme kuukautta ovat tunnetut parjaajat haukkuneet meitä *Retšin, Birževkan, Denin* ja toisten lahjottavien lehtien palstoilla...

— Älkää huoliko. Kohta me panemme ne lujille. Nyt meillä on viisi kertaa enemmän aseita kuin maaliskuussa. Kornilovin kapinayritys oli meille hyväksi opetukseksi.

— Älkää toki liioitelko, Eino Abramovitš.

— No ellei viisi, niin ainakin neljä kertaa enemmän. Se on kyllä totta. Kun tulette Pietariin, näette itse. Mutta toistaiseksi on parasta ihailla luontoa. Se on hyödyksi asialle.

— Säästä me jo puhuimme. Seisotaan vain ja haaveillaan...

— Ei, nyt me syödään, sanoi Rahja ja ojensi matkakumppanilleen makkaravoileivän.

— Tämä on hyvää, kiitti Lenin hymyillen.— Te olette erittäin hoksaavainen ja huolehtivainen.

Aseman kellon lyönti kantautui hiljaisuudessa kauas.

— Meidän vuoromme koittaa, sanoi Rahja hiljaa.— Valmistautukaa. Jalava hiljentää vauhtia. Mutta hypätkää tarkasti.

— Älkää pelätkö. Minähän voimistelen joka päivä.

— Minä myös, pidän näitä raajojani reippaina.

Kajahti toinen soitto. Ja samassa matkakumppanit, jotka seisoivat vieretysten ratapenkereellä, tunsivat veturin kuuman huounnan.

Jalava huomasi Rahjan savukkeen, joka tuikki kiiltomatona, ja miltei pysäytti veturin. Vladimir Iljitš ponkaisi voimakkaasti, hypähti veturin astimelle, tarttui lujasti kaiteeseen ja kiipesi veturiin.

— Tehkää hyvin, kehotti Jalava.

Asemalla lämmittäjä Närvänen ja Rahja kytkivät veturin junaan ja nousivat ensimmäiseen vaunuun. He istuutuivat ikkunan ääreen. Rahja tähysti taloista loistavia keltaisia valoja ja sanoi hymyillen:

— Sinä, Närvänen, voit vaikka torkahtaa.

— Kyllä minua veteleekin, nauroi lämmittäjä nojautuen mukavasti vaunun seinää vasten.— Suokoon luoja terveyttä sille sinun tuttavallesi...

Viiden minuutin kuluttua Närvänen jo uinahti. Rahja meni vaunusta ja istuutui portaiden ylimmälle astimelle. Vastaan puhaltava tuuli sai hänet siristämään silmiään, mutta hän katsoi, kun veturi tuprutti savupilviä pyöräin alle. Lähtö taisi sujua hyvin. Nyt piti päästä vain rajavyöhykkeen, Valkeasaaren läpi. Iljitš oli väsynyt, hyvin väsynyt. Ja veturissa hän ei kyllä levähdä, vaan pöyhii tulipesää. Punaiset kipinät pärskyvät pimeyteen.

* * *

Tarkastus Valkeasaaressa läpäistiin onnellisesti. Rajavartiolaisten ja tullivirkailijain huomio kiintyi kokonaan rähjäävään humalaiseen matkustajaan, jonka ylijunailija oli käskenyt pois junasta.

Rahja nousi vaunuun viimeisenä. Hän painoi kuuman ohimonsa vilpoista ikkunankehystä vasten ja tunsi heti suloisen raukeuden hiipivän jäseniin ja liimaavan luomia. Auta armias, sillä tavoin hän saattoi nukahtaa ja ajaa Udelnajan ohi. Rahja nousi, meni vaununsillalle ja saadakseen ajan kulumaan viritti loputtoman laulun "Näin kasakka Donilla seikkailee".

Udelnajan asemalla Jalava seisotti junaa hetkistä kauemmin kuin kuului ja hyvästeli kallista matkustajaansa pitkällä, riemukkaalla, raikuvalla vihellyksellä.

Lenin ja Rahja tulivat autiolle Skobelevin valtakadulle. He kuuntelivat nälkäisten koirien ulvontaa. Rahja sanoi leikillään:

— Nyt te saatte mennä edellä. Minun komennusmatkani on kai jo päättynyt.

Vladimir Iljitš naurahti.

— Nukkuvatko miliisit?

— Täkäläinen nukkuu, mutta koko alueesta en mene takuuseen.

— Jatkan komennustanne, toveri Rahija, sanoi Lenin silmät veitikkamaisesti sirillään.— Ja tiedättekö miten pitkäksi ajaksi? Siihen asti, että vallankumous voittaa täydellisesti. Mutta teidän ei huoli sitä surra. Nyt ei tarvitse enää kauan odottaa.

— Enhän minä surekaan! Olen mielissäni. En vain tiedä, olenko tässä oikein pätevä. Ehkä löydetään joku näppärämpi, viisaampi ja nuorempi.

— Se ei ole tarpeellista. Toistaiseksi olette suoriutunut velvollisuuksistanne hyvin. Mutta varoitan, että teillä tulee olemaan vielä monimutkaisempia ja vaikeampia tehtäviä. Ja vaadin ehdotonta täsmällisyyttä...

— Ja viivyttelemätöntä täytäntöönpanoa.

— Se on itsestään selvä.

— Suostun. Olen suostuvainen kaikkeen. Mutta minne me nyt olemme menossa?

— Serdobolskajakadulle. Nadežda on meitä siellä vastassa.

— Silloin otamme suunnan Aivazin tehtaalle. Sieltä on enää kivenheiton matka. Vain vähän yli parin virstan. Odottaako hän tosiaankin kadulla näin myöhäisenä hetkenä?

— Odottaa tietenkin. Onhan hän vaimoni. Hän ei voi menetellä muuten.

— Niinhän se on. Mutta hän on kuitenkin heikko nainen. Ja nyt on niin rauhaton aika.

— Mennään sitten nopeammin. Olen ajatellut sitä samaa jo pitkän aikaa. Ja olen luonnollisesti oikein huolissani.

Aivazin tehtaan luona heidät pysäytti kaksi miliisiä, joilla oli japanilaismalliset kiväärit. Rahja kuiskasi:

— Selviydyn yksinäni.

Hän meni edelle kaivaen kulkiessaan paperinsa esille, tervehti erittäin kohteliaasti ja tarjosi Zefir-valiosavukkeita.

Vanhempi miliisi katsoi tehtaan antamaa todistusta ja tiedusteli:

— Kuka teidän kanssanne on?

— Kaverini. Olimme appiukon luona kylässä. Skobelevinkadulla.

— Menkää herran haltuun, sanoi miliisi palauttaessaan paperit.

Lenin ja Rahja kulkivat rauhallisesti muutaman askeleen. Vladimir Iljitš otti Rahjaa käsipuolesta ja kiitti:

— Kylläpä te olette hyvä sepittämään. Teillä on kadehdittava, suorastaan kiitettävä itsehillintäkyky. Tuleeko vielä tarkastuksia?

— Ei. Serdobolskajakatu on mäen alla, miltei tässä vierellä.

Lanskajan asemalta kantautui hälyttävä kiväärinlaukauksen kaiku. Korkean aidan takana alkoivat unesta herätetyt hanhet kaakattaa. Sitten tuli taas hiljaista.

— Ammuskelevat, senkin heittiöt, sanoi Rahja suuttuneena.— Kunnon ihmisten mukana ovat myös roistot saaneet aseita. Niinpä ne nyt mellastavat...

— Ajan tullen teemme siitä lopun, sanoi Lenin rauhallisesti.

Muutaman askeleen päässä Lenin lisäsi päätään nyökäyttäen:

— Olkaa hyvä ja pistäytykää hetkeksi luokseni.

Matkalaiset tulivat Serdobolskajakadulle. Nelikerroksisen tiilitalon porraskäytävästä riensi kadulle lämpimään villaliinaan kietoutunut nainen. Hän nyökäytti nopeasti Rahjalle, otti Vladimir Iljitšiä käsipuolesta ja vei hänet taloon.

Rahja seisoskeli vähän aikaa, tarkastaen totuttuun tapaansa kadunristeyksen ja tultuaan vakuuttuneeksi, ettei mistään päin uhannut vaara, meni myös porraskäytävään. Hän tavoitti Leninin toisessa kerroksessa.

Asunnon n:o 41 kohdalla nainen pysähtyi, otti avaimen ja avasi oven. Rahja ajatteli hymyillen: "Tullaan kuin kotiin. Nadežda Konstantinovna on kekseliäs. Ei tarvitse herättää emäntää." Hän seurasi Vladimir Iljitšiä valaistua käytävää pitkin reunimmaiseen huoneeseen. Siellä hän muistutti:

— Halusitte sanoa minulle jotain, Konstantin Petrovitš.

— Niin, niin. Tulen asumaan täällä, Margarita Vasiljevna Fofanovan luona, Serdobolskajakatu yksi, asunto neljäkymmentä yksi. Se on helppo muistaa. Teidän tulee tietää, että tämä on ehdottoman salainen asunto. Teitä lukuunottamatta kukaan ei tule tätä tietämään. Jäätte ainoaksi yhteysmiehekseni. Tulkaa huomeniltana. Koputtakaa ovelle kaksi kertaa nopeasti ja sitten puolen minuutin kuluttua vielä kerran kovasti. Sen jälkeen soitatte kaksi kertaa. Kuultuanne askeleeni kysytte: "Tekö se olette, Konstantin Petrovitš?" Ei muuta. Muistatteko?

— Toistin kaiken mielessäni. Nyt voin siis purjehtia rauhallisesti kotisatamaan.

— Onko teillä pitkäkin matka?

— Pietarinpuolelle. Kuutisen virstaa, ei enempää. Älkää välittäkö. Olen tottunut kävelemään.

— Olkaa varovainen, Eino Abramovitš. Älkää unohtako erästä tärkeää seikkaa: pitää kuulla ja nähdä kaikki ja kertoa minulle. Ilman sanomalehtiä ei tarvitse tulla. Onnea matkalle, toveri Rahija.

— Hyvää yötä, Konstantin Petrovitš.

■ Lämpimät sukat

...Ilta oli pimeä ja raskaat pilvet matelivat huomaamatta kaupungin ylle. Sade tuli yllättäen rankkana, kylmänä ja tarpeettomana. Eino Rahja, joka oli kävellyt verkalleen Karpovka-joen rantakatua edestakaisin, juoksi lähimmän talon luo ja seinäviertä pitkin kulkien livahti porraskäytävään. Häntä harmitti, ettei ollut pannut villapaitaa päälleen. Aamulla oli ollut selkeä lämmin sää, ja heidän lähtiessään Fofanovan asunnosta Vladimir Iljitš oli sanonut hilpeänä:

— Mennään jalkaisin... Nautitaan kultaisesta syksystä.

Tosiaan "kultainen". Sateesta ei näkynyt tulevan loppua, se saattoi lotista vaikka koko yön. Vladimir Iljitšillä oli kuluneet, jo pohjatut kengät ja vanha syyspalttoo. Ja Karpovkalta Serdobolskajakadulle oli kulkemista kuraista tietä pitkin. Vaikka olisi teräksinen, ei aamulla pystyisi nousemaan. Oli jotenkin suostutettava Vladimir Iljitš lähtemään heille Pevtšeskin kujalle. Siellä oli tietysti ahdasta, mutta oli ainakin lämmintä. Pitääpä käydä katsomassa, ehkä istunto alkaa olla jo lopussa.

Jäntevä, kumarahko Rahja veti päänsä hartiain väliin ja juoksi selkä köyryssä taloon, jonka oli ehtinyt jo hyvin tutkia (hän oli tänään kulkenut sen ohi ainakin kolmisenkymmentä kertaa).

Oven avasi emäntä kuiskaten:

— Hyvänen aika, olkaa vain hiljaa.

"Tuon hän olisi voinut olla sanomattakin", ajatteli Rahja närkästyen ja hiipi varpaisillaan istuntohuoneeseen. Märät kengät lätisivät ilkeästi, mutta kukaan pöydän ääressä istuvista ei kiinnittänyt huomiota yhteysmieheen, joka oli nähty vähän väliä illan kuluessa. Kaikki katsoivat pieniin liuskoihin, joita Lenin piti kädessään. Hiljaisuudessa kajahtivat selvinä päätöslauselman loppusanat:

— Todeten näin ollen, että aseellinen kapina on kiertämätön ja täysin kypsynyt, Keskuskomitea kehottaa kaikkia puolueen järjestöjä menettelemään tämän mukaisesti ja tältä näkökannalta käsittelemään ja ratkaisemaan kaikki käytännölliset kysymykset (Pohjoisalueen Neuvostojen edustajakokousta, sotajoukkojen poisvetämistä Pietarista, moskovalaisten ja minskiläisten esiintymistä yms. koskevat kysymykset).

Puhetta johtava Jakov Mihailovitš Sverdlov katseli läsnäolevia väsyneillä likinäköisillä silmillään ja sanoi:

— Asetan äänestettäväksi.

Rahja näki Leninin nostavan ensimmäisenä kätensä nopeasti ja kevyesti, ja samassa hänkin kohotti ison, karhean, metallin syövyttämän kätensä korkealle.

Käännähtäessään Sverdlov huomasi myös yhteysmiehen kohotetun käden, ja hienoinen hymy hipaisi hänen täyteläisiä huuliaan. Hän julisti juhlallisesti ja riemuiten:

— Kymmenen. Kuka on vastaan?

"Minun ääntäni hän ei laskenut", harmitteli Rahja lähtiessään ulos.

Ovella hän kuuli halveksuvat sanat:

— Vain kaksi.

Rahja meni kadulle ja tultuaan vakuuttuneeksi, ettei mitään vaarallista näkynyt, palasi heti asuntoon.

Hän tulikin parhaaseen aikaan. Istunto oli juuri päättynyt, ja Vladimir Iljitš oli pukemassa päällystakkia. Rahja kuiskasi:

— Ulkona sataa. Ehkä pyydämme sateenvarjon?

— Joutavia. Ei pidä viivytellä turhanpäiten. Mennään.

Ulko-ovella Lenin vaistomaisesti pysähtyi. Satoi taivaan täydeltä. Vesi ryöppysi katoilta ja valui kohisevana virtana puhtaaksi peseytyneelle kadulle.

Rahja harmitteli, ettei ollut sittenkään lainannut emännältä sateenvarjoa. Tuollainen kaatosade kasteli läpimäräksi. Eihän nyt ollut kesä. Saattoi hyvin helposti sairastua.

Lenin kohautti harmistuneena harteitaan.

— Tuollaiseen ilmaan on miltei mahdotonta mennä, mutta täytyy.

— Raitiovaunut eivät enää kulje. Pyydän täksi yöksi meille, sanoi Rahja.— Nukutaan yö ja aamulla sitten lähdetään sinne...

— Onko asuntonne kaukana?

— Täällä Pietarinpuolella. Jalkaisin noin seitsemän, kahdeksan minuutin matka.

— Ottakaa tämä minun sadeviittani, sanoi Dzeržinski, joka oli tullut huomaamatta heidän luokseen.— Sataa kuin saavista kaataen.

— Entä te itse? Teillähän ei ole muuta kuin puvuntakki...

— Minulla on lyhyt matka. Juoksen nopeasti.

— Vilustutte... Ja teillä on muutenkin niin huono terveys. En voi...

— Ei mitään verukkeita. Pankaa vain päällenne...

Dzeržinski riisui harmaan kumikankaisen hupullisen sadeviittansa, pani sen Vladimir Iljitšin harteille ja sanoi:

— Hyvää yötä!

Sitten hän lähti selkä suorana harppomaan nopeasti, varmoin askelin vesilätäkköjen poikki.

Rahja veti hupun tiukasti Leninin lippalakin päälle ja sanoi kunnioittavasti:

— Se mies on puhtaasta teräksestä. Mennään mekin...

Karpovka-joki oli harmaana isoista poreilevista kuplista. Koko

kadun täyttivät nopeasti kasvavat vesilammikot. Tuntiessaan, miten kylmä vesi kasteli ilkeästi jalat, Rahja ajatteli, että olikohan kotona puhtaita sukkia. Olisi hyvä, jos odottamattomalle vieraalle löytyisivät lämpöiset villasukat.

Kurja ilta. Ei uskaltanut edes suuta avata — se täyttyisi heti vedestä... Ainoa lohdutus, ettei ketään ollut kadulla. Miliisit olivat hakeutuneet jonnekin suojaan.

Lenin ja Rahja kulkivat nopeasti, miltei juosten, mutta ennen kuin he ehtivät Pevtšeskinkadulle Rahja tunsi olevansa läpimärkä. Kunpa Vladimir Iljitš vain ei vilustuisi...

He nousivat leveitä kiviportaita nopeasti neljänteen kerrokseen. Rahja meni edellä pitkää pimeää käytävää pitkin.

Huoneen n:o 344 ovella he pysähtyivät. Rahja otti avaimen ja avasi äänettömästi oven.

— Hiljaa, hiljaa, kuiskasi Vladimir Iljitš.— Ei pitäisi herättää kotiväkeä.

He hiipivät varovasti, mutta märät kengät lätisivät niin äänekkäästi, että Lyyli heräsi. Hän veti kiireesti aamunutun ylleen ja sanoi:

— Odottakaa hetkinen. Sytytän heti valon...

Pieni lamppu valaisi kapean pitkänomaisen huoneen.

— Hyvänen aika, miten märkiä te olette, kuiskasi Lyyli pelästyneenä.— Teidän on saatava heti kuivaa yllenne. Annan heti sukat ja puhtaat vaatteet.

— Eikö sinulla, Lyyli, sattuisi olemaan jotain jaloa nestettä sielun lämmikkeeksi? tiedusteli Rahja.

— Sinähän olet raittiusseuran jäsen, muistutti Lyyli hymyillen.— Saan teidät heti lämpenemään kahvilla.

Lyyli otti matkalaukusta kaksi paria alusvaatteita ja sukkia ja ojensi ne miehelleen käskien:

— Pidä huoli vieraasta. Minä käyn hakemassa kuumaa vettä.

— Ei minusta tarvitse huolehtia, en ole mikään neiti, virkkoi Vladimir Iljitš hymyillen ja paineli sormillaan totuttuun tapaansa peruukkia ohimoilta.— En tarvitse mitään muuta kuin sukat. Feliksin sadeviitta pelasti minut...

— Hyvä viitta, mutta siinä saisi olla vielä hihat, sanoi Rahja.— Te olette vieraamme ja olette sen vuoksi velvollinen alistumaan diktatuuriimme. Vahinko ettei ole viinaa...

— Tehän tiedätte, etten juo, vaikken olekaan raittiusseuran jäsen. Mutta te nähtävästi olette taipuvainen väkijuomiin. Se on paha, toveri Uskollinen kumppani...

— Tämä on poikkeustapaus, mutisi Rahja nolona.— Nythän on syksy. Ulkona on niin kylmä...

— Mutta sen sijaan täällä huoneessa on heinäkuu. Erinomaisen lämpimät kapineet, sanoi Vladimir Iljitš vetäen villasukkia jalkaansa.— Kylläpä teille tuli minun takiani puuhaa.

Lyyli tuli huoneeseen äänettömin askelin, pani kahvin hautumaan ja asetti pöydälle vehnästä, voita ja kimpaleen juustoa.

— Pyydän pöytään. Ottakaa mitä talossa sattuu olemaan tarjottavana. Juokaa kahvia ennen kuin se jäähtyy.

Istuutuessaan pienen keittiöpöydän ääreen Vladimir Iljitš kysyi hiljaa:

— Tuossa pukkisängyllä kai nukkuu veljenne Voldemar, ellei muistini petä? Mihin aikaan hän herää?

— Herätyskello soi kuudelta, sanoi Rahja.— Kyllä me heräämme ajoissa.

— Unesta vähät. Tärkeintä on että pääsimme sadetta pakoon, sanoi Vladimir Iljitš nieleskellen nopeasti kuumaa, jäseniä lämmittävää kahvia.

Sillä välin kun nälän ja vilun rasittamat miehet söivät, Lyyli levitti vuoteeseen puhtaan lakanan, vaihtoi tyynyliinan ja ehti vielä pestä Vladimir Iljitšin sukatkin. Kun vieras sitten kiitti kestityksestä, hän ehdotti sydämellisesti:

— Vuode on valmis. Voitte käydä lepäämään.

— En missään tapauksessa. Levähdän mainiosti lattialla. Olen tottunut kiertolaiselämään. Teillä varmaan on sanomalehtiä, joita ette enää tarvitse?

— Meitä niin harmittaa, että kieltäydytte vuoteesta. Älkää yhtään ujostelko, olette meille mieluinen vieras.

Rahja otti kaapista lehtiä ja levitti ne lattialle. Pääpuoleen hän pani takkinsa ja kaksi tyynyä ja sanoi haukotellen:

— Käydään tähän patterin luo, niin on lämpimämpi. Ehdimme torkahtaa tunnin tai pari.

Uni ei tahtonut tulla silmään. Miehet pyöriskelivät kahisevilla sanomalehdillä ja puhelivat kuiskailemalla vuorokauden vaikutelmista. Ja kun he vihdoin uinahtivat, alkoi herätyskello kovasti päristä.

Miehet nousivat nopeasti kuin komennosta.

Lyyli, joka oli herännyt jo aikaisemmin, toi teepannun.

Vladimir Iljitš kieltäytyi aamiaisesta.

— Mehän vasta söimme illallisen. Lähdetään nyt heti. Ehdimme vielä pimeän turvissa perille... Rajusää on loppunut, tänään tulee varmaan kirkas päivä.

— Sadeviitta pitää kuitenkin ottaa kaiken varalta mukaan, muistutti Rahja.

— Onnea matkalle, Konstantin Petrovitš, sanoi Voldemar työntäen eväspakettia taskuunsa.— Tunsin teidät heti paikalla.

— Onnea matkalle, Voldemar, virkkoi myös Lenin hymyillen ja puki ylleen kuivuneen puvuntakin.

Voldemar lähti.

— Kuulehan Lyyli, tekisitkö meille voileipiä evääksi. Matka on pitkä.

— Ajattelin sitä juuri itsekin. Mutta vahinko kyllä, minulla ei ole mitään kotona. Enhän tiennyt, että tulette. Olisit vaikka vihjaissut.

— Olkoon sitten, keksin jotain matkalla.

Samassa ovi lennähti auki. Voldemar syöksyi huoneeseen.

— Talo on piiritetty. Ratsia. Jotakuta etsitään koirien kanssa...

Rahja pisti kätensä vaistomaisesti taskuun, ja mielessä pyöri katkera ja tuskallinen ajatus: "Miten typerästi pitikin käydä. Jouduimme pälkähään omassa kodissa. Mitenhän saisi ne vainukoirat harhautetuksi, että Vladimir Iljitš pääsisi pakoon."

Eino sadatteli.

— Ovatko ne tosiaankin saaneet jotain vihiä? Se tuntuu mahdottomalta.

— Niin, tilanne on äärimmäisen kurja, sanoi Vladimir Iljitškin päätään pudistaen.— Näyttää siltä, että se kuuluisa vainukoira Tref on tosiaan päässyt jäljilleni.

— Eipä huolita. Kyllä tästä selvitään, virkkoi Rahja ja ojentaen revolverinsa Voldemarille käski: — Vie Konstantin Petrovitš keittiöportaita. Minä menen paraatiportaiden kautta, nostan siellä mölyn ja vedän koko roistojoukon huomion itseeni. Sillä välin te poistutte huomaamatta...

Kaikki lähtivät yhtä aikaa.

Kuivuneet epätasaiset lattiapalkit narahtelivat surkeasti jalkojen alla. Kadulta kantautui huolestuttavaa meteliä.

Rahja ei malttanut, vaan lähti laskeutumaan juoksujalkaa. Toisen kerroksen porrastasanteella hän tapasi talonmiehen, tervehti ja tiedusteli rauhallisella äänellä:

— Ketä siellä oikein etsitään?

— Varkaita ajettiin takaa. Olivat murtautuneet viereiseen kauppaan, senkin roistot. Mutta oli hyvä koira, se pääsi heti jäljille ja sai koplan kiinni...

— Kun ei ole mitään syötävää, niin se panee varastamaan, sanoi Rahja, jolla oli kova työ hillitä ylitsepursuvaa riemua, ja juoksi kadulle harppoen kolme askelmaa kerrallaan.

Nähdessään Vladimir Iljitšin ja Voldemarin talon portilla hän purskahti raikuvaan nauruun.

— Tänään on tosiaankin kirkas sää. Mennään.

— Minulla oli jo sisu kantapäissä, tunnusti Voldemar ja painautuen Einon kupeeseen pani huomaamattomasti revolverin hänen taskuunsa.

— Totu, totu vain, nuorimies. Elämässä saattaa olla melko jännittäviä hetkiä, sanoi Rahja.— Kaikki hyvin, mikä hyvin päättyy. Sano Lyylille, ettei olisi huolissaan. Tulen taas vasta myöhään illalla...

Me voitamme

Sunnuntaina, lokakuun viidentenätoista, Aleksander Schottmann tuli Eino Rahjan luo niin synkkänä ja huolten painamana, että unohti tervehtiä, ja sanoi:

— Kuulehan, Eino, huomeniltana Konstantin Petrovitš pitää tuoda kello kuudeksi Lesnajan — Udelnajan piiriduumaan. Siellä tulee puolueen Keskuskomitean laajennettu istunto.

Viime aikoina Rahja oli ottanut tavakseen kerrata saamansa määräykset mielessään. Niin hän nytkin toisti Schottmannin sanat itsekseen ja tiedusteli:

— Missä se duuma on? En muista käyneeni siellä. Vaikka odotahan, se on kai Viipurinpuolella, lähellä Murinon valtakatua.

— Viipurinpuolella. Tarkemmin — Bolotnajakatu kolmetoista.

Ovella Schottmann pysähtyi ja varoitti vakavasti:

— Mutta katsokin, että kaikki olisi kunnossa. Vastaat päälläsi.

— Löysitpä ketä agiteerata ja... pelotella. Hukkaat vain aikaasi.

Rahja meni ikkunan ääreen. Sumua. Ei näkynyt mitään. Harmillista. Pitäisi mennä tänään Viipurinpuolelle ja tarkistaa matkareitti, löytää se Lesnajan — Udelnajan duuma ja panna merkille, mitä kautta sinne mennään ja miten pääsee pois. Lenin vaatii aina ja kaikessa äärimmäistä täsmällisyyttä ja selvyyttä. Pitää huomenna lähteä aikaisemmin työstä. Kuinkahan mones kerta se onkaan! Päällystö on kovin tyytymätön. Kaikki nämä omavaltaiset poissaolot saattavat päättyä ikävästi — joutuu pois työstä. Ja nyt on niin vaikea aika, työpaikkaa ei löydä mistään. Tehtaiden luona kuljeskelee joukoittain työttömiä. Monet muuttavat nälkää pakoon maalle...

Rahja katsahti kelloa — puoli kymmenen. Piti mennä nukkumaan. Huomenna ei levosta tule mitään. Lyyli ja Voldemar ovat jo panneet levolle. Heillä on tietenkin vähemmän huolia. Vahinko, että Schottmann tiedotti niin myöhään.

Rahja otti takkinsa taskusta Majak-kustantamon julkaiseman Pietarin asemakartan, joka oli taitoskohdistaan melkoisesti kulunut, suoristi sen pöydällä ja kuljetti sormeaan tutulta Serdobolskajakadulta Sampsoninkatua ylös Murinon valtakadulle. Suurella vaivalla hän lopulta löysi pahasti kuluneesta kohdasta Bolotnajakadun. Siihen asemakartta päättyikin. Se oli siis kaupungin laidassa. Paikka oli valittu sopivasti.

Aamulla Rahja puki lämpöiset alusvaatteet, villapaidan ja villasukat ja varoitti vaimoaan:

— Tulen myöhään yöllä. Tai ehkä menen sieltä suoraan tehtaalle.

— Taas uneton yö. Milloin näistä huolista oikein tulee loppu? Olen ihan näännyksissä... valitti Lyyli voimatta enää pidättäytyä.— Katso, minkä näköinen olet. Pelkkä luuranko!

— Älä kuvittele mitään pahaa. Minulla ei ole oikeutta erehtyä. Käsitäthän, että minun virheeni koituisi kaikkien onnettomuudeksi...

— Kyllä minä kaiken käsitän. Mutta kun sinua ei kuulu kotiin, tuntuu aivan kauhealta. Sinun puolestasi ja hänen puolestaan. Enhän minäkään ole kivestä...

— Kestä vielä vähän aikaa. Tämä on jo neljäs neuvottelu tällä viikolla ja kaikissa on sama kysymys: aseellinen kapina.

— Kunpa se tulisi pikemmin! Anna kun suutelen sinua lähtiäisiksi, yökulkija. Ellet ehdi kotiin, niin soita työpaikalleni.

Rahja lähti tehtaalta heti ruokatunnin jälkeen valittaen "hirmuista päänsärkyä".

Hän hätkähti kuullessaan selkänsä takaa:

— Viimeiset uutiset Leninistä! Pääbolševikki Lenin on vangittu!

Rahja käännähti ja tarttui vihaisesti sinertyneeseen pojan käteen.

— Missä siitä on kirjoitettu?

— Mistä minä tiedän. Minulle sanottiin lehtitoimistossa: "Huuda Leninistä, niin saat nopeammin myydyksi." Ja minä huudan.

— Mokomakin papukaija. Huuda kovasti: Kerenski on vangittu, niin lehdet ostetaan pikemmin.

— Koetapa itse huutaa. Minulla on sairas äiti. Ja sisko on vielä pieni. Isän repi ammus hiljattain rintamalla.

Rahja otti nopeasti ryppyisen kolmosen, pani sen lehtipojan pullottavaan taskuun ja sanoi:

— Pitää sentään vähän ajatella, poika. Ei Lenin ole sinun isääsi tappanut, vaan Kerenski.

Hän lähti kiireesti harppomaan raitiovaunupysäkille mielissään siitä, ettei kukaan ollut kiinnittänyt huomiota tähän ehkä liian avomieliseen keskusteluun.

Joku tarttui Rahjaa lujasti kyynärpäästä. Hän katsahti taakseen ja näki ruskeaksi päivettyneet, ahavoituneet ja veitikkamaiset pojan kasvot.

— Setä! Minäpä tiedän, että sinä myös olet bolševikki, salainen bolševikki. Rupean hankkimaan sinulle *Rabotši putj* lehteä. Etkö usko? Nielköön maa minut tähän paikkaan...

— Nielköön pois, jos siitä on apua. Tavataan sitten huomenna. Ostan sinulta kaikkia lehtiä.

— Ihanko kaikkia.

— Ihan kaikkia.

Samassa tuli raitiovaunu. Rahja hyppäsi vaunun astimelle ja heilautti kättään häntä ihmeissään tuijottavalle lehtipojalle. "Luulee minua varmaan vähän hupsuksi. Jokainenhan lukee omaa lehteään eikä kukaan osta niitä tusinakaupalla."

Rahja ei mennyt vaunuun. Vaununsillalta näki paremmin, mitä kadulla tapahtui. Vladimir Iljitš kysyy ehdottomasti, mitä kaupungissa on uutta, mitä Rahja on päivän mittaan kuullut ja saanut tietää.

Eino laskeutui vaunusta Aivazin tehtaan luona ja kulki Murinon valtakatua pitkin Bolotnajakadulle. Matka tuntui tavattoman pitkältä. Hän löysi helposti lehtikuusien ympäröimän puutalon, joka oli koristettu puuleikkauksilla ja kauniilla, terävään huippuun päätyvällä tornilla. Eino kiersi kahdesti talon ympäri ja pantuaan merkille ajan lähti samaa tietä Serdobolskajakadulle.

Rahjan tullessa Leninin salaiseen asuntoon oli jo hämärä.

Vladimir Iljitš ilostui.

— Erittäin hyvä että tulitte ajoissa ja vielä vähän ennenkin. Nyt on tilaisuus puhella ja lukea hiukan. Oletteko muuten kirjoittanut muistiin, mitä lehtiä joka päivä ostatte?

— Ei kannata. Minähän luen niitä itsekin.

— Älkää näytelkö hyväntekeväisyyttä. Jopa löytyi mesenaatti! Emme me niin köyhiä ole kuin miltä näyttää. Jokainen kopeekka tilitetään.

— Teidän pääomanne minä tiedän. Vain kaksi seteliä. Toisessa taskussa sata ruplaa, toisessa viisikymmentä. Niitä ei vaihdeta...

— Puolueen rahoja. Ordžonikidze antoi minulle heinäkuussa sata seitsemänkymmentä viisi ruplaa. Niistä jouduin käyttämään kaksikymmentä viisi. Sitten siirryin niin kutsuttuun vierashuoltoon. Kukaan ei ota maksua, kieltäytyvät jyrkästi, vieläpä panevat pahakseen... Mitä hymyilette? Selostakaa uutiset.

Rahja istuutui mietteliäänä pöydän ääreen. Mistä oikein alkaisi? Mikä Vladimir Iljitšiä kiinnostaisi nyt, kun istuntoon oli jäänyt kolme tuntia?

Lenin levitti *Den* lehden eteensä, otti käteensä punaisen kynän ja kiirehti Rahjaa:

— Kuuntelen teitä.

— Tehtailla pidetään kokouksia Pietarin Neuvoston päivän järjestämisestä 22. lokakuuta...

— Sen tiedän. Pyydän konkreettisia tosiasioita.

— Hyvä on. Meidän tehtaalla punakaartin esikunta sai vielä kaksikymmentä viisi kivääriä. Nyt meillä on kokonainen komppania — kuusikymmentä kolme miestä.

— Osasto ei ole kovin iso, mutta valmistautuu tärkeään tehtävään.

— Eilen Modern-sirkuksessa oli suuri kokous. Puolueemme nimessä puhuivat Volodarski ja Lunatšarski. Hyväksyttiin päätöslauselma: kaiken vallan antamista Neuvostoille on puolustettava loppuun asti.

— Hyvä on. Olitteko itse läsnä?

— En ollut. Lähetin Voldemarin. Antaa pojan viisastua. Vahinko etteivät anoppi ja appiukko ole lähettyvillä, panisin heidät kaikki tiedusteluun. En ehdi millään yksinäni. Olin eilen aamulla Ohdalla, ruutitehtaalle työhön komennettujen sotilaiden kokouksessa. Väkeä kerääntyi kolmisen tuhatta henkeä. Siellä esiintyi kaikenkarvaisia puhujia, mutta päätös tuli hyväksyttyä meidän hengessä. Yhteensä kymmenen pykälää. Tärkeimmät niistä ovat: kaikki valta Neuvostoille paikkakunnilla ja rintamalla, kaikkien asioiden perustaksi on otettava bolševikki-sosialistien ohjelma ja tietenkin rauha ilman aluevaltauksia sekä alas kuolemantuomio. Sanalla sanoen kaikki oli niin kuin teidän kirjoituksissanne.

— Pyydän ettette liioittelisi, toveri Rahija.

— Kuulin omin korvin. Lukekaa *Rabotši i soldat* lehdestä, niin näette, että olen oikeassa. Minä ainakin ajattelen heikolla järjelläni sillä tavalla, että sotilaat ovat perusvalttimme. Työläiset ovat tietysti omaa väkeä, mutta heillä on vähän aseita ja he vasta opettelevat sotimaan. Kun nyt tulin raitiovaunulla, näin autiolla tontilla punakaartilaisia. He olivat pitkällään ja tähtäsivät kivääreillä valliin. Vieressä kulki aliupseeri ja komensi: "Pidätä hengitystä... Vedä tasaisesti..."

— Vai komensi, sanoitte. Sotilas opettaa työläisille, miten porvareita pitää lyödä. Ja aivan julkisesti. Oivallista! Siinä on voittomme tae.

— Sitähän minä sanoinkin, että sotilaat kääntyvät päättävästi meidän puolellemme. Eilen pistäytyi Jukka-veli ja kertoi, että kaartin jääkärien reservirykmentti hyväksyi vastalausepäätöksen sen johdosta, että vallankumouksellisia sotajoukkoja viedään pois Pietarista, ja kannatti vallan antamista Neuvostoille.

Lenin tuli aivan Rahjan eteen ja kysyi vaativasti:

— Entä mitä uutta on vihamiestemme leirissä? Olen jo varoittanut teitä, ettette innostuisi yksipuolisiin tiedonantoihin.

Rahja kävi totiseksi, hieroi kämmenellään korkeaa paljasta otsaansa ja sanoi vastahakoisesti:

— Ikävistä asioista ei tee mieli puhuakaan.

— Älkää sokeroiko tosiasioita. En minä pyörry.

— Kaikki lehtipojat kirkuvat, että Kerenski on pitänyt ministerien neuvottelun. Sotilaspiirin esikuntapäällikkö kenraali Bagratuni tiedotti bolševikkien kapinanvalmistelusta ja toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä taistelussa bolševikkeja vastaan.

— Siinä on hyvin vakuuttava vastaus murheellisille pessimisteillemme Kameneville ja Zinovjeville. Sillä aikaa kun me puhelemme kapinan aikamäärästä, Väliaikainen hallitus siirtyy vastahyökkäykseen. Saadakseen vallankumouksen tukahdutetuksi se menee vaikka äärimmäisyyteen asti: luovuttaa Pietarin saksalaisille.

Lenin istuutui pöydän ääreen, kirjoitti nopeasti jotain kapealle paperisuikaleelle, alleviivasi kirjoittamansa kahdella paksulla punaisella viivalla ja virkkoi päätään nostamatta:

— Raskaista huokailuistanne päätellen teillä on vielä sanottavana jotain kerrassaan epämiellyttävää. Antaa kuulua, Eino Abramovitš.

— Niin, voin mainita vielä yhden kerrassaan vakavan momentin. Eilen sotilaspiirin ylipäällikkö eversti Polkovnikov kirjoitti päiväkäskyn varusväen kaikille joukko-osastoille. Siinä hän varoittaa, että jälleen on valmisteilla edesvastuuttomia aseellisia kahakoita Pietarin kaduilla. Ja edelleen, mikä on itsestään selvää, hän vaatii, etteivät sotilaat kuuntelisi bolševikkien puheita, vaan puolustaisivat demokratiaa ja vapaata Venäjää.

Lenin nousi, katsoi tutkivasti yhteysmiehensä vakaviin silmiin ja kysyi ihmeissään:

— Mistä te tämän tiedätte, toveri Rahija?

Rahja ponnahti tuoliltaan.

— Se on salaisuuteni, Konstantin Petrovitš. Mutta koska näen teidän epäilevän, niin voin kertoa. Minulla on esikunnassa luotettava mies, lapsuudenystäväni Elmer Malmberg. Hän on kyllä vähäisessä virassa, mutta tarpeellisella paikalla, salaisella osastolla. Olen alkanut viime aikoina kutsua häntä tämän tästä kahville. Hän oli eilenkin luonani. Tietäen teidän kovin täsmällisen luonteenne pyysin häneltä siitä paperista jäljennöstä, mutta hän vain pudisti paheksuvasti päätään.

— Raskaita uutisia, mutta äärimmäisen tärkeitä. Ette voi aavistaakaan, kallis Eino Abramovitš, miten arvaamattoman suuren

palveluksen teette puolueelle. Suurkiitos siitä. Levähtäkää nyt vähän, silmäilen sillä välin lehdet. Niin, olin vähällä unohtaa — oletteko tarkistanut tämänpäiväisen matkamme reitin?

— Ihan prikulleen! Voin näyttää sen vaikka kartalta.

— Olette hankkinut kartankin! Edistystä, selvää edistystä. Pannaan se tähän pöydälle...

Rahja otti punaisen kynän, merkitsi huolellisesti katkoviivalla tien Serdobolskajakadulta Bolotnajakadulle, kertoi, miten voidaan välttää miliisien partiot, ja varoitti, että heidän piti lähteä neljääkymmentä minuuttia ennen istunnon alkua.

Vladimir Iljitš siristeli veitikkamaisesti silmiään, otti pöydältä pyyhekumin ja odottamattomalla huomautuksellaan sai yhteysmiehen kauheasti nolostumaan.

— Kaikki on tehty mainiosti, paitsi yhtä seikkaa. Karttaan ei pidä piirustella. Ensinnäkään se ei ole oikein illegaalisuuden kannalta, sehän antaa selvän johtolangan, ja toiseksi ei saa suhtautua niin raakamaisesti tällaiseen mainioon oppaaseen. Sitä tullaan vielä tarvitsemaan.

Ja Lenin pyyhki varovasti kynän jäljen.

— Suokaa anteeksi. Otan huomautuksenne varteen, lupasi Rahja, otti sanomalehden, jonka Lenin oli jo silmäillyt, ja ryhtyi lukemaan.

Vilkaistuaan etusivun sähkösanomat Eino alkoi varovaisesti katsella Leniniä. Yhteysmies pani heti merkille, että Vladimir Iljitšin kasvoista saattoi miltei erehtymättä päätellä, millaisia kirjoituksia hän luki. Välillä kasvot synkistyivät, korkealle otsalle nousi pilvi ja suupieliin kerääntyi hienoisia juomuja, sitten avomielisen lämmin ja sydämellinen hymy sai kaiken selkenemään. Erikoisen jyrkästi vaihteli hieman siristettyjen ruskeiden silmien ilme heijastaen poikamaista ihastusta ja viisasta kaukonäköisyyttä. Sen mukaisesti toimi myös kynää puristava käsi: välillä se iski lehden sivuun vihaisia huudahdusmerkkejä, jotka olivat teräviä kuin pistimet, puristi vihamieliset kappaleet painokkaiden kysymysmerkkien alle ja sitten taas äkkiä leppyen sulki sydäntään lämmittävät rivit ja kokonaiset kirjoitukset huolehtivasti ja hellästi vakuuttaviin punaisiin sulkuihin. Ja kaiken sen hän teki ihmeteltävän nopeasti ja kiihkeän antaumuksellisesti kuin mies, joka kokoaa ystäviä ja murskaa vihollisia. Tärkeimmät asiat Vladimir Iljitš merkitsi heti kortteihin, jotka vuoroaan odotellen lepäilivät tiiviinä parvena musteastian luona.

Kun lehtipinkka Leninin käden ulottuvilla oli huvennut aivan ohueksi, Rahja katsahti kelloonsa ja muistutti arasti:

— Meillä on käytettävissämme viisikymmentä seitsemän minuuttia. Pitää hankkiutua matkaan.

— Tänään emme taiteile liikoja.

— Eipä näillä teidän asusteillanne erikoisemmin voikaan taiteilla. Peruukki, silmälasit, huopahattu tai lippalakki. Siinä kaikki naamiointitarpeenne. Niin, pankaa ehdottomasti kalossit jalkaanne. Tuulee kovasti, tulee varmasti sade. Antakaahan kun autan...

— Sellaista apua en tarvitse, virkkoi Vladimir Iljitš pahastuen. Hän kirjoitti asunnon emännälle lapun, vei sen keittiöön ja meni nopein askelin ulko-ovelle.

— Lähdetään, Uskollinen kumppanini.

Pohjoistuulen puuskat lakaisivat toimeliaasti katua ja paiskelivat kuivia lehtiä ja papeririekaleita jalkoja vasten. Lesnajan puiston ristikkoaidan takana valittelivat huokaillen puut. Tuuli auttoi kulkua, ei tarvinnut kuin nostella jalkoja. Lenin ja Rahja kulkivat ääneti hattujaan pidellen ja palttoonkaulus pystyssä.

Bolotnajakadun kulmassa he tapasivat viluissaan värjöttävän Schottmannin, joka tähysteli huolestuneena ympärilleen.

— Kerääntyykö väkeä? tiedusteli Rahja.

— Vähänpuoleisesti. Matka on pitkä ja paikka outo. Mutta se on turvallinen. Duuman päämies Kalinin ottaa siellä vieraita vastaan.

— Miksi ajaksi määräsitte kokouksen? kysyi Lenin.

— Kaikkien pitäisi tulla seitsemäksi.

— Olkaa hyvä ja käykää tarkastamassa, miten paljon on tullut.

Kului muutama tukala minuutti. Rahja katsahti Leninin vakaviin kasvoihin ja ehdotti varovaisesti:

— Eikö käveltäisi vähän lämpimiksi? Voitte muuten vilustua.

— Eipä täällä pääse erikoisemmin juoksentelemaan. Tämä Bolotnajakatu * on tosiaan nimensä veroinen.

Vihdoin Schottmann palasi ja sanoi, että oli tullut vasta kuusi henkeä.

— Kuinka monta olette kutsuneet?

— Kirjoitimme luetteloon kolmisenkymmentä henkeä. Mutta tulevatko kaikki, se on kyseenalaista.

— Kaikkien on tultava. Se on puoluekurin alkeellisin vaatimus. Olemme odottaneet jo viisitoista minuuttia...

— Sitä paitsi olemme tulleet jalkaisin emmekä ajoneuvoilla niin kuin toiset, lisäsi Rahja.— Onko velipoika täällä?

— Siellä hän istuu, kirjoittaa jotain. Mennään Lesnajakadulle. Siellä on kuivempaa ja puut suojaavat tuulelta.

Syrjäisellä Lesnajakadulla ei näkynyt tulen tuikahdusta. Rahja pani merkille, että tuuli oli käynyt paljon kovemmaksi. Puiden oksat

---

* Bolotnaja — Suokatu. *Suom.*

taipuivat ja vaikeroivat rajujen vihurien kynsissä ja kuivuneita oksia putoili maahan. Pohjoisesta mateli raskaita synkkiä pilviä.

Tuuli haittasi puhumistakin. Miehet yrittivät pysyä lämpiminä tömistämällä vihaisina jalkojaan märkään louskuvaan maahan.

Schottmann, joka oli yksi neuvottelukokouksen järjestäjiä, tunsi itsensä syylliseksi Leninin edessä ja kävi aina kymmenen minuutin kuluttua duumassa tarkastamassa, miten toverit kokoontuivat.

Kellon lähestyessä kahdeksaa Vladimir Iljitš sanoi synkkänä:

— Käykää nyt te, toveri Rahija.

"Kyllä hänellä on kärsivällisyyttä ja mielenmalttia", ajatteli Rahja kulkiessaan hapuillen pimeänä häämöttävää taloa kohti.

Ulko-ovella hän tapasi veljensä ja unohtaen tervehtiäkin kirosi:

— Voi p-le! Milloin te oikein keräännytte?

— Teidät mukaan luettuna nyt on parisenkymmentä henkeä. Laskin juuri.

— Se saa riittää. Pitää aloittaa. Tulemme heti.

Eino Rahja riensi Lesnajakadulle. Hän tarttui jalastaan johonkin juurakkoon, kaatui ja satutti polvensa. Eino koetteli, ettei vain ollut pudottanut revolveriaan ja lähti ontuen tovereidensa luo. Ylpeyttään salaamatta hän julisti:

— Parisenkymmentä henkeä. Mennään.

— Vihdoinkin! ilostui Vladimir Iljitš.— Opasta meidät, Susanin, on pimeää kuin säkissä...

Rahja ei sanonut mitään. Hän oli mielissään, että tuosta pitkistyneestä, masentavasta tömistelystä kylmällä syrjäkadulla vihdoinkin tuli loppu ja Lenin pääsi nyt kaivattuun lämpöön ystäviensä ja aatetoveriensa pariin.

Lenin ja Rahja menivät taloon takaoven kautta, nousivat narisevia portaita toiseen kerrokseen ja sulkeutuivat pieneen huoneeseen, jonka Schottmann oli ennakolta varannut. He ehtivät tuskin riisua päällysvaatteensa, kun huoneeseen tulivat Sverdlov, Kalinin ja Jukka Rahja ympäröiden Vladimir Iljitšin. Eino Rahja meni Kalininin luo ja kuiskasi tämän korvaan:

— Mihail Ivanovitš! Eikö voitaisi järjestää kuumaa teetä? Vladimir Iljitš on aivan kylmissään.

— Teetä tulee! Meidän työntekijämme Katja Aleksejeva tuo ihan oikeaa teetä.

— Eino Abramovitš! Pyydän hetkiseksi tänne, kuuli Rahja Leninin niin luonteenomaisen, hieman sorahtelevan äänen.

Rahja meni.

— Kuuntelen, Konstantin Petrovitš.

— Mitä ajattelette, ottaisinko peruukin pois vai menisinkö tällaisessa asussa?

Rahja mietti hetkisen ja sanoi sitten päättävästi, painokkaasti:

— Konspiraation kannalta on parempi ottaa pois.

— Teemme siis niin, päätti Vladimir Iljitš hymyillen, pani peruukin taskuunsa ja Sverdlovin puoleen kääntyen muistutti:

— On jo aika aloittaa, Jakov Mihailovitš. Te saatte johtaa istuntoa.

Kaikki menivät huoneeseen, jonne neuvottelukokouksen osanottajat olivat kokoontuneet.

Viimeisenä tullut Eino Rahja näki, miten kaikki kavahtivat paikoiltaan ja ympäröivät iloisesti puhellen Vladimir Iljitšin, joka myös oli reipastunut. Eino istahti jakkaralle ovipieleen ja nojautui lämmintä seinää vasten. Hän ajatteli tyytymättömänä: "Meluavat liian kovasti. Kuuluu varmaan ulos asti."

Rahja nousi, kutsui Kalininin syrjään ja kysyi:

— Millainen ympäristö täällä on? Ehkä pitäisi lähteä vartioimaan?

— Olemme kutsuneet kaiken varalta kymmenisen punakaartilaista. Niin että sinun ei tarvitse pomppoilla. Istu kuuntelemassa.

Rahja rauhoittui ja palasi jakkaralleen.

Puheenjohtaja Sverdlov meni pienen pöydän ääreen, otti nenältään mustaan nauhaan kiinnitetyt rillit, pyyhki laseja nenäliinallaan ja tarkasteltuaan väsyneillä, ulkonevilla, mustilla silmillään huonetta vaati hiljaisuutta. Kaikki istuivat kiireesti tuoleille ja seinävierustalle asetetuille penkeille.

Eino Rahja näki, miten Vladimir Iljitš meni nopeasti huoneen perälle, istahti jakkaralle ja otti taskustaan nipun kapeita, täyteen kirjoitettuja paperiliuskoja. Sitten hän nosti sormensa totuttuun tapaan ohimolleen ja kun ei havainnutkaan peruukkia laski hämillään kätensä alas.

Sverdlov nosti rillit näppärästi pitkälle kyömynenälleen ja ilmoitti:

— Keskuskomitean edellisestä kokouksesta tekee selostuksen toveri Lenin.

Keskustelut katkesivat ja kaikki kohdistivat katseensa Vladimir Iljitšiin. Koitti hiljaisuus. Kuului lehtikuusen oksan naputus ikkunalasia vasten. Kuulosti siltä kuin joku olisi hakannut pienen pientä rumpua.

Ensiksi Lenin luki puolueen Keskuskomitean edellisen istunnon päätöslauselman ja tiedotti peittelemättömällä riemulla, että päätöslauselma oli hyväksytty kymmenellä äänellä kahta vastaan.

Rahja pani merkille, että ne, jotka olivat sinä muistorikkaana iltana Karpovkan rantakadulla äänestäneet enemmistöä vastaan, hätkähtivät, vilkaisivat toisiinsa ja läsnäolijain katseiden ristitulessa painoivat katseensa polville levitettyihin papereihin.

Alussa Lenin puhui levollisesti, katsahtaen tuon tuosta paperiliuskoihin ja valiten niistä vakuuttavimpia tosiasioita ja numeroita. Mutta ryhdyttyään puhumaan kenraali Kornilovin elokuisesta hyökkäyksestä Pietaria vastaan hän kavahti seisomaan, pani peukalonsa liivin aukkoihin ja alkoi astella nurkasta nurkkaan esittäen kiivaita vastaväitteitä viipymättömän aseellisen kapinan vastustajille. Hän pysähtyi vain hetkiseksi Kamenevin ja Zinovjevin eteen ja lausuen selvästi jokaisen sanan ojensi kätensä eteenpäin ikään kuin tarjoten siinä kaikille läsnäoleville ainoan mahdollisen johtopäätöksen:

— Tilanne on selvä. Joko kornilovilainen diktatuuri tai proletariaatin ja talonpoikaisköyhälistökerrosten diktatuuri.

Lenin lähti taas kulkemaan nurkasta nurkkaan kertoen joukkojen yhä kasvavasta luottamuksesta, siitä että ne vaativat bolševikeilta tekoja eikä puheita, vaativat päättävää politiikkaa taistelussa sotaa ja rappiotilaa vastaan.

Jäytävästä väsymyksestä huolimatta Eino Rahja kuunteli Leniniä heikkenemättömällä huomiolla. Kun Vladimir Iljitš sitten alkoi selostaa ajankohdan tehtäviä, Rahja havaitsi ilokseen alustuksessa asioita ja esimerkkejä, jotka hän oli edellisellä viikolla kertonut. Siis hän ei ollut turhaan käynyt tehtailla ja kasarmeissa kuuntelemassa eri puolueiden puhujien ristiriitaisia esiintymisiä, ei ollut turhaan hankkinut jäljennöksiä päätöslauselmista ja ostanut kaikkia Pietarissa ilmestyviä lehtiä.

Leninin alustus kesti melkein kaksi tuntia, mutta kukaan ei huomannut, että oli kulunut niin paljon aikaa. Vladimir Iljitšin kootessa paperiliuskoja ja kätkiessä niitä salataskuunsa kukaan ei vähään aikaan rikkonut hiljaisuutta ikään kuin puhe vielä jatkuisi.

Rahjan vierellä istunut työmies Šunjakov näytti puheenjohtajalle ääneti savukkeita ja tämä hymähti, katsoi kelloonsa ja ilmoitti väliajan.

Eino Rahja päätti, että nyt oli sopivin aika käydä tarkastamassa, mitä ulkona tapahtui, ja laskeutui alas.

Ulkoportailla istui iäkkäitä juroja työmiehiä kiväärit polvien välissä. Rahja kulki talon seinäviertä ja tapasi vielä kaksi punakaartilaista, jotka tähyilivät tummien lehtikuusien takaa valaistulle Murinon valtakadulle.

Rahja tarkasteli taloa ja pani tyydytyksellä merkille, että toisen kerroksen ikkunat oli suljettu tiiviisti verhoilla. Kadulle ei näkynyt valonhäivettäkään.

Palatessaan taloon Rahja kuuli etäisiä laukauksia.

Istunto oli jo alkanut. Rahja hiipi paikalleen. Huoneeseen tuli Aivazin tehtaan työläisnainen Katja Aleksejeva tuoden tarjottimella seitsemän lasia teetä. Hän ei ehtinyt laskea tarjotinta pöydälle, kun

se jo tyhjeni. Katja sai pidätetyksi vain yhden lasin. Hän ojensi sen Vladimir Iljitšille ja kuiskasi ylpeänä:

— Oikeaa kiinalaista teetä. Ja sokeria on pantu sekaan.

Vladimir Iljitš hymyili kiitollisena:

— Kiitos! Tuokaa kaikille.

Viiden minuutin kuluttua Aleksejeva palasi ja pidätti taas yhden lasin — "ystävättärelle", kuten hän sanoi tarkoittaen kokouksen sihteeriä Jelena Dmitrijevna Stasovaa.

Edustajain lyhyet tiedotukset eri paikoilta kapinaan valmistautumisesta saivat neuvottelun osanottajilta omalaatuista hyväksymistä heidän hörppiessään äänekkäästi kuumaa ja kaikkien mielestä erittäin hyvää teetä.

Puheet olivat asiallisia, rauhallisia, ja Rahja alkoi jo vilkuilla kelloaan toivossa, että kohta hyväksytään päätöslauselma ja he pääsevät lähtemään Vladimir Iljitšin kanssa Serdobolskajakadulle. Mutta siinä hän erehtyi. Äkkiä syttyi kiivas väittely kapinan aikamäärästä. Eräät puhujat olivat Leninin kanssa samaa mieltä siitä, että tunnus "kaikki valta neuvostoille" on jo täysin kypsynyt ja että "nyt tarvitaan tekoja eikä puheita", mutta samanaikaisesti väittivät kuitenkin, että "me emme ole valmiita antamaan ensimmäistä iskua".

Eino Rahja huomasi, että Leniniä tuollaiset epäjohdonmukaiset, sekavat puheet suututtivat, mutta Vladimir Iljitš kuunteli kärsivällisesti, hänelle niin ominaisella tahdikkuudella puhujia eikä keskeyttänyt heitä välihuomautuksilla. Eino kirjoitti kiireesti vierellään istuvalle Jukka-veljelle lapun:

"Pitää kannattaa Vladimir Iljitšiä."

Jukka Rahja nyökäytti. Hän otti puheenvuoron sotilasjärjestön edustajan, vanhan bolševikin Nikolai Vasiljevitš Krylenkon jälkeen.

Eino kuunteli veljeään ihaillen. Tämä puhui varmana ja painokkaasti niin kuin Pietarin komitean jäsenen kuuluikin. Ei yhtään tarpeetonta sanaa. Puheesta huomasi, että Jukka oli käynyt illegaalisen vallankumoustoiminnan hyvän koulun. Hän näkee kauas ja iskee erehtymättä maaliin.

— Joukot valmistautuvat tietoisesti kapinaan. Jos Pietarin proletariaatti olisi aseistettu, niin se olisi jo kaduilla vastoin kaikkia Keskuskomitean päätöksiä. Pessimistisyyttä ei ole. Vastavallankumouksen hyökkäystä ei tarvitse odotella, sillä se on jo alkanut. Joukot odottavat tunnusta ja aseita. Joukot lähtevät kaduille, sillä niitä vaanii nälkä. Meidän tunnuksemme on nähtävästi alkanut myöhästyä. Meidän ei pidä tehdä uutta päätöstä. On päinvastoin vahvistettava Keskuskomitean edellinen päätös.

Jukka Rahjan istuuduttua nousi Zinovjev. Hän oli hermostunut ja puhui niin hätiköiden, että sanat tulivat yhtenä ryöppynä ja ajatus sekaantui. Zinovjevin puhe oli pitkä, hän oli kirjoittanut sen jo ennakolta, mutta kaikesta sanotusta Eino Rahja sai selville vain yhden ajatuksen: kapinan menestymistä ei ole turvattu ja sen vuoksi "tarvitaan odottelevaa puolustustaktiikkaa Väliaikaisen hallituksen täydellisen toimettomuuden taustalla".

Kiivasluontoinen Eino Rahja oli vähältä huudahtaa: "Minkä vuoksi ne väliaikaiset olisivat toimettomina? Kuka ehättää ennen, se voittaa", mutta sai ajoissa maltetuksi mielensä. Zinovjev ei kuitenkaan mitään uskoisi. Jääräpäinen kuin pässi.

Zinovjevin jälkeen puhui synkkänä jurottanut punakasvoinen Kamenev yrittäen tehostaa sitä vaikutelmaa, että "viipymätön aseellinen kapina on toivotonta".

Eino Rahja meni käytävälle tupakoimaan. Häntä alkoi vaivata ajatus, että istunto saattoi kestää aamuun asti. Jouduttaisiin palaamaan kaikkein hankalimpana aikana, kun kadut ovat täynnä työhön kiirehtivää väkeä. Täällä on joka puolella tehtaita. Ja kuljeskelee jos minkä arvoisia sotilashenkilöitä. Lenin saatettiin tuntea luonteenomaisesta, mieleenpainuvasta äänestä. Nyt ei saanut riskeerata. Vladimir Iljitš piti saada keinolla millä tahansa lähtemään viimeistään viideltä.

Rahja katsahti kelloonsa. Puoli kaksi. Piti neuvotella Mihail Ivanovitš Kalininin kanssa. Tämä oli myös kiinnostunut kokouksen lopettamisesta mahdollisimman pian. Aamullahan tänne tulevat Lesnajan—Udelnajan duuman virkailijat.

Eino kurkisti huoneeseen. Kalinin oli juuri puhumassa. Hänen puheensa oli lyhyt ja selvä: yllättävä hyökkäys tuo voiton mahdollisuuden.

Kalinin lopetti puheensa ja istuutui. Rahja aikoi juuri mennä kutsumaan häntä käytävälle, kun puheenjohtajana toiminut Jakov Mihailovitš Sverdlov nousi puhumaan, ja tämän voimakas, kumiseva rintaääni pysähdytti Einon paikalleen. Rahja kuunteli mielihyvin ja iloitsi siitä, miten puhuja kumosi tuoreimmilla elämästä otetuilla tosiasioilla Zinovjevin ja Kamenevin lukuisat "teoreettiset arviot".

Sverdlovin jälkeen puhui Skrypnik, pörrötukkainen, synkkä mies, jolla oli kuopalle painuneet, kuumeisina kiiluvat silmät. Hän lausui julki sen, mitä Eino Rahja sillä hetkellä ajatteli:

— Me puhumme liian paljon silloin kun pitää toimia. Joukot vaativat meiltä ja ovat sitä mieltä, että ellemme anna niille mitään, teemme rikoksen. On valmistauduttava kapinaan ja esitettävä kutsu joukoille.

"Nyt pitäisi jo hyväksyä päätöslauselma", ajatteli Rahja.

Mutta sitten ryhtyi puhumaan Volodarski, ja taas alkoi jokin käsittämätön sanoilla leikittely.

Hänen jälkeensä puheenvuoron otti Dzeržinski, ja Rahja määritteli heti: "Tämä on meidän kannalla."

Hän ei erehtynytkään. Feliks Dzeržinski arvosteli sekä Zinovjevia ja Kamenevia että Volodarskia.

Rahja katsoi kelloaan. Neljäs tunti.

Tukalan ilman ja väsymyksen uuvuttamina eräät valtuutetut menivät viereiseen huoneeseen, istuutuivat lattialle ja vaipuivat siinä samassa uneen.

Rahja näki, että Lenin oli myös hyvin väsynyt. Vladimir Iljitšin tuuheilla kulmakarvoilla helmeili pieniä hikipisaroita, mutta hän kuunteli edelleenkin tarkkaavaisesti jokaista toveria, hymyili tai pudisti ihmetellen päätään ja kirjoitteli kaiken aikaa jotain muistiin pitäen kirjaa kämmenellään.

"Huone on pieni ja väkeä paljon — on tullut niin kuuma. Ja kun mennään ulos, henkii heti kylmä vastaan ja sataa märkää lunta. Joudumme kuumissamme heti sellaiseen kylmään. Ja me kun pidimme niin kovaa kiirettä, että Vladimir Iljitš unohti kaulaliinankin. Hän voi helposti vilustuttaa kurkkunsa. Entä jos tarjoaisin hänelle oman kaulaliinani? Ei varmaan ota. Hän on niin hyväsydäminen ihminen, huolehtii toisista enemmän kuin itsestään. Mutta ehkä sää on muuttunut. Pitääpä mennä katsomaan, miltä ulkona näyttää."

Eino Rahja lähti hiipimään ulos hiljaa, syrjittäin, ettei häiritsisi ketään eikä vetäisi huomiota puoleensa.

Taivas oli pimeä. Puut vaikeroivat kovien tuulenpuuskien kynsissä. Oksilta putoili maahan lunta.

"Kerrassaan kurja sää", pahoitteli Rahja ja ryhtyi tähystämään heikosti valaistulle Toiselle Murinon valtakadulle päin. "Ei taida olla ketään liikkeellä. Mutta pihamiehet heräävät kohta ja alkavat touhuta talojen luona. Ja heidän keskuudessaan on huonojakin ihmisiä... Paha juttu, ettei täältä löydä ajuria, kun on ihan kaupungin laita. Pitää jollain tavoin hieman hoputtaa Vladimir Iljitšiä, vaikka se onkin vähän epämukavaa. Hehän pohtivat nyt siellä tärkeää asiaa, ratkaisevat vallankumouksen kohtaloa."

Rahja kiersi talon ympäri ja nousi toiseen kerrokseen. Hän ilostui nähdessään, että istunto läheni loppuaan. Sverdlov kehotti äänestämään toveri Leninin ehdottamaa päätöslauselmaa. Eino Rahja nosti empimättä kätensä.

Puhetta johtava Sverdlov julisti riemuitsevasti:

— Toveri Leninin ehdottama päätöslauselma on hyväksytty kahdellatoista äänellä kahden ollessa vastaan ja neljän pidättyessä äänestyksestä.

Silloin Eino Rahja meni nopeasti Vladimir Iljitšin luo ja kuiskasi hänen korvaansa:

— On pidettävä kiirettä... Että ehditään ennen kuin raitiovaunut alkavat kulkea.

— Hyvä on. Menkää pukeutumaan, viivyn vain viitisen minuuttia.

Pimeässä Rahjan oli vaikea löytää pöytää, jolle he olivat illalla jättäneet päällysvaatteensa. Hän hapuili käsiinsä palttoon ja pukeutui. Sitten hän istahti ikkunalaudalle ja nojautui ikkunapieleen. Silmät painuivat itsestään umpeen. Rahja ajatteli vihaisena: "Pahus, kylläpä olen käynyt veteläksi." Paljonkohan aikaa oli kulunut? Rahja sytytti tulitikun. Viisitoista yli viiden. Eino otti Leninin päällystakin ja hatun ja kiiruhti istuntohuoneeseen. Hän tapasi Leninin puolueen Keskuskomitean jäsenten ympäröimänä ja sanoi jyrkästi ja niin kovalla äänellä, että kaikki kääntyivät häneen päin:

— Meidän pitää lähteä. Viivyttelemättä!

— Tulen, tulen, toveri Rahija, vastasi Lenin kuuliaisesti.

Portaita laskeuduttaessa Rahja tuki Leniniä käsivarresta ja julisti ylpeänä:

— Ja niin me voitimme! Tänään...

— Älkää innostuko liikaa! keskeytti Lenin hänet vakavana.— Emme ole vielä voittaneet, mutta meidän pitää voittaa.

Ulkona tuuli paiskeli vihaisena kasvoihin märkiä lumihiutaleita. Maa oli käynyt pelkäksi kuralammikoksi. Leninin ja Rahjan jalat juuttuivat lokaan ja suurella vaivalla he vihdoin pääsivät kivetylle Murinon valtakadulle. Oli hyvin työlästä kamppailla rajusäätä vastaan.

Kadunristeyksessä tuulenpuuska sieppasi Vladimir Iljitšin päästä hatun ja peruukin ja lähti pyörittämään niitä katua pitkin.

— Voi p-le! huudahti Rahja ja säntäsi hatun perään. Hän sai sen kiinni syvästä lammikosta.

Lenin pyyhki peruukin ja hatun kiireesti nenäliinallaan ja painoi ne lujasti päähänsä.

Rahja yritti saada kumppaninsa hilpeämmälle tuulelle sanoen arasti:

— Hyvä etteivät raitiovaunut kulje. Koko konspiraatiomme olisi tuhoutunut pyöräin alla.

Lenin ei vastannut. Hän kulki kumarassa, kyynärpäät koholla ja piteli hattuaan kylmästä punehtuneella kädellä. Vasta Serdobolskajakadulla hän kääntyi yhteysmiehensä puoleen ja pyysi:

— Olkaa hyvä ja tulkaa kanssani.

He nousivat neljänteen kerrokseen. Lenin hieroi kohmettuneita käsiään lujasti vastakkain. Niitä katsoessaan Rahja ajatteli:

"Pitää pyytää anoppimuoria kutomaan kiireesti villasormikkaat."

Vladimir Iljitš avasi oven ja varoitti:

— Tulkaa hiljaa! Margarita Vasiljevna nukkuu vielä.

He kulkivat käytävää pitkin varpaisillaan ja loivat vihaisia katseita lätiseviin kenkiinsä, joista jäi lattiaan märkiä jälkiä.

Lenin riisui päällystakkinsa. Hän istuutui pöydän ääreen ja pyyhki kiirehtimättä märkiä, kylmiä kasvojaan.

Rahja sanoi hiljaa:

— Tunnen itseni syylliseksi. Hoputin teitä niin, ettette ehtinyt edes kaikkien kanssa hyvästellä.

— Hyvästelin kaikkia ketä halusinkin. Mutta Zinovjeville ja Kameneville en anna kättä.

— Kaikkihan kävi kuitenkin hyvin...

— Älkää lohdutelko minua. Heidän itsepäisyytensä hipoo rikosta. He tahtovat panna tarpeettomat kätensä ristiin tyhjälle rinnalleen ja jäädä odottelemaan, että verivihollisemme tukahduttavat vallankumouksen. Kuulitteko, minkä nuo toivottomat pessimistimme esittivät valtiksi? Meillä ei muka ole kapinanjohtokoneistoa, mutta vihollisillamme on mainio koneisto. Ja edelleen tuon pelkurimaisen ja katalan voivotuksen, että "Suomi ja Kronstadt eivät tue meitä". He käyttävät hyväkseen sitä, että meillä ei ole tarkkoja tietoja vallankumoukselle uskollisen sotaväen lukumäärästä. Meidän on iskettävä nuo vilpilliset valtit sen paniikin valtaan joutuneen parin käsistä. Huomenna, kahdeksantenatoista päivänä...

— Kahdeksastoista päivä on jo koittanut.

— Siis tänään, kello seitsemältä illalla minun on tavattava sotilasjärjestön johtajat ja saatava heiltä tyhjentävät tiedot vallankumouksen ja vastavallankumouksen taisteluvoimista. Teidän pitää tuoda Nikolai Iljitš Podvoiski, Vladimir Aleksandrovitš Antonov-Ovsejenko ja Vladimir Ivanovitš Nevski. Tunnetteko heidät?

— Tunnen. Mihin heidät pitää tuoda?

Vladimir Iljitš nosti käden poskelleen ja hetkisen mietittyään sanoi:

— Dmitri Aleksandrovitš Pavlovin luo. Hän asuu tässä lähellä: Serdobolskajakatu kolmekymmentä viisi, asunto neljä. Hän on ehdottoman luotettava mies.

— Kaikki tapahtuu prikulleen, Konstantin Petrovitš. Minä menen, käykää levolle. Näytätte suoraan sanoen sairaalta.

— Te ette näytä yhtään paremmalta, hyvä mies. Tehän menette nyt suoraan toimeenne. Minäkin ryhdyn työskentelemään.

Lenin veti eteensä puhtaan paperiarkin, kirjoitti ja alleviivasi otsikon:

"Kirje tovereille."

Rahja muistutti varovaisesti itsestään:

— Minä siis menen, Konstantin Petrovitš.

— Anteeksi. Päästän teidät heti lähtemään. Muistutan vielä kerran: tämä on viime aikoina suorittamistanne tehtävistä tärkein ja vastuullisin. Toivotan menestystä.

— Hyvää yötä.

— Se on ollut kaikkea muuta kuin hyvä. Tämä on levottomin, synkin yö elämässäni. Vaikeaa aikaa ja vaikeita tehtäviä. Ja kuitenkin me voitamme!

— Tietysti voitamme, sanoi Rahja ja yrittäen poistua hiljaa lähti hiipimään ovelle.

■ Matka Smolnaan

...Tiistaina, lokakuun kahdentenakymmenentenä neljäntenä, Eino Rahja nousi tavalliseen tapaansa, mutta ei lähtenyt työhön. Päätä särki, jalat tuntuivat vierailta eivätkä tahtoneet totella. Eino tarkasti sydämenlyöntinsä kellon mukaan, hieroi huolissaan otsaansa ja sadatteli harmistuneena:

— Voi p-le! Joko minun nyt piti sairastua? Kello kuudelta on ehdottomasti oltava Leninin luona. Nyt pitää ryhtyä kiireesti parantamaan itseään.

Rahja kaatoi lasin puolilleen viinaa, ripotteli siihen runsaasti jauhettua mustaa pippuria, sekoitti ja joi tuon kurkkua raapivan seoksen yhdellä kulauksella. Kaapin nurkasta hän hapuili käteensä lääkkeeksi piilotetun vaapukkahillopurkin ja söi kaksi lusikallista hilloa. Kun muuta hiostavaa ei löytynyt, Eino kävi pitkäkseen sänkyyn, otti peiton lisäksi päällystakin katteekseen ja vetäytyi niiden alle huppuun. Tunnin kuluttua alusvaatteet olivat märät. Eino vaihtoi kuivat vaatteet ja kömpi takaisin sänkyyn toivoen saavansa nukahtaa tunnin tai pari.

Ovelle koputettiin kiivaasti, kärsimättömästi.

Rahja veti kiireesti housut jalkaansa ja takin ylleen. Hän otti esille revolverin arvaillen: "Ketähän sieltä paholainen lennättää näin sopimattomalla hetkellä", laahusti ovelle, joka jo vapisi nyrkin iskuista, ja kysyi vihaisena:

— Mitä siellä hakataan?

— Avaa, Eino! Täällä olen minä, Malmberg!

— Tervetuloa. Käy sisään, käy sisään, ystävä hyvä!

Malmbergin kasvot olivat punaiset ja hikiset. Hän huohotti raskaasti kuin olisi juossut kymmenen virstaa, istahti ja sanoi hyvin huolestuneena:

— Kerrassaan pahoja uutisia, Eino. Sotilaspiirin ylipäällikkö on antanut määräyksen, että Nikolain, Palatsin ja Liteinin sillalle on asetettava sotilaita.

— Mitä pahusta varten?

— Määräyksessä on sanottu, että tehtävänä on edistää siltojen nostamista ja estää tulituksella kaikki yritykset laskea ne paikalleen.

— Tämä on heidän loppunsa alkua. Millä vielä "ilahdutat", Elmer?

— Talvipalatsin luo keskitetään kaikki Väliaikaiselle hallitukselle uskolliset joukko-osastot. On kiireesti kutsuttu Pietarhovin kolmas vänrikkikoulu ja iskupataljoona Tsarskoje selosta...

— Kiitos, ystävä hyvä, suurkiitos, sanoi Rahja.

— Miksi olet noin punainen? Niin kuin olisit tullut saunasta.

— Ajan pois kylmetystä. Kuulehan, haiseeko minusta kovasti?

— Kuin rankkitynnyristä. Minä menen, Eino. Työpaikalla voidaan kaivata.

— Vielä kerran kiitoksia. Jos saat tietää jotain uutta, niin tiedota viivyttelemättä. Olen sinulle suuressa kiitollisuudenvelassa.

— Sittenpähän taivaassa selvitetään, naurahti Malmberg.

Rahja lukitsi oven ja istuutui pöydän ääreen hymähtäen: "Tähän se sairastelu nyt päättyi. Pitäisi maata päivä tai pari, mutta ei ole aikaa. Ja Leninin luoksekin vähän pelottaa mennä näin kammottavassa kunnossa. Hän on ehta raitis mies. Miten saisi tuon kirotun viinanhajun haihtumaan?"

Eino kaiveskeli niukkoja ruokatarvesäästöjä, löysi sipulin ja palasen kynsilaukkaa ja söi ne leivän ja suolan kanssa. Hän pani taskuunsa kaksi mustaa korppua ajatellen: "Nyt tuli syödyksi aamiainen, päivällisen otan mukaani ja vielä jää suupala Lyylillekin. Lyylille pitää saattaa jotenkin tieto. Ehtiikö hän tulla Znamenskajakadulta Pietarinpuolelle ennen kuin sillat nostetaan? Pitää soittaa hänelle kiireesti. Mutta mistä? On ajettava Suomen asemalle." Rahja veti nopeasti villapaidan päälleen, kietoi villahuivin huolellisesti kaulaansa ja lähti ulos. Viitisentoista minuuttia hän odotteli raitiovaunua pysäkillä, mutta sitten kärsivällisyys loppui. Hän kirosi raivostuneena ja lähti jalkaisin Suomen asemalle.

Talojen seinävierustoilla seisoskelevat auringonkukansiementen ja savukkeiden kaupustelijat hypiskelivät pysyäkseen lämpiminä.

Jalkakäytävät oli syljeskelty täyteen kahisevia siemenkuoria. Miliisit ratsastivat ohi laihoilla ratsuillaan, ja uudenuutukaiset kirkkaankeltaiset revolverikotelot erottuivat heleinä heidän sinellejään vasten. Hevosten kaviot iskivät katukiveyksestä kipinöitä.

Rahja vilkaisi tuon tuosta kelloonsa ja kiukutteli itsekseen: "Miten kauan sinun pitikin hankkiutua, mokoma kaljupää pahus. Nythän on jokainen minuutti niin kallis."

Asemapäivystäjän huoneessa puhelin oli vapaa. Rahja sai melko pian puhelun Skobelevin hyväntekeväisyyskomitean kirjanpito-osastolle ja käski ankarana:

— Lyyli! Mene heti paikalla kotiin.

— Mitä on tapahtunut?

— Nyt se alkaa...

— Missä sinä olet?

Odottamatta keskusteluun puuttui puhelinneiti:

— Sota-aikana on kielletty puhumasta ulkomaankieltä. Katkaisen...

Rahja piti mykäksi käynyttä kuuloketta hetkisen kädessään mietiskellen: "Soittaisinko vielä kerran vai ei toimita? Kyllä hän varmaan ymmärsi. Nyt on pidettävä kiirettä." Rahja lähti Serdobolskajakadulle. Hän halusi saattaa tämän erittäin tärkeän uutisen mahdollisimman nopeasti Leninin tietoon, mutta ei tiennyt, miten sen saisi tehdyksi. Raitiovaunut eivät kulkeneet. Ajurit pysyttelivät keskikaupungilla, työläiskaupunginosissa niitä oli mahdoton löytää. Oli vain yksi ulospääsy — piti mennä jalkapatikassa.

Rahja joudutti askeleitaan, avasi takkinsa. Nyt hän riensi jo miltei juoksujalkaa, mutta hänestä tuntui kuitenkin, että matka edistyi liian hitaasti. Kuultuaan kuorma-auton surinaa Rahja meni ajotielle ja jäi seisomaan kädet ojossa. Auto oli täynnä punakaartilaisia, joiden selässä välähtelivät kiväärit. Ohjaamossa istunut nahkatakkinen mies huusi jotain ja heristi Rahjalle nyrkkiä. Auto kiersi tiellä seisovan itsepäisen jalankulkijan. Pyörät räiskäyttivät hänen päälleen kuravettä. Joku huudahti ihmeissään:

— Ihan on pökerryksissä koko mies! Haluaa päästä hengestään...

Rahja pyyhki kädellään mustat pärskeet vaatteistaan ja jatkoi matkaa. Enempää pysähtelemättä hän kulki Serdobolskajakadulle.

Eino harppoi kiireesti portaat ja pysähtyi tutulle ovelle. Hän koputti kaksi kertaa, pyyhki isot hikikarpalot kasvoiltaan ja iski vielä kerran oveen rystysillään. Sitten hän soitti kaksi kertaa.

Rahja jäi kuulostelemaan. Oli aivan hiljaista. Mieleen juolahti heti: Onkohan hän täällä? Tänään lehtipojat taas huusivat: "Lenin on saatu kiinni ja pantu Krestyn vankilaan." Hän ilostui kuultuaan nopeat, tassuttelevat askeleet ja tutun äänen:

— Kuka siellä?

— Konstantin Petrovitš...

— Eino! Vihdoinkin...

Rahja seurasi Vladimir Iljitšiä huoneeseen ja kysymyksiä odottamatta sanoi:

— Kerrassaan huonoja uutisia: pääesikunta on lähettänyt silloille sotilasjoukko-osastoja. Aiotaan nostaa sillat ja eristää siten työläiskaupunginosat. Ja sitten tietysti on suunnitelmana murskata meidät yksitellen.

— Miten työläiset ja sotilaat siihen reagoivat?

— Kaikki kiirehtivät jonnekin. Pidetään kovaa melua junkkarikoululaisten hyökkäyksestä *Rabotši putj* lehden toimitukseen. Näyttää siltä kuin aiottaisiin sotia. Jostain kuuluu jo kovaa ammuntaa...

— Selvä on! Kapina alkaa. Pitää viipymättä lähteä Smolnaan.

Rahja ei ollut odottanut niin nopeaa ja jyrkkää vastausta. Hän käsitti, että se oli ehdottomasti oikea päätös, mutta samanaikaisesti pelkäsi, että Leninille saattoi tapahtua jotain niin pitkällä ja vaikealla taipaleella. Hän sanoi jurona:

— Ei saa. Teidän on vaarallista näyttäytyä kadulla.

— Vaarattomia vallankumouksia ei olekaan, toveri Rahija.

— Mutta käsittäkää toki, Konstantin Petrovitš, raitiovaunut eivät kulje. Kaduilla kiitää panssariautoja ja ratsumiliisejä. Ja pahinta on ammunta ja konekiväärien papatus.

— Eihän tämä ole ensimmäistä kertaa. Muistakaahan kun tultiin Razliv-järveltä Dibunyyn. Silloin käveltiin ainakin parikymmentä virstaa. En voi piileskellä enää kauempaa illegaalisena. Minulla ei ole siihen oikeutta, käsitättekö?

— Minulla ei myöskään ole oikeutta.

— Olen tänään lähettänyt Margarita Vasiljevnan kaksi kertaa Viipurinpuolen piirikomiteaan viemään lappua, jossa pyysin lupaa tulla Smolnaan...

— Ettekä saanut lupaa. Muuten olisitte jo mennyt...

— Ensimmäinen arvelunne pitää paikkansa. Siellä vielä pelättiin, että kunhan ei vain mitään sattuisi. Nyt he ovat tietysti jo käsittäneet, että hetki on lyönyt. Mutta me emme voi enempää odottaa. Onhan minun loppujen lopuksi oltava Smolnassa jo Neuvostojen edustajakokoukseen valittuna edustajana.

— Käsitän sen kyllä ja olen aivan samaa mieltä, mutta odotetaan vielä vähän aikaa. Kun tulee pimeä...

— Mennään, mennään! Vii-vyt-te-le-mät-tä...

— Siinä tapauksessa ainakin syökää vähän, juokaa teetä, Konstantin Petrovitš. Matkahan on pitkä.

— Nyt te alatte jo luovia! huudahti Lenin suuttuneena, harppoen huoneessa nurkasta nurkkaan.— On siinäkin vastaleivottu vitkutussankari! Minusta teidän ei tarvitse olla huolissanne. Kyllä minä jaksan...

— Kuinka en olisi teistä huolissani! Schottmann on sanonut minulle sen seitsemän kertaa: "Muista, Eino, sinä olet puolueen ja koko kansan edessä vastuussa Ukon hengestä. Sinä olet yhteysmies ja henkivartija samassa persoonassa." Niin ja minä olen itsekin ottanut sen hyvin vakavalta kannalta. Kohta tulee emäntä Margarita Vasiljevna...

— Enempää ei saa odottaa! Syrjästäkatsojan osassa voidaan menettää kaikki. Ei mitään vastaväitteitä. Toveri Rahija, velvollisuutenanne on turvata meno Smolnaan. Ja saatte uskoa, että tämä on ehdottomasti viimeinen salainen matka. Huomenna saatte levätä...

— En minä ole väsynyt. Teidän kanssanne olen valmis menemään vaikka maailman ääriin. Syökää nyt kuitenkin, etsin sillä välin jotain sopivia naamiointivälineitä...

Vladimir Iljitš pysähtyi, puristi kämmenillään lujasti peruukkia ja sanoi veitikkamaisesti hymyillen:

— Tuo on jo asiallista puhetta. Annan kolme minuuttia aikaa, Uskollinen kumppani!

Rahja meni kiirehtimättä eteiseen. Hän löysi kaapin päältä vanhan lippalakin, otti sen ja ravisti pölyt pois. Naulakosta hän otti kuluneen, virttyneen pääliinan. Hän toi löytönsä huoneeseen ja pani ne pöydälle.

Vladimir Iljitš katsahti kelloa ja sanoi kulmiaan rypistäen:

— Mihin tarkoitukseen tuo liina on?

— Sidomme sillä poskenne ikään kuin teillä olisi hammassärky. Tärkeintä on etteivät koko kasvot olisi näkyvissä.

— Konspiraatio... siteiden varassa. Mitä inhottavinta naamiointia. Onneksi tämä on toki viimeinen kerta.

Lenin otti pöydältä kapean paperisuikaleen ja kirjoitti:

"Menin sinne minne te ette halunnut minun menevän. Näkemiin. Iljitš."

Rahjan mieleen juolahti: "Nyt ei ole enää Konstantin Petrovitš Ivanovia. On taas Vladimir Iljitš Lenin."

Lenin katsoi peiliin, pudisti harmistuneena päätään ja kysyi äkkiä:

— Saitteko hankituksi uudet pääsyluvat Smolnaan?

— Uusia ei valitettavasti ole. Otin kaksi vanhaa. Kaiken varalta.

Vladimir Iljitš katsoi kumilla pyyhittyjä nimiä, levinnyttä mustetta allekirjoituksissa ja sanoi pahoitellen:

— Kauhean törkeä väärennys. Teillä ei näy olevan yhtään petkuttajan taipumuksia.

— Ehkäpä pääsylupia ei tarvitakaan?

— Smolna ei ole mikään läpikulkupaikka. Pääsyluvat jätetään voimaan vallankumouksen jälkeenkin. Pitää koettaa tunkeutua sinne näillä väärennetyillä luvilla.

— Pääsemme sillä eittämättömällä ehdolla, että ette ihmisten aikana puhele. Teidät tunnetaan heti äänestä.

— Yritän parhaani, toveri Rahija...

Ulkona oli pilvinen sää ja pimeä. Kaikki kaupat olivat kiinni. Keskikaupungilta kantautui kumeita laukauksia.

Lenin ja Rahja kulkivat nopeasti, rinnatusten ja näyttivät samanlaisilta. Sekä vaatetukseltaan että ulkomuodoltaan molemmat olivat tyypillisiä työstä palaavia työmiehiä.

Sampsonin- ja Lesnajakadun kulmassa he tavoittivat aivan tyhjän raitiovaunun.

Lenin sanoi:

— Noustaan! ja hyppäsi jälkimmäisen vaunun takasillalle. Hämmästynyt Rahja seurasi Leniniä.

Odottamattomien matkustajain luo tuli rahastaja, nuori roteva nainen ja halusi kysyä jotain, mutta Lenin ehätti ennen häntä.

— Voisitteko sanoa, minne olette menossa?

— Varikolle.

— Miksi varikolle?

Rahja tönäsi kyynärpäällään kumppaniaan muistuttaen konspiraation eittämättömästä ehdosta.

Rahastaja virkkoi hymyillen:

— Kuustako te olette tipahtaneet? Ettekö tiedä mitä kaupungissa tapahtuu? On alkanut uusi vallankumous! Mennään porvareita löylyttämään.

Lenin hieroi tyytyväisenä käsiään sanoen:

— Vai porvareita löylyttämään! Oikein hyvä juttu...

He ajoivat huomaamatta Botkinskajakadun kulmaan. Raitiovaunu pysähtyi.

— Astukaa alas. Tästä käännymme varikolle, käski rahastaja.

Matkaa jatkettiin taas jalkaisin.

Rahja muistutti vakavana supisten:

— Tehän rikotte sopimusta.

— Älkää suuttuko. Sehän oli mainio keskustelu. Voitteko uskoa, ikävöin kauheasti ihmisten pariin. Siksi aina kyselenkin teiltä työläisten ja sotilaiden mielialoja. Tuo rahastaja oli sangen tyypillinen, mainio ihminen...

Liteinin sillan luona kulkijat näkivät suuren metelöivän väkijoukon. Tiellä seisoi ajurien rattaita, kärryjä ja tyhjä kuorma-auto, jonka ohjaamon yllä hulmusi punainen lippu.

— Ruuhka, määritteli Rahja synkkänä.— Siltaa ei ole saatu nostetuksi ja sitä suojataan tiiviillä vartiostolla...

— Siellä väitellään ja riidellään. Menemme läpi huomaamatta.

— Sillan toisessakin päässä saattaa olla heidän vartionsa. Kun saisi jostain veneen, soudettaisiin Nevan yli!

— Älkää haaveilko! Mennään! Onhan siellä Kerenskin sotilaiden ohella meidän punakaartilaisiammekin.

Lenin vetäisi lippalakin syvälle otsalleen ja lähti reippaasti väkijoukkoa kohti.

Rahja riensi kumppaninsa edelle ja raivasi kyynärpäillään ja harteillaan tietä sillalle. Huomattuaan etteivät vartiomiehet kiinnittäneet heihin mitään huomiota Rahja rohkaistui ja lähti sillan yli. Hän hätkähti kuullessaan vihaisen äänen: ”Onko pääsylupa?” ja vastasi varmasti, päätään kääntämättä:

— Smolnaan, kiireellinen kutsu.

Mieleen tuli heti huolestuttava ajatus, oliko Vladimir Iljitš päässyt seuraamaan mukana. Hän ilostui kuullessaan takanaan tutut kiirehtivät askeleet.

Lenin saavutti Rahjan ja puristi ääneti yhteysmiehensä karheaa, kylmää kättä.

He tulivat sillan puoliväliin ja hidastivat vaistomaisesti askeleitaan. Edessäpäin häämötti tien sulkeva tumma sotilasketju. Lyhtyjen kellertävässä valossa välähtelivät ankarina kosteat pistimet. Sotilasketjun edessä häilyi ja murisi suuttuneena vähäinen jalankulkijain joukko.

Rahja katsahti Leninin vakaviin siristettyihin silmiin ja kuiskasi:

— Älkää välittäkö: menemme tuossa metelissä huomaamatta läpi. Pysykää vain perässä...

He tulivat jo niin lähelle, että saattoivat erottaa huutoja:

— Mistä me otamme ne lupalaput?

— Pitäisikö ne teille synnyttää?

— Olisi pitänyt hankkia esikunnasta...

— Suolet ihan kurisevat! Ollaan oltu aamusta asti liikkeellä...

Rahja työnsi mennessään riitelijät syrjään, heristi melusta hölmistyneen, vilusta sinisen sotilaan nenän edessä väärennettyä lupalappuaan ja marssi lujin sotilasaskelin kadulle. Hänen perässään livahti kiireesti, kyljittäin Lenin.

Liteininkatu oli autio. Kadunristeyksessä käännyttiin jyrkästi vasempaan Špalernajakadulle. Eteen avautui viimeinen suora tiejakso Smol-

naan. Kadulla ei näkynyt ihmisiä, se oli huonosti valaistu ja synkkä. Rahjan mieleen juolahti vaistomaisesti, että heinäkuun 5. päivänä tällä kadulla murhattiin raa'asti työmies Ivan Voinov, joka oli levittänyt bolševikkien *Listok Pravdy* lehteä.

Kosteasta usvasta kantautui hälyttävää kavioiden kopsetta. Rahja arvasi, että sieltä oli tulossa ratsupartio. Hän katsahti ympärilleen. Paraatiovet ja portit oli tiiviisti suljettu. Ei ollut paikkaa minne piiloutua eikä nyt enää ehtisikään. Ei saanut myöskään lähteä juoksemaan, sillä silloin partio alkaisi tulittaa. Kohtaaminen oli kiertämätön.

Usvasta tuli esiin kaksi ratsastajaa. Sotilaspuvuista päätellen he olivat Mihailin tykistöopiston junkkareita.

Rahja kumartui Leninin puoleen kuiskaten:

— Jatkakaa kaikessa rauhassa matkaa. Minä pidätän heitä...

Siinä samassa matkalaiset kuulivat tuiman, kalskean käskyn:

— Seis! Esittäkää liikkumislupa!

— Mitä ihmeen lupaa te vaaditte? Eihän missään ole ollut ilmoituksia, murisi Rahja tyytymättömänä työntäen kätensä taskuihin.

— Liikkumisluvat saatettiin voimaan jo eilen.

— Mistä minun pitäisi se tietää? Ettekö näe, että olen tulossa työstä? Kaikilla raitiovaunuilla on kiire varikolle. Ja niin tässä pitää pomppia jalkapatikassa. Jalat eivät enää kannata...

— Lakkaa lörpöttelemästä, senkin lurjus! huusi nuori viiksiniekka junkkarikoululainen uhaten ajaa hevosellaan Rahjan päälle.— Tuollaiset ovat käyneet ihan röyhkeiksi...

— Älä viitsi takertua siihen, Stanislav. Näkeehän tuosta heti, että on ottanut liian pitkän ryypyn, hymähti toinen viiksiniekalle.

Rahja otti heti kuulemansa sanat varteen. Hän yritti parhaansa näyttääkseen humalaiselta ja kovasti horjahtaessaan näki Leninin poistuvan nopeasti katua pitkin. Rahja venytti tahallaan sanoja muristessaan:

— Liikkumislupa! Vai liikkumislupa! Ei saa rauhassa askelta astua, kaikki vain huutavat työmiehelle. Hyvähän siellä satulassa on istua! Kyllä sillä tavalla voi matkaa tehdä. Mutta koettaisittepa tulla Aivazin tehtaalta asti jalkapatikassa niin kuin minä...

— Saat seurata meitä. Komendantinvirastossa kyllä otetaan selvä, mitä miehiä olet, kiivastui viiksiniekka kohottaen ratsupiiskansa.

— Jätä toki tuo kulkuri rauhaan. Etkö näe, sehän on ilmeinen ryysyläinen, sanoi toinen ratsumies inhoten.— Menköön hiiteen! Lähdetään!

Rahja kyyräili kulmainsa alta viiksiniekkaa. "Jos vain iskee, ammun satulasta mokoman lurjuksen. Mutta miten käy Leninin? Ei, en voi häntä vaarantaa..."

Viiksiniekka sivalsi kiivaasti hermostuneena tanssahtelevaa hevostaan. Se kavahti pystyyn.

Rahja hypähti seinänviereen nojautuen kosteaa kylmää seinää vasten.

Junkkarikoululaiset lähtivät ratsastamaan Liteininkadulle päin.

Rahja suoristi jännityksestä puutuneet sormensa, hellitti revolverin kahvan ja lähti taakseen vilkuilematta tavoittamaan Leniniä. Hän sai Vladimir Iljitšin kiinni kadun päässä, otti häntä kyynärpäästä ja sanoi:

— Tämä tie osoittautui äärimmäisen kurjaksi, niin kuin teidän on tapana sanoa.

— Toimekkuudestanne voi panna kymmenen plussan kanssa, Eino Abramovitš. Osaatte hallita ihmeteltävästi hermojanne. Kuulin miten te karjuitte omavaltaisuutta vastaan...

— Kyllä se panee karjumaan, kun uhataan tulla ratsulla päälle...

— Pelottiko?

— Pelotti tietysti. Jos he olisivat saaneet selville, mikä minä olen miehiäni, olisivat he ottaneet teidätkin kiinni... Mutta mitä me tässä oikein lörpöttelemme? Mennään toki...

Smolnan luona heitä vastaan tuli punakaartilaisosasto. Punakaartilaiset kulkivat kukin omaan tahtiinsa, puhellen ja naureskellen. Selässä heilahtelivat oudokseltaan kömpelösti kiväärit. Maa kumisi askelista kuin rumpu.

Vladimir Iljitš tarkasteli hilpeitä kasvoja, joille tuuli oli nostattanut punan, ja sanoi iloaan salaamatta:

— Tuossa nyt on sitä aseistautunutta kansaa. Hiiteen konspiraatio. Nyt en enempää puhele kuiskaamalla. Katsokaa mitä tapahtuu. Täällähän on oikea sotaleiri!

Aukio Smolnan edustalla oli täynnä työläisten, sotilaiden ja matruusien osastoja. Nuotiot paloivat, niiden korkeat punaiset liekit leikkasivat yön pimeyttä. Miehet tömistelivät jalkojaan ja kurottivat joka taholta punaisia käsiään tulta kohti. Kuorma-autosta katsoi konekiväärin suu taivaalle. Siinä vierellä uinaili panssariauto. Sen vaaleanharmaasta tornista saattoi vielä erottaa sanan "Rjurik", jonka päälle oli maalattu pitkin vedoin punaiset kirjaimet "VSDTP(b)" *. Jossain pimeydessä pärisi moottoripyörä tukahduttaen ihmisäänet. Ilmassa leijaili kuuman tervan, halvan tupakan ja kivääriöljyn haju.

— Tämän leirin läpi ei pääsekään, virkkoi Rahja totisena.— Mennään tuolta tuomiokirkon puolelta.

---

* Venäjän Sosialidemokraattinen Työväenpuolue (bolševikit). *Suom.*

Heidän kulkiessaan tuulessa vilusta värisevien mustien puiden ohi pääovelle Rahja ajatteli surullisena, että vaikea matka läheni nyt määränpäätä. Täältä hänen ei enää tarvitse saattaa Vladimir Iljitšiä Viipurinpuolelle, Lanskajan aseman luo. Lenin jää tänne Smolnaan, taisteluesikuntaan. Vaikea mutta samalla niin mieluinen, suorastaan rakkaaksi käynyt palvelu Leninin yhteysmiehenä, tiedustelijana ja henkivartijana läheni loppuaan. Nyt jo toiset ihmiset tulevat suojelemaan ja varjelemaan vallankumouksen johtajaa.

Pääoven edustalla kohisi väkijoukko, ja vartiossa olevilla punakaartilaisilla oli kova työ pidätellä sitä. Siellä oli myöhästyneitä edustajakokouksen osanottajia, osastojen komentajia ja viestimiehiä ja oli pelkästään uteliaita, jotka halusivat päästä Smolnaan katsomaan Leniniä. Eikä kenenkään mieleenkään juolahtanut, että Lenin seisoi aivan heidän vierellään ja ettei hänelläkään ollut uutta valkoista pääsylupaa.

Rahja näki Vladimir Iljitšin olevan hermostunut. He olivat tosiaankin joutuneet typerään ja harmilliseen tilanteeseen. Olivat tulleet omien luo eikä heitä päästetty sisään.

— Kerrassaan kurjaa, mutisi Vladimir Iljitš nolona.— Menetämme niin kallisarvoisia minuutteja... ja Smolnan portilla... Se on suorastaan luonnotonta... Eikä näy ketään Keskuskomitean tai sotilaskomitean jäseniäkään...

— Kaikilla on nyt työtä. Mutta älkää välittäkö. Teemme heti rintamahyökkäyksen, sanoi Rahja.— Pysykää vain kintereilläni, järjestän pienen mylläkän.

Rahja tunkeutui kyynärpäitään käytellen kursailematta väkijoukon läpi ja huusi kovalla äänellä:

— Mitä me tässä oikein seisomme, toverit! Mennään komendantin luo ja vaaditaan uudet pääsyluvat!

— Takaisin, takaisin! komensi vartija ojentaen uhkaavasti kiväärin.— Kaikille on sama järjestys. Pitää olla pääsylupa...

— Painakaa, pojat, päälle, painakaa kovemmin! rohkaisi Rahja ympärillä seisovia.— Olemme palelleet tässä jo toista tuntia. Omaan laitokseemmehan me olemme menossa.

Väkijoukko rynnisti eteenpäin ja pyyhkäisi vartiomiehet tieltään. Noustessaan portaita ja katsoessaan hilpeänä valkeiden pilarien viereen asetettuja konekiväärejä Lenin sanoi uskolliselle kumppanilleen:

— Me menemme vaikka mistä läpi! Te olette kekseliäs mies, toveri Rahija!

He nousivat toiseen kerrokseen ja kääntyivät oikealle, mutta eivät tavanneet ketään tuttuja tovereita.

Lenin istuutui ikkunalaudalle, kiskaisi inhottavan kääreen poskeltaan, pyyhki uupuneet, hikiset kasvonsa nenäliinalla ja pyysi:

— Olkaa hyvä ja etsikää joku Keskuskomitean jäsenistä. Odotan tässä.

Rahja ajatteli: "Mutta täällä eivät vielä kaikki ole meikäläisiä. Voinko poistua hänen luotaan? Pelottaa sentään."

Hän kysyi:

— Kuinka voin jättää teidät yksin, Konstantin Petrovitš?

— Niin vain. Kiertolaiselämäni on nyt päättynyt. Olemme tulleet kotiin... Muuten, Konstantin Petrovitš on ottanut virkaeron. Lopullisesti ja peruuttamattomasti... Niin se on, hyvä mies.

Rahja katsahti naureskelevaa Leniniä ja mielen täytti taas hienoinen suru: "Tämä on nyt viimeinen hänen antamansa tehtävä." Hän virkkoi:

— Voitte olla rauhassa, Vladimir Iljitš! Kaikki tehdään prikulleen

Ja käännähtäen ympäri Rahja lähti ripeästi käytävää pitkin.

■ Vallankumouskomitean komissaari

Eino Rahja mietti miettimistään, minkä vuoksi häntä kutsuttiin Smolnaan. Totinen, harvapuheinen sotilas, vaatetuksesta ja ääntämisestä päätellen lättiläinen, sanoi ankarana:

— Vallankumouskomiteaan. Toveri Lazimirin luo.

Ja samassa hän lähti.

"Kun kerran on lähetetty oikein mies hakemaan, niin asia on kiireellinen", päätteli Rahja. "Minähän tulin vasta eilen Smolnasta ja nyt taas jostain syystä kutsutaan. Olisikohan Leninillä annettavana jokin uusi tehtävä. Vielä vanhasta muistista. Vaikka eihän hänellä nyt ole aikaa muistaa minua. Niinkin on ihan liiaksi kaikenlaisia huolia ja asioita..."

Matkalla Rahja yritti taas painaa mieleensä kaiken näkemänsä ikään kuin ei olisikaan menossa Smolnaan, vaan Serdobolskajakadulle Vladimir Iljitšin luo. Kaupunki muistutti liikkeelle hälytettyä sotilasleiriä. Vakavat ja vaiteliaat punakaartilaisosastot kulkivat siviiliväen askelin, ilman remmejä ja patruunalaukkuja. Maa kumahteli ihmeissään Itämeren matruusien jylisevien askelten alla. Varusväen sotilaat, jotka olivat valvoneet jo neljä yötä, marssivat vallankumouksen esikuntaa kohti täysissä taisteluvarusteissa. Jättimäisinä siileinä mateli ohi rämiseviä autoja, joista välähtelevät pistimet törröttivät piikkeinä.

Matka Smolnaan kesti kolmisen tuntia. Pääsylupa, jonka Rahja oli saanut lokakuun 25. päivänä Bontš-Brujevitšilta, auttoi häntä pääsemään esteettömästi huoneeseen n:o 71, missä Sotilaallinen vallankumouskomitea sijaitsi.

Puhelimen ääressä istui laiha, kalpeakasvoinen, pehmeähuulinen nuorukainen. Hän kirjoitteli jotain, hieroen vähän väliä punaisia luomiaan. Rahja meni pöydän luo, yskähti ja sanoi hiljaisella äänellä:

— Minun pitäisi tavata toveri Lazimiria. Nimeni on Rahja.

— Minä olen Lazimir, sanoi nuorukainen päätään nostamatta.— Mikä on asianne?

— En tiedä. Tehän minut kutsuitte.

Lazimir käännähti nopeasti, katsoi Rahjaa tutkivasti ja virkkoi harteitaan kohauttaen:

— Kasvonne näyttävät tutuilta, mutta en voi muistaa, missä olisimme tavanneet.

— Kävin täällä keskiviikkona. Vladimir Iljitšin kanssa...

— Nyt muistan. Lopultakin muistin. Lenin, aivan oikein, toveri Lenin pyysi etsimään teille sopivaa työtä. Neuvottelimme täällä ja päätimme Stalinin ehdotuksesta lähettää teidät komissaariksi sotilaspiirin ylikomentajan everstiluutnantti Muravjovin luo. Tässä on todistuksenne.

Rahja otti paperin, luki sen kahteen kertaan ja yrittäen hillitä ärtymystään kysyi:

— Minutko... everstiluutnantin luo komissaariksi? Mitä minä hänelle mahdan?

Puhelin surisi itsepintaisena kuin sääski. Lazimir otti kuulokkeen, kuunteli ja sanoi painokkaasti:

— Hyvä on! Lähden heti paikalla.

Hän kasasi paperit, työnsi ne pöytälaatikkoonsa ja lähti kiireesti huoneesta.

Rahja vaipui tuolille, hieroi särkeviä ohimoitaan ja luki todistuksen vielä kertaalleen. Se oli kirjoitettu kaikkien sääntöjen mukaan. Sekä sinetti että allekirjoitus käskivät: Älä istu siinä, pane töpinäksi! Sinetti ja allekirjoitus todistivat, että Eino Abramovitš Rahja ei ollut enää lentokonetehtaan vanhempi mestari, vaan vallankumouskomitean komissaari ja että hänet oli lähetetty niiden vallankumouksellisten joukko-osastojen ylipäällikön avuksi, jotka puolustivat Pietaria Kerenskin ja Krasnovin hyökkääviltä joukko-osastoilta. Rahjan mieleen muistuivat punakaartilaisten, matruusien ja sotilaiden osastot, jotka hän oli nähnyt marssivan Pulkovan kukkuloille. Nyt hän tunsi jo itsensä jossain määrin syylliseksi siihen, että sotilaat oli vaatetettu ja aseistettu huonosti, ettei heillä ollut edes patruunalaukkuja. Tästä lähtien

hän on vastuussa jokaisesta sotilaasta ja koko rintamasta. Rahjan sydäntä kirpaisi terävästi, nyt vasta hän oikein tajusi, miten huutavassa ristiriidassa olivat tuon paperin antama suuri valta ja se täydellinen avuttomuus, mitä hän tunsi joutuessaan tähän työhön. Eihän hän ollut milloinkaan palvellut armeijassa eikä ymmärtänyt sotilasasioista mitään. Mistä oikein pitäisi aloittaa? Mitä pitäisi tehdä tänään, huomenna?

— Tekö olette Sotilaallisen vallankumouskomitean puheenjohtaja, kuuli Rahja jonkun kysyvän matalalla vilustuneella äänellä.

Hän nousi ja sanoi vihaisesti:

— Ei, toistaiseksi en ole vielä puheenjohtaja.

Sitten hän lähti huoneesta.

Käytävällä Rahja näki ison joukon tuntemattomia ihmisiä. Kaikki näyttivät huolestuneilta, vakavilta, väsyneiltä. Kaikilla oli kova kiire jonnekin. Jokainen suoritti velvollisuuttaan. Aika oli sanomattoman raskas. Nyt ei saanut olla hetkeäkään syrjästäkatsojan häpeällisessä osassa. Kunpa tapaisi Jukka-veljen tai Schottmannin ja saisi neuvotella heidän kanssaan. Mutta he ovat nyt myös työssään...

Mikä oikein neuvoksi? Missä on se everstiluutnantti Muravjov, jonka toimintaa hänen pitää valvoa? Ehkä pitäisi mennä tämän luokse? Mutta se merkitsisi, että hän vastaanottaisi toimen, josta ilmeisesti ei suoriudu... Entä jos menisi Leninin luo. Vladimir Iljitš kyllä auttaa.

Tehtyään tämän päätöksen Rahja lähti rakennuksen oikeaan siipeen, nurkkahuoneeseen n:o 67, jossa toissapäivänä oli hyvästellyt Vladimir Iljitšiä. Kulkiessaan käytävän märkää, likaista parkettilattiaa pitkin hän muisteli hiljattain pidettyä edustajakokouksen bolševikkiryhmän neuvottelua, jossa ratkaistiin kysymys uuden hallituksen muodostamisesta. Hän istui silloin nurkassa aivan nääntymäisillään väsymyksestä ja kuunteli, miten kansankomissaareja valittiin. Lenin ehdotti finanssiasiain komissaariksi Menžinskin. Tämä tavallisesti niin rauhallinen ja hillitty mies ponnahti tuolilta, levitti avuttomana käsiään ja sanoi hiljaa ja arasti: "Kuinka sitä nyt tällä tavalla?.. Minähän en tunne lainkaan finanssiasioita..." Vladimir Iljitš naurahti: "Eihän kukaan meistä ole ollut ministerinä, mutta me olemme ottaneet vallan ja meistä pitää tulla, käsitättekö, pitää tulla kansankomissaareja..." Ja niin Menžinski suostui. Entä jos Vladimir Iljitš sanoo nytkin jotain samaan tapaan: "Ette ole ollut sotilas, mutta nyt on, hyvä mies, tullut sellainen aika, että pitää vetää kenraalin asetakki ylleen."

Rahja hidasti vaistomaisesti askeleitaan. Hän ei ollut vielä milloinkaan joutunut ratkaisemaan niin pulmallista ja vaikeaa ongelmaa.

Rahja pyyhkäisi kämmenellä märkää otsaansa. Keskustelusta ei nähtävästi tulisi mikään miellyttävä, mutta piti kuitenkin mennä Vladimir Iljitšin luo. Vain hän voi neuvoa oikean ratkaisun.

Huoneen n:o 67 ovella seisoi vartija, jolla oli päässään lippalakki ja yllään musta nukkavieru palttoo. Nähtyään Rahjan lähestyvän hän ryhdistäytyi, ojensi pistimen ja kysyi tiukasti:

— Mihin?

— Näettehän itsekin... Leninin luo...

— Kuka te olette?

"Mitä hän siinä oikein vänkää, mokoma", suutahti Rahja. "Pitää esittää vallankumouskomitean paperi."

Rahja otti kiirehtimättä taskustaan todistuksen ja sanoi hyvin tärkeäksi tekeytyen:

— Kiireelliselle asialle. Rintaman kaikkien vallankumouksellisten joukko-osastojen komissaari Rahja.

Vartiomies katsoi sinettiä silmät pyöreinä, hypähti syrjään ja sanoi:

— Voitte mennä, toveri komissaari!

Lenin istui parhaillaan kirjoittamassa. Kuultuaan askeleita hän nosti päätään ja virkkoi hymyillen:

— Jaha, Eino Abramovitš! Istukaa, tehkää hyvin.

Vladimir Iljitš tuli pöydän takaa ja ojensi kätensä. Tuntiessaan Leninin kämmenen tutun lämmön Rahja rohkaistui heti ja aloitti melko reippaasti ja hilpeästi:

— Sain tässä juuri komissaarin viran. Väliaikainen työttömyyteni on loppunut. Mutta nyt on muodostunut sellainen kerrassaan ihmeellinen momentti, etten tiedä mistä pitäisi aloittaa.

— Minä en myöskään tiedä, sanoi Vladimir Iljitš siristäen veitikkamaisesti silmiään.

— Te tiedätte kaikki. Tärkein ihminen koko valtiossa. Kuka sitten minua opettaa? Kaikki hyörivät kuin muurahaiset myllerretyssä keossa. Sanokaa mitä minun oikein on tehtävä.

— Kaikkea, kaikkea sitä, minkä puoluevelvollisuuden tunto ja elämänkokemuksenne neuvovat.

— Juuri se velvollisuudentunto panikin minut tulemaan luoksenne, Vladimir Iljitš. Minähän en ole palvellut päivääkään armeijassa. En suoriudu edes komppaniasta, saatikka sitten koko rintamasta.

— Odottakaahan, odottakaahan. Mihin tehtävään teidät on nimitetty?

— Tässä on, lukekaahan valtuuteni.

Vladimir Iljitš painoi sormellaan todistuksen pöytää vasten. Hänen otsansa rypistyi, kasvot kävivät vakaviksi, miltei ankariksi.

— Tässä on tapahtunut jokin harmillinen väärinkäsitys. Teitä ei missään tapauksessa pidä lähettää Muravjovin luo. Kuka teidät siihen esitti?

— Lazimir sanoi minulle, että se on Stalinin ehdotus.

— Se ei ole lainkaan tarkoituksenmukainen, sanoisinpa että se on suorastaan ajattelematon päätös. Pitää ottaa huomioon ihmisen tiedot, taipumukset ja luonteenlaatu. Pitää puhella ensin työntekijän kanssa, ottaa selville, missä kukin on pätevä. Tämä nimitys on peruutettava.

— Ja viivyttelemättä, ilostui Rahja.

— Niin, niin. Mitä pikemmin, sitä parempi, virkkoi Vladimir Iljitš päätään nyökäyttäen.— Mutta mihin teidät lähetettäisiin? Hän katsoi entistä yhteysmiestään kotvan tarkasti kuin muistellen jotain hyvää ja hauskaa. Silmäkulmiin kerääntyi säteinä ryppyjä, jotka näyttivät kirkastavan koko kasvot.

— Entä jos siirrämme teidät lähemmäksi Suomea? Määräämme rautatien komissaariksi. Mitä mieltä olisitte siitä, Eino Abramovitš?

— Olisin oikein hyvilläni, Vladimir Iljitš. Työ on tuttua, kaikki tulee tehtyä prikulleen. Se olisi minulle hyvin sopivaa hommaa.

— Näin ollen olemme päässeet molemminpuoliseen sopimukseen. Eikä teitä tarvitse edes opettaa, kuten näette.

— Suurkiitos teille, Vladimir Iljitš. Tunnustan ihan rehellisesti, että olin tästä nolosta virkanimityksestä hirveän huolissani. Ihan nosti hermostuksesta hien pintaan.

— Pelästyittekö te tosissanne?

— Pelästyin. En tietenkään itseni vaan asian vuoksi, sillä tajusin, etten suoriutuisi siitä ja hyödyn sijasta tulisi vain vahinkoa. Sehän on hirveän tärkeä toimi.

— Olette oikeassa, Eino Abramovitš, aivan oikeassa. Tässä on minunkin syytäni. Suokaa toki anteeksi. Pyysin nimittäin valitsemaan teille sopivan työn, mutta en ehtinyt tarkastaa nimitystä. Menkää nyt Nikolai Iljitš Podvoiskin luo ja luovuttakaa tämä valtuuskirjanne. Soitan hänelle ja selitän asian.

Podvoiski ei ollut huoneessaan. Hänen pöytänsä ääressä istui kapeakasvoinen, pitkähiuksinen Vladimir Aleksandrovitš Antonov-Ovsejenko, joka oli viimeisten kahden viikon aikana kovasti laihtunut. Hän nousi, tervehti Rahjaa kuin vanhaa hyvää tuttavaansa ja kehotti:

— Istukaa ja odottakaa sen aikaa että valmistan todistuksenne.

Rahja vaipui raskaasti tuolille, katsoi Sotilaallisen vallankumouskomitean sihteerin syvälle painuneita väsyneitä silmiä ja pitkiä luisevia sormia ja ajatteli myötätuntoisena ja kunnioittavasti: "Kylläpä olet joutunut lujille, hyvä mies. Pelkkää luuta ja nahkaa. Missähän

sinussakin oikein henki pysyttelee. Et sääli yhtään itseäsi, elät kokonaan toisten hyväksi."

Rahja muisti, miten hän oli lokakuun 17. päivänä Leninin pyynnöstä tuonut Antonov-Ovsejenkon ja Nevskin bolševikki Dmitri Pavlovin, pietarilaisen työmiehen asuntoon. He keskustelivat myöhäiseen yöhön. Vladimir Iljitš sai seikkaperäiset tiedot kapinan valmistelusta ja antoi sotilasjärjestön johtajille neuvoja, mitä piti tehdä vihollisten voittamiseksi. Heti samana päivänä Antonov-Ovsejenko matkusti Vendeniin solmimaan yhteyksiä 12. armeijassa ja tarkastamaan lättiläisten ja siperialaisten tarkka-ampujain valmiutta kapinaan.

Antonov-Ovsejenko nousi, ojensi Rahjalle todistuksen ja sanoi niin käheällä äänellä, että aivan teki mieli yskäistä hänen puolestaan:

— Jos tarvitsette apua, niin tulkaa ujostelematta...

— Eiköhän tässä pärjätä. Mutta kuka lähetetään sinne... Muravjovin luo?

— Löydämme kyllä miehen. Varmaan Jeremejev lähtee.

— Kostja-setä. Se on hyvä! Hän on sotilasalan miehiä ja kaukonäköinen. Mutta tunnen itseni kovin syylliseksi. Sillä aikaa kun olen tässä pohdiskellut sitä tointa, se everstiluutnantti on saattanut tehdä siellä vaikka mitä...

— Älkää olko siitä huolissanne! virkkoi Antonov-Ovsejenko hymyillen.— Olemme lähettäneet kaikki voimat rintamalle.

— Kiitoksia kaikesta!.. Toivotan menestystä.

Rahja pani todistuksen lompakkoonsa ja lähti. Mieli oli kevyt ja iloinen. Hän piti itseään maailman onnellisimpana ihmisenä. Näin raskaana aikana, jolloin maata uhkasi kuolemanvaara, Lenin oli ottanut hänet vastaan, puhellut sydämellisesti ja kumonnut ajattelemattoman päätöksen. Olipa vielä tuntenut itsensä hieman syylliseksikin siitä, ettei ollut ehtinyt tarkastaa nimitystä. Mutta kuinka voisi nyt, kun Kerenski ja Krasnov rynnistivät Pietariin, ehtiä huolehtimaan kaikesta. Eikä Leniniä olisi tarvinnut vaivatakaan, jos Sotilaallisen vallankumouskomitean työntekijät olisivat ennen työhön nimittämistä kutsuneet hänet luokseen ja tarkastaneet, pystyisikö hän suoriutumaan niin äärettömän tärkeästä ja vastuullisesta tehtävästä vai olisiko hän siihen sopimaton. Nyt koko tuo tuskallinen tapaus oli ohi. Piti ajatella tärkeintä — Leniniltä saatua uutta nimitystä. Rahja mietiskeli koko matkan, mistä aloittaisi tuon vaikean työnsä, miten osoittaisi olevansa Vladimir Iljitšin luottamuksen arvoinen.

...Seuraavana aamuna Eino Rahja lähti jo varhain Suomen asemalle. Revolveri painoi takin taskua muistuttaen, että hänen toimensa oli rauhaton ja sotaisa.

Rahja päätti puhella ensiksi vanhojen tovereiden kanssa ja ottaa selville tilanteen ja vasta sitten mennä rautatiehallintoon. Asemasillalla hän tapasi vihaisen, kylmästä kohmettuneen Herman Riikosen, tervehti ja sanoi:

— En ole ollutkaan täällä pitkään aikaan. Ole hyvä ja kerro, miten nyt uuden vallan aikana asiat hurisevat.

— Valta on kyllä uusi, mutta komento entinen. Hallinnossa on edelleenkin valtiaana Väliaikaisen hallituksen komissaari Sidorov. Hän pitää kaikkia pelossa, ei muuta osaa puhuakaan kuin: "Erotan työstä, annan potkut, saat lopputilin." Sidorov on valinnut rautatievartiostoon kaikkein innokkaimmat Kerenskin kannattajat. Vartiostopäällikkönä on luutnantti Osipov. Meikäläisiä siellä ei ole ketään...

— Selvä on, siinä onkin jo tarpeeksi! sanoi Rahja kädellään huitaisten.— Tuosta päätellen täällä meillä ei ole ollutkaan vallankumousta. Pitää tehdä samanlainen kumous kuin Palatsitorilla, mutta vain paikallinen. Ja viivyttelemättä. Onko aseita?

— Ehkä jollakulla on saattanut säilyä vanhanmallinen kivääri. En tiedä...

— Kuulehan, ystävä hyvä, kokoa kaikki ne pojat, joiden kanssa olimme *Pravdan* toimitusta suojelemassa. Muistathan? Sano, että vallankumouskomitean komissaari Eino Rahja kutsuu kiireesti.

— Oho, sinä olet siis jo komissaari! Onneksi olkoon, toivotti Riikonen hymyillen.— Nyt vain on työaika, niin että ehkä en kaikkia löydäkään.

— Lähetä kaikki kenet tapaat tsaarin huoneeseen. Odotan siellä...

Miehet kokoontuivat vähitellen. Rahja oli hermostunut, vaikka yrittikin näyttää rauhalliselta. Hän otti jokaisen punakaartilaisen sydämellisesti vastaan, tiedusteli terveyttä, kyseli työstä ja perheestä. Kun oli kokoontunut parikymmentä henkeä, Rahja julisti:

— Kuulkaahan, pojat, meillä on nyt tärkeä tehtävä. Menemme puolueen Viipurinpuolen piirikomiteaan hakemaan aseita. Meidän pitää ottaa Suomen rautatielläkin valta omiin käsiimme.

Piirikomiteassa Rahja etsi sihteerin Jevgenia Nikolajevna Jegorovan, jonka koko Viipurinpuolen piiri tunsi toveri Ženjana. Hän oli vielä nuori nainen, mutta maanalaisen toiminnan ja karkotuksen raskaat vuodet olivat hopeoineet hiussuortuvia ja uurtaneet kasvoihin ryppyjä. Tuo pitkä, laihahko, likinäköinen nainen puristi Rahjan kättä miesmäisen lujasti ja kysyi hymyillen:

— Tuletko Smolnasta? Vladimir Iljitšin luota?

Rahja huoahti ja sanoi haikeasti:

— Lyhytaikainen palveluni yhteysmiehenä päättyi lokakuun kahdentenakymmenentenä viidentenä.

— Eihän se niinkään lyhytaikainen ollut. Meitä onnisti, Eino. Erikoisesti teitä. Niin, ja minunkin kätteni kautta kulki Vladimir Iljitšiltä monia artikkeleja sanomalehtiin ja kirjeitä Keskuskomiteaan. Mutta poikkesimme asiasta. Miten voisin auttaa teitä?

— Auttakaa meitä muodostamaan punakaarti, toveri Ženja. Miehiä on, tarvitaan kiväärejä.

— Paljonko?

— Aluksi vaikkapa puolisen sataa.

— Niitä löytyy. Annamme!

Jegorova kirjoitti jotain, kumartuen aivan paperin ylle ja sanoi:

— Menkää Isidor Petrovitš Vorobjovin luo. Tehän taidatte olla hänen kanssaan tuttavia.

— Hyviä kavereita ollaankin. Työskentelimme yhdessä Helsingissä. Kiitos, toveri Ženja.

Tunnin kuluttua Rahjan pieni osasto palasi asemalle aseistuksenaan uudet, voiteluöljylle tuoksuvat kiväärit.

Rahja sijoitti punakaartilaiset rautatiehallinnon ikkunain luo, sysäsi oven auki ja astui huoneeseen. Hän näki pöydän takana harteikkaan, pyylevän, hyvin tyytymättömän näköisen miehen, Sidorovin. Tämän mustat silmät revähtivät pyöreiksi ja hän huusi suuttumuksesta punehtuen:

— Miksi et naputtanut ovelle, senkin moukka? Mitä siinä oikein tollotat? Mitä asiaa, kuuletko?

— Teille se on vähemmän miellyttävää asiaa, herra Sidorov, sanoi Rahja.— Teidän on nostettava ankkuri ja luovutettava paikkanne.

— Mitä ilveilyä tuo on? Kuka te olette?

— Te olitte väliaikaisen, minä olen vakituisen hallituksen komissaari. Tässä on valtuuteni.

Sidorov luki todistuksen ja näpäytti sen paksuilla, rasvaisilla sormillaan lattialle. Sitten, nojautuen jykevillä kämmenillään pöytään hän nosti painavan ruhonsa tuolista.

— Me emme tunnusta sen enempää vallankumouskomiteaa kuin Kansankomissaarien Neuvostoakaan. Perustava kokous säätää todella laillisen demokraattisen vallan, joka nojaa reaaliseen voimaan.

— Minulla on myös aivan reaalinen voima, herra Sidorov. Vilkaiskaahan ikkunasta.

Sidorov käänsi kiivaasti päätään, hätkähti ja vaipui raskaasti nojatuoliin. Hän sammalsi inhottavasti änkyttäen:

— Mikäs siinä, olen pakotettu... alistumaan, niin, alistumaan bolševikkien väkivallan edessä. Minä lähden... mutta muistakaa: Suomen rautatien paras väki seuraa minua.

Sidorov sieppasi salkkunsa, kiersi verkalleen pöydän ja laahusti ovelle.

Rahja meni vastakkaiselta puolelta pöydän taa, istuutui tuolille, keräsi pöydälle heitellyt paperit läjään ja tarkasti, olivatko laatikot lukitsematta.

Ovelta kuului arka naputus.

— Tulkaa, tulkaa vain, pojat, kutsui Rahja.

Huoneeseen työntyi kookas ruho kylki edellä aivan kuin ovi olisi kapea.

— Palttooni... Sallikaa ottaa. Unohdin palttooni.

— Ottakaa vain.

Sidorov kiskaisi kiireesti palttoon naulakosta ja samalla tavoin kylki edellä lähti huoneesta.

Rahja seurasi häntä katseellaan ja muisti äkkiä, että oli nähnyt tuon miehen joskus aikaisemmin. Mutta milloin? Nelisen vuotta sitten Ericssonin tehtaalla. Rahja etsi silloin työtä ja tuo konttoristi oli osoittanut ovea ja soittanut kaikille virkaveljilleenkin, että lakkoilija Eino Rahja ajettaisiin pois. Silloin Sidorov oli tosin ollut kapeakasvoinen ja laiha...

Rahja nousi, meni käytävälle ja kehotti:

— Tulkaa luokseni, toverit. Muodostamme Suomen rautatien komissaarien neuvoston.

— Se on varmaan pitkä juttu. Minun pitää mennä kiireesti asemapäivystäjän luo, sanoi Riikonen.

— Sinne kyllä ehdit. Täältä sinua ei voida päästää. Sinusta tulee meillä veturivarikon komissaari.

— Miten me tulemme? kysyi Pekka Lamonen harteitaan kohauttaen.— Tällä tavalla kiväärien kanssa?

— Kiväärien kanssa, vahvisti Rahja hymyillen.— Vallankumoushan jatkuu...

■ Veretön voitto

...Veturimestari Evert Takala tuli työpäivän päättyessä komissaari Rahjan luo. Hän iski ison nyrkkinsä pöytään kivahtaen:

— Mitä sinä, komissaari, vain täällä kabinetissasi istuskelet, etkä näe yhtään mitään! Levašovossa ja Valkeasaaressa on kunnon ihmisten ihan mahdotonta elää. Pelkkää ryöväystä.

Rahja nousi seisomaan ja sanoi moittien:

— Noin arvovaltainen ja tärkeä mestari, mutta laukkaa päätä pahkaa kuin pahanpäiväinen poikanulikka. Istu ja kerro kunnollisesti...

— Minä olen sanottavani sanonut. Rajavartiosotilaat ovat kahmineet Valkeasaaressa kokonaisen junanlastillisen kaikenlaista kamaa. Ja Levašovossa kasakat rosvoavat. Anopiltanikin varastettiin porsas...

— Porsas parka, säilyköön hänen muistonsa ikuisesti, sanoi Rahja osaaottavaisena.— Tapetut kanat kummittelevat minulle kaiken aikaa unissa ja nyt ilmestyy vielä porsas.

Rahja pani kätensä pöytälaatikkoon, veti esiin kokonaisen nipun kirjeitä ja pani ne Takalan eteen.

— Katso tätä — ne ovat kaikki valituksia varkauksista ja tavaran katoamisesta. Kaikki vain kiroavat ja manaavat. Sanohan, millä tavalla sinun mielestäsi tästä kriitillisestä momentista voitaisiin selviytyä?

Takala tallasi paikallaan pöydän luona, istahti vieressä olevalle tuolille ja mutisi syyllisen näköisenä lattiaan tuijottaen:

— Mitä minä voin tehdä? Sinähän olet kansan vallan asettama komissaari. Sinun siis pitää puolustaakin kansaa. Miten kauan ihmisten kärsivällisyyttä oikein voi koetella?

— Niin, niin, kaikki vetäytyvät tuolla tavalla syrjään. Sanovat vain, että hyökkää sinä, komissaari, me katsomme, miten sinusta karvat pöllyävät. Asia on yhteinen ja se on yhdessä ratkaistava. Ajattelehan siis joutessasi, miten saamme sen niskuroivan sonnin taltutettua. Huomenna tähän aikaan tulet sitten sanomaan.

Takalan jälkeen tuli veturivarikon komissaari Herman Riikonen, joka julisti jo kynnykseltä:

— Asiat ovat kurjalla tolalla, komissaari. Koko radalla on käynnissä kauhea rosvous.

— Tiedän. Sinun anopiltasi on varastettu kana.

— En minä anoppini puolesta. Puhun kaikkien radanvarren asukkaiden puolesta.

— Mitä sitten ehdotat?

Riikonen pysähtyi ja sanoi otsa rypyssä:

— Minun tehtäväni on tiedottaa, sinä sitten...

— Olen erittäin kiitollinen, sanoi Rahja kumartaen.— Tämä on jo kahdeksas tiedotus tänä päivänä. Mutta ajattelepa sinä, viisas mies, miten ne kirotut rosvolaumat saadaan hillityksi. Ei tietenkään nyt, ajattele kotona. Tule huomenna tähän aikaan tänne, niin puhutaan kuin miehet.

— Mikäs siinä... Jos kerran tarvitaan, niin tulen tietysti...

Rahja istui kauan hievahtamatta, nojaten pisteleviä poskiaan kämmeniinsä. Hän mietti miettimistään, miten Levašovossa ja Valkeasaaressa saataisiin järjestys aikaan. Ja taas hän tuli samaan johtopäätökseen kuin edellisellä viikollakin, että bandiitit piti riisua aseista tai piti koota erikoisjunat ja viedä heidät minne he halusivat. Mutta miten se pitäisi tehdä? Hyvällä kasakat eivät laske aseitaan, suora agitaatio heihin ei tepsi. Siis pitää turvautua voimaan. Mutta on vain viisikymmentä punakaartilaista kahtasataa kokenutta sapelimiestä ja sotilasta vastaan, joilla kaiken lisäksi on konekivääreitä ja kevyitä tykkejä. Siitä saattoi tulla sellainen skandaali, että tiedettäisiin kautta Venäjän, saisi vain hävetä. Kotiseudulleen Donille kasakat tietenkin lähtisivät mielihyvin, mutta he vievät aseet ja ryöstämänsä omaisuuden mukanaan ja menevät sitten nähtävästi sotimaan kapinallisten kenraalien Kaledinin ja Krasnovin joukkoihin. Sitä ei saa sallia. Mutta ehkä Takala ja Riikonen saavatkin tuon ongelman ratkaistuksi? He ovat sentään arvovaltaisia, viisaita miehiä...

...Takala ja Riikonen tulivat sovittuna aikana.

Rahja otti heidät kohteliaasti vastaan.

— Tulkaa peremmälle ja istukaa, arvoisat sotilasneuvonantajat. Ryhdymme pohtimaan strategiaa ja taktiikkaa. Puheenvuoro on kenraali Takalalla.

Veturimestari rypisti kulmiaan, katsahti syrjäsilmällä Riikoseen ja sanoi jurona:

— Kyllä se niin on, että minä pyörittelin sitä asiaa mielessäni jos miltä kantilta, mutta mitään kunnollista en keksinyt. Ajattelen, että niiltä pitää ottaa aseet pois, silloin ne heti käyvät nöyriksi, mokomatkin sudet.

— Tuo on kyllä sangen kiintoisa momentti. Entä mitä veturivarikon komissaari Riikonen ehdottaa?

— En mitään järkevää. En oikeastaan mitään. Neuvoisin, että pitää koota juna ja lähettää ne pahantekijät kotiinsa. Ei mitään muuta.

— Ei mitään muuta! Lyhyt, mutta ei oikein naseva vastaus, päätteli Rahja ja selitti, mitä epäilyksiä ehdotetut suunnitelmat hänen mielessään herättivät.

Takala puristeli isoja punaisia käsiään ja sanoi syvämietteisesti:

— Kasakoista kirjoitetaan nykyään paljon sanomalehdissä. Siellä kotiseudullaan he ovat keittäneet kunnon sopan. Tämä on valtiollisesti tärkeä asia.

— Entä jos olisi mennä Leninin luo? sanoi Riikonen äkkiä.— Jos kysytään häneltä neuvoa. Hän kyllä antaa oikean osviitan.

— Ei hän ota meitä vastaan, epäili Takala.— Hänellä on ilman meitäkin huolia ihan riittämiin. Saa sanoa, että oikeastaan koko Venäjä on perusteellisessa remontissa.

— Se on tietysti totta. Mutta ilman Leniniä ei tästä selvitä, kannatti Rahja ilostuneena Riikosta.— Kyllä hän ottaa meidät vastaan! Ei tämä ole mikään jonninjoutava asia. Kaksi kauheaa roistojoukkoa on aivan kaupungin liepeillä. Mennään Vladimir Iljitšin luo.

— Pitäisi vaihtaa vaatteita, sanoi Takala hämillään.— Näin sotkuisessa asussa on vähän epämukava mennä.

— Älä välitä! Hän on itse ollut veturissa. Käsittää, että se kone likaa vaatteita.

Riikonen katsahti kelloonsa ja virkkoi epäillen:

— Nyt on jo kovin myöhä. Onkohan toveri Lenin enää toimessaan?

— Hän ei tee työtä kellon mukaan. Lenin hoitaa asioita ympäri vuorokauden. Tunnen kyllä häntä sen verran. Lähdetään viivyttelemättä, sanoi Rahja ja nousi tuoliltaan.

Smolnaan tultiin yhdeksän tienoissa illalla.

Kylmä sumu oli kietonut rakennuksen harmaaseen tiiviiseen verhoonsa. Joistain ikkunoista lankesi sameina valkoisina läikkinä valoa.

Rahja kulki ensimmäisenä. Hän hätkähti kuullessaan vihaisen karjahduksen:

— Seis! Minne menette?

— Toveri Leninin luo. Meillä on kiireellinen ja tärkeä asia.

Sumusta ilmaantui kolme merimiestä. Heidän ulkoasunsa oli muhkean pelottava: käsissä oli kiväärit ja vyöltä riippuivat revolverit ja pyöreät pommit. Sitä paitsi ryhmän vanhin oli kietonut konekiväärin patruunavyöt ristiin rinnalleen.

— Kylläpä siinä on komeita sotapoikia! huudahti Rahja.— Sopisivat vaikka muistopatsaan malliksi.

— Älkää yrittäkö mielistellä, esittäkää pääsylupa.

Rahja kopeloi taskujaan, ravisti harmistuneena päätään ja kirosi:

— Voi p-le! Unohtui kotiin. Minulla on kyllä painava pääsylupa, oikein Kansankomissaarien Neuvoston kansliapäällikön Vladimir Dmitrijevitš Bontš-Brujevitšin allekirjoittama.

— Entä teidän lupanne, kansalaiset?

— Nämä ovat tovereitani. He puhuvat huonosti venäjää. Ovat ensimmäistä kertaa menossa Smolnaan eivätkä hoksanneet hankkia lupaa. Ovat vielä kokemattomia...

— Kokemus kertyy ajan mukana, tulkaa huomenna, hymähti ryhmän vanhin.— Kuulitteko mitä sanoin! Menkää pois. Vastaanotto on jo aikoja sitten päättynyt.

— Älä pelottele huudollasi, veli hyvä. Minä pystyn karjumaan vielä kovemmin. Me emme lähde pois ennen kuin olette tiedottaneet henkilökohtaisesti Leninille. Kutsukaa tänne komendantti Pavel Dmitrijevitš Malkov.

— Sanoinhan jo, että vastaanotto on päättynyt.

— Heti näkee, ettet tiedä asioista mitään, meripoika. Soitin Vladimir Iljitšille ja hän odottaa meitä. Olin kolme kuukautta hänen yhteysmiehenään. Käsitätkö? Kutsu komendantti tänne.

Ryhmän vanhin katsoi Rahjaa, mietti vähän ja nyökäytti päätään.

— Mikäs siinä, mennään toveri Malkovin luo.

"Mitä jos komendantti soittaakin Leninille", ajatteli Rahja huolestuneena marssiessaan ryhmän vanhimman jäljessä. "Silloin valheeni paljastuu. Nyt on hyökättävä eikä puolustauduttava..."

Ja nähtyään Malkovin Eino Rahja kätteli häntä heti ja ryhtyi kertomaan, millainen vaara uhkasi Suomen rautatietä ja näin ollen myös koko Punaista Pietaria.

Malkov keskeytti hänet:

— Riittää, Eino. Kerro Leninille. Mennään.

Raskaat raudoitetut saappaat aiheuttivat sellaisen kaiun, että Rahja ja hänen kumppaninsa yrittivät kulkea varpaillaan.

Leninin työhuoneen ovella komendantti varoitti:

— Hetkinen. Menen tiedottamaan.

Takala tuuppasi Rahjaa kyynärpäällään ja kuiskasi:

— Puhu sinä kaikkien puolesta. Sinulta se käy kunnollisesti.

Komendantti tuli huoneesta ja sanoi hymyillen:

— Menkää sisään. Hän odottaa...

Lenin tuli miehiä vastaan, kätteli kaikkia, ohjasi pöydän luo ja osoitti tuoleja.

Rahja kertoi suuttuneena ja kiukkuisena, miten paljon kaikenlaisia ikävyyksiä rautatielle sekä Levašovon ja Valkeasaaren asukkaille aiheuttavat tähän asti vielä kotiuttamattomat joukko-osastot, jotka ovat ilmeisiä Kerenskin kannattajia, tekevät väkivaltaa ja rosvoavat. Hän päätti selontekonsa yhteenvetoon:

— Ne ovat lähekkäin, voivat päästä yhteisymmärrykseen ja nostaa vielä hurjemman kapinan kuin Vladimirin junkkarikoululaiset. Ne törröttävät siellä kuin tikku kurkussa. Pyydämme teitä, Vladimir Iljitš, me kaikki yhdessä pyydämme, neuvokaa, mitä meidän pitää tehdä. Pitääkö ne ja toisetkin Suomesta tulevat entiset tsaarinarmeijan sotilaat riisua aseista?

Lenin, joka oli kuunnellut Rahjaa tarkkaavaisena, kirjoitti jotain kiireesti muistioonsa ja punertavaa parransänkeä hivellen sanoi:

— Toverit, tässä sangen mutkallisessa ja ikävässä asiassa on toimittava erittäin varovaisesti. Olemme viime aikoina esittäneet työtätekeville kasakoille useita julistuksia. Ehdotamme heille pysyvää rauhaa ja ystävyyttä. Mutta sellaisten rosvojen kanssa kuin ne levašovolaiset ovat me emme aio solmia mitään liittoja emmekä tehdä mitään välirauhaa. Suhtauduimme liberaalisesti ison kaliberin rosvoihin, valkokenraaleihin Korniloviin ja Krasnoviin, ja nämä nostattivat vastavallankumouksellisen kapinan ja aikovat hukuttaa neuvostovallan vereen. Sangen surullinen opetus. Tästä seuraa paikallisluontoinen johtopäätös: Levašovossa ja Valkeasaaressa olevat varuskunnat on viivyttelemättä riisuttava aseista ja sotilaat lähetettävä kotiin. Tärkein ehto on, että operaatio toimitetaan meluttomasti ja verettömästi.

— Yritämme, Vladimir Iljitš, lupasi Rahja kernaasti.— Järjestämme erikoisen punakaartilaisosaston. Johdan sitä itse.

— Suoriudutteko tehtävästä? Jos tarvitsette apua, niin kääntykää asevoimien komentajan toveri Jeremejevin puoleen.

— Suoriudumme kyllä itse! puuttui Takala keskusteluun.— Panemme siellä toimeen remontin...

— Oikein hyvä! Toivotan menestystä, toverit!

— Kiitos, Vladimir Iljitš. Suokaa anteeksi, että häiritsimme teitä näin myöhäisenä hetkenä, sanoi Rahja nousten.— Nyt on sellainen aika...

— Teille kiitos, toverit rautatieläiset. Kiitos sangen tehokkaasta avusta neuvostovallalle.

Lenin katsahti kelloon, rypisti tuuheita kulmiaan:

— Hetki on tosiaan myöhäinen. Ehkä viemme teidät autolla?

— Ei pidä tuhlata bensiiniä. Kyllä me pääsemme jalkaisinkin. Tästä on lyhyt matka. Olemmehan me sentään punakaartilaisia, sanoi Herman Riikonen, joka oli hellittämättä katsonut ihastuksella Leniniä.

— Niin, Eino Abramovitš kyllä tuntee tämän matkan tarkasti, virkkoi Lenin hymyillen.— Kertokaahan, miten opettajani, se huippuluokan veturinkuljettaja Hugo Erikovitš Jalava voi.

— Terveenä hän on. Elää, kuten hänen on tapana sanoa: "kaikki sujuu hyvin."

— Kaikki sujuu hyvin, toisti Vladimir Iljitš pää kallellaan, siristellen ruskeita ystävällisiä silmiään.— Sanokaa hänelle minulta lämpimät terveiset ja että toivotan hänelle parasta menestystä.

Lenin tuli pöytänsä takaa ja puristi kaksin käsin Rahjan kättä.

— Tulkaa käymään, älkää yhtään ujostelko. Minulle tuottaa aina iloa tavata teitä, kallis Eino Abramovitš. Niin, olin vähällä unohtaa. Meillä on saatettu voimaan uudet pääsyluvat. Tilaan teille vakinaisen pääsyluvan.

Vladimir Iljitš hyvästeli yhtä sydämellisesti ja lämpimästi myös Rahjan kumppaneita:

— Onnea matkalle! Onnea matkalle!

Käytävällä Evert Takala laski leveät kämmenensä tovereittensa harteille, veti heidät puoleensa ja sanoi ihastuneena ja ylpeänä:

— Hän on ihan meikäläinen, oma mies. Tuntuu suorastaan uskomattomalta.

— Niin, hän elää kansaa varten. Siinä hänen voimansa onkin, täsmensi Herman Riikonen.

Rahja ei vastannut mitään näihin ihastuneisiin puheisiin. Hän ajatteli, miten pari sataa yltiöpäistä ja ylpeää kasakkaa, jotka eivät tunnustaneet mitään valtaa, saataisiin meluttomasti ja verettömästi riisutuksi aseista. Heillehän sapeli kasvaa jo kapaloissa kylkeen niin kuin suomalaisille puukko. Koetahan ottaa pois. Päivällä ei kannata yrittääkään. On mentävä yöllä.

Kun oli ylitetty Liteinin silta, Rahja toivotti "kenraaleilleen ja neuvonantajilleen" hyvää yötä ja lähti rautatieasemalle. Nyt piti toimia. Tämä pikku sota oli voitettava menettämättä yhtään sotilasta.

Rahja kutsutti punakaartilaiset Pekka Lamosen ja Elmer Närväsen luokseen ja lähetti heidät Levašovoon sanoen:

— Ottakaa selville, mihin aikaan kasakat menevät nukkumaan. Tarkastakaa, asettavatko he varastojen ja kasarmien luo vartijoita. Missä he säilyttävät aseita. Jos joudutte kiinni, niin olkaa olevinanne humalassa. Ottakaa kaiken varalta pullo taskuunne. Palatkaa takaisin viimeisellä junalla tai ensimmäisellä aamujunalla. Olen täällä yötä.

Tiedustelijat lähtivät.

Rahja istuutui pöydän ääreen ja laati punakaartilaisten luettelon, kirjoittaen siihen viisikymmentä miestä. Sitten hän jakoi osaston kymmenen miehen ryhmiksi ja määritteli ryhmien vanhimmat, joista tulisi komentajia. Hän mietiskeli pitkän aikaa, miten saisi punakaartilaisensa näyttämään pelottavilta ja uhkaavilta. Kivääreitä ja kranaatteja oli kyllä riittävästi, mutta kasakoita varten piti keksiä jotain vaikuttavampaa. Olisi hyvä, jos saataisiin panssarijuna. Kun suuntaisi sen tykit kasarmin ikkunoihin, niin heti ne krokotiilit hiljenisivät. Mutta mistä sen panssarijunan ottaa? Varmaan itsellään asevoimien päälliköllä Jeremejevilläkään ei ole. Pitää mennä Viipurinpuolen piirin punakaartin esikuntaan ja pyytää vanhalta kaverilta Isidor Vorobjovilta vaikkapa pari konekivääriä. Vain yhdeksi vuorokaudeksi. Kyllä hän antaa kunniasanaa tai kuittia vastaan. Ellei hänellä ole, niin pitää mennä Pietarin-Paavalin linnoitukseen komissaari Georgi Iva-

novitš Blagonravovin luo. Hän ainakin auttaa. Ja jos sattuu kieltämään, niin silloin on soitettava Leninille...

Väsymys sai lopulta yliotteen, ja komissaari nukahti.

Varhain aamulla Lamonen ja Närvänen herättivät hänet. Miehet kertoivat kilvan, miten olivat suorittaneet tiedustelua. He eivät olleet ainoastaan kierrelleet kasarmin ympärillä, vaan olivat pistäytyneet sisälläkin, sillä siellä ei ollut minkäänlaista vartiointia...

— Kelpo poikia! Mainiosti tehty! kehui Rahja.— Sanotaanhan sananlaskussakin, että parempi katsoa kuin katua. Voitte mennä päivälliseen asti nukkumaan, mutta tulkaa sitten tänne. Tarvitsen teitä.

Koko päivän Eino Rahja yhdessä punakaartilaisosaston komentajan Aleksander Duvvan kanssa valmisteli retkeä.

Illaksi veturivarikon komissaari Riikonen kokosi erikoisjunan.

Kello 9.15 komissaari Rahja rivisti punakaartilaisosaston ja antoi jokaiselle kymmenen miehen ryhmälle taistelutehtävän. Hän varoitti kaikkia punakaartilaisia:

— Toimikaa rohkeasti ja nopeasti. Jos joku niistä panee kampoihin, yrittää hieroa tappelua, niin älkää ampuko vaan rauhoittakaa niskoittelija kiväärintukilla.

Levašovoon ajettiin pysähtelemättä.

Rahja kiersi Lamosen ja Närväsen kanssa kasarmin ympäri. Kaikki ikkunat olivat pimeinä. Tiedustelijain korviin kantautui käheää humalaisten laulua. Rahja seisoskeli sitä kuunnellen ja virkkoi sydämistyneenä:

— Niinköhän nuo veisaavat koko yön. Ei lepoa eikä rauhaa, p-le!

He palasivat junalle. Rahja katsoi kelloa ja sanoi Duvvalle:

— Alamme tasan kello 11.

Noudatettiin tarkasti hiljaisuutta.

Rahja pelkäsi, että konekiväärien pyörät saattaisivat kolista kivikossa, ja käski kuljettaa ne kantamalla. Kaksi konekivääriä asetettiin kasarmin oven vastapäätä ja yksi tielle...

.Operaatio kesti puolitoista tuntia. Aseistariisutut ja liiasta kamasta vapautetut kasakat vietiin junaan ja teljettiin sinne. Humalaiset jouduttiin kantamaan paareilla.

Jätettyään kolme punakaartilaista vartioimaan kasarmeja ja väestöltä ryövättyä omaisuutta Rahja sanoi Riikoselle:

— Lähdetään kotiin, veturivarikon komissaari.

— Kyllä, toveri korkein ylipäällikkö, karjahti Riikonen, nostaen harottavat sormensa karvalakin reunaan.

Punakaartilaiset nauroivat.

Rahja ei loukkaantunut, mutta ei myöskään halunnut jäädä vastausta velkaa ja katsoi tarpeelliseksi huomauttaa:

— Antaapa ajan kulua, sittenhän se nähdään. Ehkä minusta tuleekin ylipäällikkö. Uusi valta on uskonut meille suomalaisille aseet. Joudutaan vielä palvelemaan armeijassa, pojat. Etelässä käydään jo taisteluja. Kansalaissota syttyy täällä pohjolassakin. Suomessa on levotonta, toverit, kovin levotonta. Yleislakko on kehittymässä kansan kapinaksi. Maanmiehiä pitää auttaa. Mutta puhumme siitä huomenna. Nyt — vaunuihin!

■ Luotettava toveri

Heinäkuun 31. päivän aamuna 1918 Eino Rahja saapui Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtajan Leninin kutsusta Moskovaan.

Rahja oli kiukkuinen itselleen. Uneton yö kuumassa vaunussa, jossa ilma oli paksuna mahorkan savusta ja hien löyhkästä, oli vienyt voimat: päässä jyskytti, kädet vapisivat inhottavasti ja koko ruumis tuntui veltolta ja vieraalta. Ihan kuin vanhuudenraihnautta. Kolmenkymmenen kolmen vuoden iässä! Liian ankarat koettelemukset ja suuret menetykset olivat näköjään heikentäneet. Leninin luo on helppo mennä silloin, kun voi viedä hänelle riemullisen voitonviestin. Mutta miten haluttomasti, miten työläästi jalat nousevatkaan, kun tuntee itsensä syylliseksi, voitetuksi vaikeassa taistelussa. Voihan tietenkin vedota siihen, ettei ollut kokemusta.

Rahja oli nimitetty punakaartiin liittyneiden rautatieläisten vapaaehtoisen osaston komentajaksi ja kuukauden kuluttua hänestä tuli Punaisen Suomen kaikkia asevoimia komentavan ylipäällystön, ns. kolmikon jäsen. Suomen valkokaartilaiset, saksalainen maihinnousujoukkojen armeijakunta ja ruotsalaiset palkkasotilaat mursivat iskuillaan rintaman, joka ulottui Pohjanlahdelta Laatokalle asti, ja murskasivat punakaartilaisten osastot. Voitettujen työläisten ja torpparien veri värjäsi etelä-Suomen hanget.

Lupapaperi Kremliin oli jo odottamassa Rahjaa vartiostohuoneessa, mutta sellainen huomionosoitus ei häntä lainkaan ilahduttanut. Jo hetken kuluttua hän joutuisi kertomaan Leninille katkeran totuuden...

Rahja naputti arasti ovelle ja astui Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtajan työhuoneeseen.

Lenin seisoi seinänvierellä ja katsoi pää kallellaan isoa karttaa. Se oli koottu viidestä erillisestä arkista, jotka oli liimattu kankaalle ja kääritty pyörivän telan päälle. Kuultuaan askelia Vladimir Iljitš käännähti nopeasti ja tuli Rahjaa vastaan. Leninin kasvoilta kuvastui ihmettely ja huolestus hänen huudahtaessaan:

— Kylläpä olette mennyt huonon näköiseksi! Miten kovasti olette laihtunut! Oletteko terve, Eino Abramovitš?

— Kyllä kai minä terve olen. Suuret ikävyydet ne vain ovat vanhentaneet ja laihduttaneet minut. Tai oikeastaan... Meitä on kohdannut hirveä onnettomuus. Ja minä... tunnen itseni kauhean syylliseksi...

— Tiedän. Tiedän kaikki. Ei se ole teidän syytänne, hyvä mies, se on meidän onnettomuutemme. Vaikka te olisitte ollut generalissimus Suvorov, olisitte kuitenkin kärsineet tappion. Tiedätte paremmin kuin minä ne objektiiviset syyt, jotka johtivat Punaisen Suomen tuhoon. Mutta meidän ei pidä antautua hyödyttömien omantunnontuskien valtaan. Mennään pöydän ääreen ja ryhdytään pohtimaan lykkäystä sietämättömiä käytännöllisiä asioita. Minua huolestuttaa kovasti suomalaisten pakolaisten kohtalo ja haluaisin kuulla teidän neuvonne ja ehdotuksenne tästä kysymyksestä.

Leninin sanoista hämmästyneenä Eino Rahja meni huoneen keskellä olevan pienehkön vihreäverkaisen kirjoituspöydän luo ja vaipui raskaasti tuolille. Hän oli aikonut puhua Vladimir Iljitšille entisistä Suomen punakaartilaisista, jotka olivat murtautuneet saartorenkaasta ja perääntyneet taistellen Neuvostomaan rajalle, sekä heidän hädänalaisesta asemastaan. Mutta Eino ei ollut aavistanutkaan, että Kremlissä käytävässä keskustelussa tämä kysymys tulisi olemaan tärkein. Siis Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja katsoi tarpeelliseksi neuvotella hänen kanssaan, suurten vastoinkäymisten masentaman miehen kanssa, joka ei enää luottanut voimiinsa. Rahjan oli vaikea hillitä liikutustaan. Hän otti nenäliinan ja pyyhki kuumat kasvonsa. Samalla hän ajatteli kiitollisena: "Vladimir Iljitš ei vaadi heti vastausta, käsittää miten kurjassa tilassa nyt olen. Järkevien sanojen asemesta saattaa livahtaa jotain aivan typerää."

Rauhoituttuaan Rahja alkoi puhua verkalleen, hapuillen työläästi sanoja:

— Pakolaisten asema on huono, kerrassaan huono. Heitä kun ei ole satoja, vaan tuhansia. He eivät ole tuoneet mukanaan muuta kuin kiväärinsä ja vihan pyöveleitä kohtaan. Jonnekin sinne... Suomeen... ovat jääneet heidän omaisensa ja läheisensä. Eivätkä he tiedä edes, ovatko heidän lapsensa ja vaimonsa elossa...

Rahja puristi sormensa yhteen niin lujasti, että teki kipeää.

— Teille voi kertoa koko totuuden... karvaimmankin totuuden. Pakolaiset näkevät nälkää. Joidenkin lujuus ja maltti on alkanut horjua, he käyvät näpistelemässä taloissa ja kaupoissa. Sellaisia on tosin aniharvoja, mutta heitä ei saisi olla lainkaan. Pyysin Zinovjevilta apua, mutta hän vain levitteli käsiään ja sanoi: "En tiedä millä omiakaan ruokkia." Ovatko meidän pojat sitten vieraita?

— Kurjaa! Äärimmäisen kurjaa! sanoi Lenin suuttuneena.— Pietarissa on tosiaan kehno tilanne, mutta se ei anna oikeutta suhtautua välinpitämättömästi hätään joutuneisiin tovereihimme.

— Se juuri mieltäni jäytääkin. Olen menettänyt kokonaan malttini. Kun vain huomaan jossain vääryyttä, niin heti räjähdän... Alan huutaa ja sättiä. Ja sillä ei tietysti asiaa auteta. Mutta se siitä. Tämä kaikki on vain esipuhetta. Suokaa anteeksi, en voi hillitä itseäni, olen hautonut tätä kaikkea mielessäni ja nyt se purkautui. Nyt sitten siitä varsinaisesta asiasta. Pakolaiset pitää saada johonkin työhön ja viivyttelemättä. Toimeton ihminen menettää parhaat piirteensä ja muuttuu kulkuriksi. Eräitä olen onnistunut ystävien ja tuttavien kautta järjestämään työhön. Mutta heitä on vähän. Muutamia satoja ihmisiä, enimmäkseen haavoittuneita ja sairaita, on lähetetty vilja-alueelle, etupäässä Siperiaan. Mutta mitä lopuille pitäisi tehdä? Mielestäni olisi perustettava Puna-Armeijan osastoja. Pojat tappelivat hyvin, he ovat kunnon sotilaita. Kaikesta päätellen kansalaissota muodostuu pitkäaikaiseksi ja raskaaksi...

— Siinäkin te valitettavasti olette oikeassa. Saattaa käydä niinkin, että imperialistit onnistuvat sysäämään Suomen sotaan, valloittamaan Karjalaa ja Pietarin kuvernementtia...

— Lahtarit kolkuttavat jo rajallamme. Sen vuoksi haluankin pyytää teitä säilyttämään Suomen punakaartilaisten ydinjoukon Pietarin sotilaspiirissä.

— Se on oikein! Annamme heti asianmukaiset määräykset. Ja koska tullaan muodostamaan vapaaehtoisia kansainvälisiä joukko-osastoja, on huolehdittava myös päällystön koulutuskursseista. Haluan suositella teidät kansainvälisten kurssien sotilaskomissaariksi. Tulette opettamaan ja samalla itsekin opiskelemaan sotataitoa. Mitä mieltä olette tällaisesta ehdotuksesta?

— Se on minulle kyllä mieleen. Koetan tehdä kaiken prikulleen.

— Hyvä on. Levähtäkää pari kolme viikkoa ja ryhtykää työhön.

— En voi missään nimessä levätä, Vladimir Iljitš. Kun sota alkaa, niin kaikki kivut unohtuvat. Silloin joka miehestä tulee sotamies. Älkää välittäkö, vaikka olenkin näin laiha ja kurjan näköinen. Kyllä minulta vielä työ luontuu. Mutta... Mutta kun...

Rahja huitaisi kättään ja vaikeni tuijottaen lattiaan.

— Mitä mutta?.. Miksi vaikenitte?

— En tiedä, miten sen selittäisin. Kuka minä olen? Aivan tavallinen rahvaan mies. Minulta ei läheskään kaikki suju hyvin ja toisinaan sattuu kommelluksia. Varsinkin sellaisessa vaikeassa asiassa kuin pakolaistemme elämän järjestämisessä. En saa siinä aina kannatusta... Ei tahdota tunnustaa, että se on suurta ja tarpeellista työtä.

РОССІЙСКАЯ
Федеративная
Совѣтская Республика.

ПРЕДСѢДАТЕЛЬ
СОВѢТА
НАРОДНЫХЪ КОМИССАРОВЪ.

Москва, Кремль.

31. VII. 1918 г.
№

Удостовѣреніе.

Настоящимъ удостовѣряю, что податель сего, товарищъ Эйно Рахія, мнѣ очень давно извѣстенъ и заслуживаетъ, какъ старый надежный партійный товарищъ, полнаго довѣрія.

Предс. СНК. В. Ульяновъ (Ленинъ)

Valokuvajäljennös todistuksesta,
jonka V. I. Lenin antoi Eino Rahjalle

— Älkää yhtään arkailko, vaan tiedottakaa minulle kaikista, jotka häiritsevät ja jarruttavat yhteistä asiaamme. Vaikeuksia on hyvin paljon, mutta me pystymme niistä suoriutumaan ja ehdottomasti suoriudummekin. Kertokaahan, miten matkasitte Moskovaan.

— Rautatieläiskaverit auttoivat hankkimaan junalipun. Sain koko matkan toki istua, luojan kiitos. Mutta paluumatka onkin jo vaikeampi. Täällä minulla ei ole tuttavia.

— Lipun me kyllä hankimme... Näin hauskasti me nyt elämme. Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtajan — valtion päämiehen — on huolehdittava Moskovaan kutsuttujen junalipuista. Mutta tämä on väliaikainen ilmiö. Niin kuin kaikki toisetkin epäkohtamme ja vaikeutemme, joita pitkistynyt sota ja rappiotila ovat tuoneet tullessaan.

Lenin otti pöytälaatikosta lomakkeen, jossa oli leima "Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja" ja kirjoitti tarmokkaalla, lentävällä käsialallaan:

"T o d i s t u s.

Täten todistan, että tämän esittäjän toveri Eino Rahijan olen tuntenut jo kauan henkilökohtaisesti ja vanhana luotettavana puoluetoverina hän ansaitsee t ä y d e l l i s t ä luottamusta.

Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja
V. U l j a n o v (L e n i n)."

Vladimir Iljitš odotti, että muste ehti kuivua, ojensi sitten todistuksen Rahjalle ja sanoi hymyillen:

— Ehkä tästä paperista on teille hyötyä. En kuitenkaan kehottaisi turvautumaan siihen kovin usein. Vain välttämättömissä tapauksissa...

— Kiitos, Vladimir Iljitš. Olen pidättänyt teitä jo niin kovin kauan jutuillani.

— Tämä keskustelu oli sangen hyödyllinen. Mennään nyt meille ja syödään jotain. Siitä oikeastaan olisi pitänyt aloittaa, mutta aivan huomaamatta innostuimme puhumaan vastoin vieraanvaraisuuden alkeellisimpia sääntöjä.

— Enpä oikein tiedä. Onhan se niin epämukavaa...

— Luuletteko ettei minusta ollut epämukavaa elää teillä siellä Jalkalassa? Mutta olinhan kokonaan unohtaa. Miten herttaiset Parviaisen vanhukset voivat?

Rahjan pää painui. Saatuaan vaivoin nielaistuksi mielipahansa hän virkkoi hiljaa:

— Vanhukset ja pienokaiset jäivät sinne... Jalkalaan. Peräännyimme taistellen emmekä ehtineet hakea heitä mukaamme. Lyyli ja minä olemme kovin huolissamme...

Lenin kirjoitti jotain nopeasti lehtiöönsä. Hänen otsalleen ja silmiensä alle piirtyivät vakavat juomut. Kotvan hän tähysti karttaa, nousi sitten ja tuli aivan Rahjan luo.

— Sangen surullinen uutinen, Eino Abramovitš. Käsitän erittäin hyvin mielentilanne. Appenne ja anoppinne ovat niin mainioita ihmisiä. Sanokaa Lyyli Petrovnalle, että tunnen häntä kohtaan suurta myötätuntoa ja pyydän ettei hän menettäisi toivoaan. Teemme kaikkemme, että hänen vanhempansa pääsisivät tulemaan Pietariin. Valitettavasti en toistaiseksi voi sanoa edes likimainkaan, milloin tuo odotettu kohtaus voisi tapahtua.

Rahja ei voinut sanoa sanaakaan. Kurkkua kuristi ja huulet pakostakin värisivät. Hän hieroi kosteita kämmeniään kiivaasti vastakkain ja sätti mielessään itseään:

"Mikä vätys sinusta on tullutkaan, sotilaskomissaari. Ja pitikin näin käydä tällaisessa paikassa, pahus vie."

Tuli vähän helpompi olla. Rahja sai soperretuksi:

— En tiedä, kuinka teitä kiittäisin, Vladimir Iljitš.

— Älkää edes vaivautuko. Ei kannata ajatella sellaisia pikkuasioita.

Lenin katsahti kelloa ja sanoi päätään pudistaen:

— Kyllä minä nyt saan kuulla kunniani Nadeždalta. Olen taas rikkonut päiväjärjestystä. Teidän pitää nyt olla jonkinlaisena ukkosenjohtimena. Nadežda Konstantinovna ja Maria Iljinitšna * ilostuvat kovasti nähdessään teidät, ja minä saan täydellisen armahduksen. Mennään, mennään. Ei mitään arkailuja. Olette toivotuin vieraamme, Eino Abramovitš.

---

* Maria Iljinitšna — V. I. Leninin sisar. *Suom.*

SISÄLTÖ

LUKIJALLE

Kustannusliike Edistys pyytää lukijoita esittämään mielipiteensä tästä kirjasta, suomennoksen laadusta ja kirjan asusta. Kustannusliike on kiitollinen myös muista ehdotuksista ja toivomuksista.

Osoitteemme:

Zubovski bulvar, 21
Moskova, Neuvostoliitto

Kun päätin ryhtyä kirjoittamaan kirjaa vallankumoussankarista Eino Rahjasta, V. I. Leninin yhteysmiehestä ja suomalaisesta kommunistista, hän ei ollut enää elossa. Puhelin Rahjan tovereiden ja ystävien kanssa. Löysin hänen leskensä, vanhan bolševikin Lyyli Parviaisen. Tapasin Eino Rahjan veljeä Edvin Rahjaa, kun hän oli käymässä Leningradissa Helsingistä. Sain tietää paljon mielenkiintoista sankarini lapsuus- ja nuoruusvuosista ja hänen perheestään. Lyyli Parviaisen perhearkistosta löytyi jäljennös todistuksesta, jonka Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja V. I. Lenin oli antanut Eino Rahjalle. Luin liikuttuneena Leninin kirjoittamat sanat: "Eino Rahijan olen tuntenut jo kauan henkilökohtaisesti ja vanhana luotettavana puoluetoverina hän ansaitsee täydellistä luottamusta."

Luotettava toveri! Nuo paljon puhuvat sanat, jotka luonnehtivat niin hyvin Leninin yhteysmiestä, tulivatkin Eino Rahjasta kertovan kirjani nimeksi.

Nik. Kondratjev